

Peer Gynt

een dramatisch gedicht

henrik ibsen

vertaling uit het noors
marcel otten

De vertaling

Het werd tijd voor een nieuwe integrale vertaling van *Peer Gynt* voor het theater. Tot nu toe werd altijd de vertaling van J. Clant van der Mijl Piepers uit 1906 gebruikt, pionierswerk en fraai van taal, echter aangevreten door de tand des tijds. Daarnaast bestaat er de vertaling van Jannie Jensma-Dijkema. Deze vertaling is prachtig uitgegeven en wellicht als leestekst geschikt, maar het erg letterlijke karakter en de rijmdwang maken het ongeschikt voor het theater.

De tekst van het stuk – Henrik Ibsen geeft het als ondertitel Een dramatisch gedicht – dwingt een vertaler tot het maken van keuzes. De tekst is volledig op rijm. Indien je dit als vertaler handhaaft leidt het ongewild tot rijmdreun. Voorts verspringt in de originele tekst constant het metrum. Over het algemeen is *Peer Gynt* in vijfvoetige jamben geschreven. Deze worden per scene echter afgewisseld met zesvoetige jamben en trocheeën, maar ook drie- en viervoetige jamben en trocheeën komen overal voor. Het idee daarachter is onduidelijk, soms wordt er op een pagina wel vier- of vijfmaal van metrum veranderd. Een bijkomstig probleem was dat de spelling van het Noors niet is gestandaardiseerd en Ibsen hanteert bovendien een zeer eigenzinnige spelling.

Het probleem van het rijm heb ik als volgt opgelost. De teksten van het personage

Peer Gynt zijn bijna altijd op rijm. Uitzonderingen daarop zijn korte clausen van drie of vier regels en ook als *Peer Gynt* door andere personages op het verkeerde been wordt gezet, meestal als hij met zijn welbespraaktheid de situatie niet meester is, bijvoorbeeld in het begin van de scene bij de Ouwe Knar van Dovre. Als de andere personages allegorische figuren verbeelden – bijvoorbeeld de fellah, de knopendraaier, de vreemde passagier – spreken deze meestal ook op rijm. In het vijfde bedrijf hebben deze personages vaak de overhand, dus dat bedrijf is bijna helemaal op rijm. Ik heb me bezondigd bij Åse, *Peer Gynt*'s moeder, die op een gegeven moment ook op rijm praat. Zij is geen allegorisch figuur, maar toen ik haar

teksten eenmaal op rijm had vertaald, kon ik het niet over mijn hart verkrijgen het rijm weer te ‘slopen’. Net zoals Henrik Ibsen heb ik me niet gehouden aan een bepaald rijmschema: dit wisselt constant om een rijmdreun te vermijden. Zo heb ik ook gebruik gemaakt van enjambementen en binnenrijm. Af en toe heb ik wat gesmokkeld met vals rijm, maar dat deed Ibsen ook. Verder heb ik veelvuldig gebruik gemaakt van alliteratie en bijna elke scene heel Shakespeariaans afgesloten met een rijm.

In de eerste fase van de vertaling heb ik het grillige karakter van Ibsens metrum overgenomen, maar er bleek geen structuur in te zitten en het geheel werd een rommeltje.

Vervolgens heb ik geanalyseerd wat Ibsens hoofdbedoeling was bij een bepaald personage of een bepaalde scene, hetzij drie-, vier- of vijfvoetige jamben, en dat metrum heb ik voor datzelfde personage of dezelfde scene gehandhaafd. Daardoor is er meer rust gekomen in het geheel.

Een apart geval vormden de trollen en speciaal de hoofdtrol, de Ouwe Knar van Dovre. Voor een Noor is een trol een begrip, men weet waar hij voor staat. Ibsen heeft de trollen hetzelfde taalgebruik als de andere personages van het stuk meegegeven. Bij ons ligt het echter anders en het moet voor een Nederlands publiek duidelijk zijn dat trollen anders zijn dan mensen, eeuwenoude wezens die soms met mensen in contact komen en gebruiken van hen overnemen, maar er een eigen draai aan geven. Dit resulteerde in een specifiek taaltje met vreemde woorden, een verhaspelde grammatica en rare zinswendingen, zoals: *‘Je krijgt het rijk half zolang ik nog adem / De andere half als ik mijn ziel toog.’* Of: *‘De journalistikel wijst duid’lijk op de waarheid / Dat de hoornen of zwans van onderlangs belang zijn.’* Een ander voorbeeld: *‘Je weet toch nog wel dat je de trolboks aantrok / Onze geteelbalde drank dronk?’* Hierdoor wordt het geheel verlevendigd, je krijgt als toehoorder de indruk met een apart volkje te maken te hebben, terwijl de betekenis van wat meegedeeld wordt toch duidelijk blijft.

Voorts heb ik, daar waar het mogelijk was, zaken die specifiek Noors waren geprobeerd een Nederlandse draai te geven.

Ik hoop dat met deze vertaling – mijn eerste vertaling uit het Noors – het monument van Henrik Ibsen overeind is blijven staan.

Marcel Otten
Tamhnach an t Salinn
Dún na nGal, Éire

Personages

Åse, *een boerenweduwe*

Peer Gynt, *haar zoon*

Twee oude vrouwen met zakken vol koren

Aslak, *een smid*

Bruiloftsgasten, Ceremoniemeester, Musici etc.

Een pas aangekomen echtpaar

Solveig en Kleine Helga, *hun dochters*

De boer van Hægstad

Ingrid, *zijn dochter*

De bruidegom en zijn ouders

Drie koeienhoedsters

Een vrouw in het groen

De Ouwe Knar van Dovre

Een hofrol, meerdere andere trollen, Trollenmeisjes en Trollenjongens

Een paar heksen, Kobolden, Kabouters, Aardmannetjes etc.

Een lelijke jongen, Een stem in het duister, Vogelgekrijs

Kari, *vrouw van een keuterboer*

Master Cotton, Monsieur Ballon, Herr von Eberkopf, Herr

Trumpeterstråle, Reizigers

Een dief en Een heler

Anitra, *dochter van een bedoeïenenhoofdman*

Arabieren, Slavinnen, Dansende meisjes etc.

De kolos van Memnon, *zingende rol*

De sfinx bij Gizeh, *een stomme rol*

Prof. Dr. Begriffenfeldt, *directeur van het krankzinnigengesticht in
Caïro*

Meerdere patiënten van het gekkenhuis met

Hun bewakers

Huhu, *een voorstander van taalhervorming van de kust van Malebar*

Een fellah met een koningsmummie

Hussein, *een minister uit de Oriënt*

Een Noorse kapitein en zijn bemanning

Een vreemde passagier

Een priester
Een lijkstoet, Een districtsbestuurder, Een knopendraaier
Een magere man

De handeling, die begint in het eerste deel van de 19e eeuw en ongeveer eindigt in de huidige tijd, speelt zich deels af in het Gudbrandsdal en de omliggende bergen, deels aan de kust van Marokko, deels in de Saharawoestijn, in een krankzinnigengesticht in Caïro, op zee etc.

eerste bedrijf

Eerste scene

Een met bomen begroeide berghelling bij de boerderij van Åse. Een rivier stroomt langs de helling omlaag. Een oude molen aan de andere kant. Het is een zomerse dag. Peer Gynt, een krachtig gebouwde knaap, twintig jaar oud, komt het pad omlaag. Åse, zijn moeder, knap en klein van stuk, loopt scheldend achter hem aan.

åse Peer, je liegt!

peer gynt Nee, dat doe ik niet!

åse Nou, zweer dan dat het waar is!

peer gynt Waarom zweren?

åse Bah, je durft niet!

Een hoop klets, leugens, allemaal!

peer gynt Het is waar. Echt, ieder woord!

åse *blijft staan*

Schaam je je voor je moeder niet?

Eerst ren je in de bergen rond

Wekenlang, in de drukste tijd,

In sneeuwbanken op rendierjacht,

Je komt thuis met 'n gescheurde jas,

Weg je geweer, geen buit te zien en

Als toppunt wil je schaamteloos

Mij al die wilde jagerssprookjes

Op de mouw spelden, brutaal jong!

Nou, waar heb je die bok gevonden?
peer gynt In 't westen, bij Gjendin.
åse 't Zal wel!

peer gynt 'n Scherpe wind striemde m'n gezicht;
Achter bosjes had ik me verstopt,
Hij schraapte in de korsten sneeuw
Naar mos...

åse Ja, beslist, het zal wel!

peer gynt M'n adem hield ik in, ik hoorde
Hoe hij met z'n hoefpunt knerpte,
Ik zag de takken van 'n gewei
En kroop voorzichtig op m'n buik
Tussen de zwerfstenen naar voren.
Op m'n hurken in 't heidekruid
Kon ik hem begluren: zo'n glanzend,
Dik dier heb jij nog nooit gezien!

åse Nee, God sta me bij!

peer gynt Bam! Ik knal!
De bok petst patsboem op de grond.
Maar op het moment van zijn val,
Zit ik al schrijlings op z'n kont,
Grijp 'm stevig bij z'n linkeroor
En wil net m'n mes erin snoeien
In de nek van de herbivoor...
Begint dat beest toch woest te loeien,
En staat meteen op al z'n benen,
Werpt z'n kop naar achter met 'n ruk
En m'n mes vliegt weg inene.
Tegen zijn dijén als in 'n juk
Planten zijn hoorns zich rond mijn benen,
In 'n bankschroef zit ik vastgeklemd.
Dan springt ie weg tussen de stenen
Over de rotsrand, ongetemd!

åse *spontaan*

Jezus Christus!

peer gynt Heb jij soms ooit

Die rand gezien toevalligerwijs?
'n Halve mijl lang ligt ie geplooid
Zo scherp als 'n pas gewette zeis.
Over gletsjers, kloven, klippen,
Omlaag naar grauwe puinmorenen,
Aan beide zijden kun je slippen,
Je bent zo in 't water verdwenen
Dat sluimert 'n kilometer diep,
Gelijk donker glas, als 'n poliep.
Langs die rand scheren wij tweeën
Dwars tegen de wind naar benejen.
Ik heb nog nooit zo'n hengst berejen!
Recht voor ons, midden in de lucht
Lijken zonnen zacht te laveren.
Bruine adelaars in hun vlucht
Zweven in de duiz'lende krocht
Halverwege ons en de meren,
Zijn dan slechts spikkels in de bocht.
Schotsen ijs breken op de stranden,
Maar hun gekreun is niet te horen,
Slechts werv'lend vocht in guirlandes
Danst rond onze ogen, onze oren,
Zingend, springend in 'n heksenkring.

åse duizelig

Lieve God, sta me bij!

peer gynt Opeens

Op een halsbrekend steile plek
Schiets een sneeuwhoen op, wijdbeens,
Uit 'n rotsspleet, want dat was z'n stek,
Fladdert, kakelt met veel stampij
Plots voor de poten van het dier.
De bok springt schichtig half opzij,
Zet zich af met 'n machtige zwier
En wij beiden duiken in 't diepe!

Åse wankelt en grijpt zich vast aan een boomstronk.

peer gynt Achter ons de zwarte bergflank,

Onder ons 'n bodemloos ravijn!
We klieven eerst een dichte mistbank,
Door een vlucht meeuwen als 'n gordijn,
Die midden in de lucht opschrikken,
Elke kant opvliegend met veel gekrijs.
Constant omlaag gaat onze reis.
Maar als ik in de diepte duik
Glinstert iets wits, 't lijkt 'n rendierbuik...
Ma, 't is ons eigen evenbeeld
Dat op het gladde bergmeer speelt,
Van 't glazig water opwaarts vliedt
En met dezelfde wilde vaart
Als ik neerwaarts in 't diepe schiet!
åse De lieve God heeft je gespaard!
peer gynt Bok van boven, bok van onder
Beuken op mekaar met luid gedonder,
Zodat het schuim rondom ons spat
Daar liggen we dan, kleddernat.
Uiteindelijk en hoe dan ook
Bereiken we in 't noorden 'n strook
Land. De bok zwom, met mij inclus.
En ik ren naar huis.
åse 't Rendier, ho!?
peer gynt O, die is daar nog, denk ik zo.
knipt met zijn vingers, draait op zijn hielen
Als je hem vindt, zeg maar hallo.
åse En je hebt niet je nek gebroken?
Je beide benen zijn nog heel?
Je ruggegraat is niet verrekt?
God zij geprezen en bedankt
Dat Hij mijn jongen heeft geholpen!
Maar in je broek zit wel een scheur,
Krap de moeite van 't noemen waard,
Als je bedenkt wat voor een ramp
Er kon gebeuren bij zo'n sprong!

Ze stopt plotseling, kijkt hem met grote ogen en open mond aan, kan even niet uit haar woorden komen, maar uiteindelijk barst ze los.

O, jij vervloekte kletsmajoor,
Lieve hemel, wat kan jij liegen!
Al die leuter waar jij mee aankomt,
Nou weet ik 't weer, ik hoorde het
Toen ik 'n griet was van twintig jaar.
Oude Gulbrand is 't overkomen
En niet jou!

peer gynt Mij net zo goed als hem.

Zoiets kan meer dan eens gebeuren.
åse Ja, een leugen op z'n kop gezet,
Opgeklopt met bluf en grootspraak,
Aangekleed in een gloednieuw jasje
Dat geen een 't oud karkas herkent.
Dat is precies wat jij net deed,
Opedirkt met al wat groots is,
Fraai met veren van 'n adelaar
En met al het and're gespook,
Een leugen links, wat onzin rechts,
Je liet me zo onnodig schrikken
Dat ik pas op 't laatst begreep
Wat ik al wist, daar zit 'm de kneep!

peer gynt Als een ander zo zou drammen,
Zou ik op z'n kneiter rammen.

åse *huilt*

O, mijn God laat mij toch liggen,
Laat me slapen in donk're grond!
Smeken en bidden zegt hem niks...
Peer, je bent niet anders dan 'n hond!

peer gynt Lieve, knappe, kleine moeder,
Gelijk heb je, met ieder woord...
Wees nu blij en vrolijk...

åse Hou je mond!
Hoe is 't mogelijk blij te zijn
Met een dergelijk zwijn als zoon?

Moet ik dan zo beledigd worden,
Ik, een weerloos, arme weduwe,
Krijg ik constant hoon als loon?

huilt opnieuw

Hoeveel is er overgebleven

Van je opa's tijd van welvaart?

Waar zijn de zakken vol met geld

Van de oude Rasmus Gynt?

Ach, je vader gaf het vleugels,

Hij verspilde het als zand,

Kocht land in alle windstreken,

Karde rond in een gulden koets.

Waar is de weeld' die hij verspeelde

Op de grootse midwinterfeesten,

Toen elke gast achter zijn rug

Tegen de wand de glazen pleurde?

peer gynt Waar is de sneeuw van vorig jaar?

åse Hou je kop als je moeder praat!

Kijk naar de stulp! Haast alle ruiten

Zijn volgepropt met vuile lompen.

Heggen, hekken, alles op z'n gat,

Het beetje vee in weer en wind,

Weides en akkers liggen braak,

Telkens deurwaarders op m'n stoep.

peer gynt Schei uit met die ouwewijvenklets!

Vaak genoeg stond ons geluk op stal

En steeds kregen we de kar op gang!

åse Zout is gestrooid waar 't geluk groeide.

Mijn god, je bent zo'n grote jongen!

Nog evenzo brutaal, verwaand

En koppig als toen de pastoor

Die net uit Kopenhagen kwam

Jou vroeg wat wel je doopnaam was

En zei dat menig Deense prins

Jaloers zou zijn op zo'n knappe kop,

Zodat je pa hem toen een paard gaf

Met als dank erbij een slede
Voor z'n zalvende gebeden!
Ja, dat was me toch 'n luizenleven!
Pastoors, kapteins, de hele mikmak
Propten zich dagelijks hier vol,
Ze zopen tot ze bijna knapten.
Maar in nood leer je je burens kennen.

Er kwam geen volk over de vloer
Sinds de dag dat 'de rijke stinkerd'
Met z'n aftandse handel aftaaid.
droogt haar ogen met haar schort
Ach, jij bent groot en sterk genoeg,
Wees toch de steun en toeverlaat
Voor je oude, zwakke moeder,
Help de boerderij weer op poten,
Hoedt wat van je erf'nis over is.

huilt weer

Ach, God help me, wat voor hulp
Heb ik van jou gehad, lui varken!
Thuis lig je voor de open haard,
Pookt wat rond in as en sintels;
Bij het dorpsvolk jaag je de meiden
Als ze pret maken in het harnas,
Zet mij voor gek van alle kanten,
Raakt met de grootste schooiers slaags.

peer gynt loopt van haar weg

Laat me met rust.

åse loopt achter hem aan

Ontken je soms
Dat jij de ergste van het stel was
Bij die enorme kloppartij
Die in Lund onlangs geleverd werd,
Waar je vocht als een dolle hond?
Was jij 't niet die in de clinch ging
Met Aslak de smid, zijn arm brak,
Of op z'n minst een van z'n vingers

Uit het gelid wrikte met een knik?
peer gynt Wie heeft jou zulk soort klets verkocht?
åse *kwaad*

De pachtersvrouw hoorde 't gejank!
peer gynt Ja, dat was ik die schreeuwde.
åse Jij?

peer gynt Ja, ma... Ik was degeen die klop kreeg.
åse Wat zeg je me nou?

peer gynt Hij is sterk.

åse Wie is sterk?

peer gynt Die Aslak, nou en of.

åse Bah! Krijg toch het heen-en-weer!

Zo'n laveloze lamstraal,
Dat doorgelekt vergiet, die dweil,
Heeft jou, mijn lieve zoon, geslagen!

huilt weer

Zoveel elend als ik heb geleden,
Maar dat dit zou moeten gebeuren
Is toch de spot ten top gedreven!
Al is die Aslak nog zo sterk,
Moet jij dan zo'n lamzak wezen?

peer gynt Of ik timmer of getimmerd word,
Jij hebt altijd wat te snotteren.

lacht

Wees nou blij, ma...

åse Wat? Heb je weer zitten liegen?

peer gynt Ja, dit keer wel.
Toe nou, aan je neus hangt een bel.

balt zijn linkervuist

Kijk dan, hier met deze knijptang
Hield ik die hele smid in bedwang,
Mijn rechtervuist had ik als moker.

åse O, vechtjas! Jij brengt me nog eens
In het graf met jouw gedoe.

peer gynt O nee, je verdient 'n waardig lot
'n Duizendvoudig beter slot!

Lief, klein, lelijk moedertje,
Je moet vertrouwen op mijn woord:
De buurt houdt je hoog, zoals 't hoort,
Wacht maar tot ik iets heb gedaan,
Iets groots, wat jou versted doet staan.

åse *snuift*

Jij!

peer gynt Wie weet waartoe ik in staat ben?

åse Ach, was jij maar zo bijdehand

Dat je alleen op eigen houtje

Die scheuren in je broek verstedde!

peer gynt *opgewonden*

Ik zal koning, keizer worden!

åse God sta mij bij! Nu verliest ie

De laatste krent van z'n kersenpit!

peer gynt Ik doe het! Gun me maar de tijd!

åse 'Gun mij de tijd, dan word ik 'n prins',

Zo luidt 't gezegde op z'n Fins!

peer gynt Je zult zien, ma!

åse Ach, hou je mond!

Je bent gesjochten, kierewiet.

Och, misschien is 't wel mogelijk

Dat er van jou iets kan worden

Als je niet de godganse dag

Je overgaf aan klets en leugens.

Die meid van Hægstad was weg van jou.

Haar kon je om je vingers winden

Als je 't daadwerkelijk gewild had.

peer gynt Denk je?

åse Die ouwe heeft 't lef niet

Om z'n dochter dwars te zitten.

Hij is koppig, op zijn manier,

Maar uiteind'lijk duwt Ingrid door.

Ze loopt voorop, stap voor stap,

En de zuurpruim sjokt erachteraan.

begint weer te huilen

Ach, mijn Peer, een gedegen meisje
Dat geld inbrengt! Denk je 'ns in,
Als jij het werkelijk had gewild
Stond jij nu in je bruigoms pak
En niet gehuld in smeer'ge vodden!

peer gynt Kom mee, we gaan d'r ja-woord halen!

åse Waar?

peer gynt In Hægstad!

åse Arme stakker,
Voor vrijers zit die weg potdicht!

peer gynt Hoezo?

åse Ach, laat me diep zuchten...
Te laat, je hebt de boot gemist.

peer gynt Echt?

åse *snikkend*
Terwijl jij in de hoogste bergen
Door de lucht op het rendier reed
Is 't meisje met Mads Moen verloofd!

peer gynt Wat? Die kobold waar elke vrouw
Voor wegholt?

åse Ja, zij trouwt met hem.

peer gynt Wacht, tot ik het paard voor de wagen
Heb gespannen...
wil gaan

åse Spaar je de moeite.
De bruiloft ligt vast voor morgen.

peer gynt Daar komt niks van in! Vanavond
Ben ik daar!

åse Wil je ons' ellende
Met allemans hoon verergeren?

peer gynt Wees gerust. Alles zal goed komen.
schreeuwt en lacht tegelijkertijd
Hop, moe! We doen het zonder wagen,
Het kost tijd het paard in te spannen.
tilt haar op

åse Laat me los!

peer gynt Nee, in mijn armen

Draag ik je naar de bruiloftstent!

waadt de rivier in

åse Help, lieve Heer heb toch erbarmen!

We verdrinken, Peer!

peer gynt Ik was voorbestemd

Voor 'n mooiere dood.

åse Ja, beslist,

Jij eindigt nog eens aan de galg!

trekt aan zijn haren

Doe niet zo woest!

peer gynt Hou je nou koest;

De bodem is hier glad en link.

åse Stuk ongeluk!

peer gynt Kaffer maar flink,

Geloof me, geen hond zal het deren.

Kijk, nu glooit het weer omhoog.

åse Laat me niet los!

peer gynt Mijne Heren!

Nu spelen we voor rendier en Peer.

galoppeert

Ik ben de bok, jij Peer de Beer!

åse O, ik weet niet meer wie ik ben!

peer gynt Zie je, we zijn nu in 't ondiepe...

waadt aan land

Geef de bok een kus, niet meer piepen,

En bedank hem voor de rit...

åse *geeft hem een draai om zijn oren*

Dat is mijn 'dank je' voor de zit.

peer gynt Au! Noem je dat betaling, krent!

åse Laat los!

peer gynt Eerst naar de bruiloftstent.

Wees mijn woordvoerder. Jij bent gis;

Klets met hem, die ouwe kalfskop,

Zeg dat Mads Moen een dreutel is.

åse Los!

peer gynt Zeg hem dan er bovenop

Wat voor 'n wak're knul Peer Gynt is.

åse Ja, daar kan je schoon op rekenen!

Je zult een fraai getuigschrift krijgen.

Van voor naar achter beschrijf ik je,

Al je duivelse capriolen,

Ik vertel 't in geuren en kleuren.

peer gynt Echt?

åse *geeft hem kwaad een schop*

Ik zal m'n mond pas dichtdoen

Als de ouwe tegen je de honden

Ophitst, alsof jij 'n schooier bent!

peer gynt Hm... Dan ga ik maar in m'n eentje.

åse Goed, maar ik kom je achterna!

peer gynt Zo sterk ben je niet, lieve ma...

åse Ik, en niet sterk? Als ik echt kwaad ben,

Kan ik ook stenen verpulveren!

Wat?! Ik zou zelfs de gruzels vreten!

Laat me los!

peer gynt Als je belooft...

åse Niks daarvan! Ik ga met je mee.

Ze zullen weten wie je bent!

peer gynt Nee, juist dáárom blijf je hier.

åse Geen sprake van! Ik ga naar 't feest.

peer gynt Ik hou je tegen.

åse Wie breng je daarvoor mee?

peer gynt Ik plant je op 't dak van de molen.

Hij zet haar erop. Åse schreeuwt.

åse Til me eraf!

peer gynt Als je luistert...

åse Ja, de groeten!

peer gynt Lief moedertje, alsjeblijft...

åse *gooit een graszode naar hem*

Til me onmid'lijk eraf, Peer!

peer gynt Natuurlijk, als ik 't lef zou hebben.

komt dichterbij

Let op en blijf daar rustig zitten.
Niet schoppen, niet je benen strekken,
Niet aan de ankerstenen trekken,
Anders maak je 't alleen maar erger
En val je naar benee.

åse Monster!

peer gynt Kalm!

åse Ik had je als een koekoeksei
In een ander nest moeten leggen.

peer gynt Schaam je, ma!

åse Ach, wat!

peer gynt Geef me liever
Je zegen voor mijn onderneming.
Nou, hoe zit 't?

åse Je krijgt 'n oplawaai

Al ben je nog zo'n grote jongen!

peer gynt Goed, tot ziens dan, lieve moe!

Rustig maar, ik blijf niet lang weg.

*loopt weg, maar draait zich om en heft waarschuwend zijn vinger
omhoog*

Let op, niet spartelen of trappen.

loopt weg

åse Peer! God help me, nu gaat ie weg!

Rendierruiter! Liegbeest! Hé, luister!

Nee, daar struint ie over de velden!

schreeuwt

Help! Ik duizel!

*Twee oude vrouwen met een zak op hun rug komen langs het pad omlaag
naar de molen.*

eerste vrouw Jezus, wie schreeuwt daar zo?

åse Ikke!

tweede vrouw Åse! Zo, jij bent hoog gestegen!

åse Ja, wat schiet ik daar mee op,

Straks groet Petrus me, in de hemel!

eerste vrouw Goeie reis, dan!

åse Haal een ladder,

Ik wil eraf! Die verdomde Peer...
tweede vrouw Die zoon van je?
åse Nu zie je zelf

Wat voor eentje dat er is.
eerste vrouw Wij zijn getuigen.
åse Help me liever,

Ik moet zo gauw moog'lijk naar Hægstad..
tweede vrouw Is ie daar?

eerste vrouw Dan krijg je je wraak,
Aslak de smid is ook erheen.

åse *wringt haar handen*

O, God behoede 't goeie jong,
Wie weet vermoorden ze hem nog!
eerste vrouw Daar hebben ze 't vaak over gehad,
Troost je: wat gebeurt, gebeurt!

tweede vrouw Ze is volkomen doorgedraaid.

roept in de richting van de heuvel

Eyvind, Anders! Hé, kom hier!
een mannenstem Wat is 'r loos?
tweede vrouw Peer Gynt laat z'n ma
Op 't dak van de molen kamperen!

Tweede scene

Een heuveltje bedekt met struikgewas en heidekruid. De weg loopt erachter, afgescheiden door een omheining. Peer Gynt komt eraan over een pad; hij loopt snel naar de omheining, blijft staan en kijkt uit over het land dat voor hem uitgestrekt ligt.

peer gynt Daar ligt Hægstad. Dat is in 'n poep te rooien.
Hij klimt half over de omheining, maar dan bedenkt hij zich.
Vraag me af of Ingrid alleen zit thuis.
schermt zijn ogen af en tuurt in de verte
Nee. De gasten zwermen naar 't feest als vlooiën.
Hmm... Misschien wijzer dat ik weer verhuis.

trekt zijn been weer terug

Achter mijn rug is men zo bij de pinken,
Met hun schimpscheuten wil men mij verminken.

*gaat een paar stappen weg van de omheining en plukt afwezig in het
gebladerte*

Had ik maar een bodem drank in m'n maag,
Of dat ik ongemerkt daar op kwam dagen,
Dat niemand me kent... Een stuk in m'n kraag
Is beter, dan kan ik hun gesneer verdragen.

*Hij kijkt opeens om zich heen alsof hij opschrikt en verbergt zich dan in het
struikgewas. Een paar mensen met eten als bruiloftsgeschenk lopen voorbij
en gaan omlaag naar het feest.*

een man *in gesprek*

Zijn vader zoop, z'n ma is niet goed snik.

een vrouw Geen wonder dat 't jong voor geen meter deugt.

*Ze lopen verder. Kort daarop komt Peer Gynt tevoorschijn. Het
schaamrood staat 'm op de kaken en hij kijkt ze na.*

peer gynt *zachtjes*

Hadden ze 't over mij?

haalt geforceerd zijn schouders op

Ach, laat ze kwekken!

Met gewauwel kunnen ze me niet nekken.

*Hij laat zich op de heideheuvel vallen; ligt daar lang met de handen
onder zijn hoofd op zijn rug en staart naar de hemel.*

Wat een rare wolk. Het lijkt op een knol.

Met een man erop, 'n zadel, een gareel,

Erachter een heks op een bezemsteel.

lacht een beetje in zichzelf

Het is ma. Ze scheldt en schreeuwt: 'Luizenbol!

Hé, Peer!'

sluit langzaam zijn ogen

Nou is ze bang, vol zelfbeklag.

Peer Gynt rijdt voorop, een stoet op zijn schreden.

Zijn paard heeft 'n zilv'ren kam, gouden beslag,

Zelf heeft hij handschoenen, een sabel en schede.

Zijn cape is lang en met zilver beschoren,

Fraai het gevolg dat hem volgt in zijn sporen.

Geen van hen echter zit zo trots op zijn ruïn,
In de ochtendzon glanst niemand zo bruïn.
Langs de weg staan de mensen in drommen,
Zetten hun hoed af en staren als stommen.
Het vrouwvolk maakt 'n knix, ieder is vol lof,
Voor keizer Peer Gynt, de duizenden van 't hof.
Twaalfshilling munten en ponden mooi blank
Strooit hij als kiezels op de weg als dank,
Als 'n graaf wordt men onder rijkdom bedolven.
Peer Gynt gaat overzee en rijdt op de golven.
Engelands prins staat op het strand te wachten,
Hetzelfde geldt voor de meisjes die smachten.
Engelands nobelen, Engelands koning
Zien Peer rijden en ze vragen verschoning.
De koning zet zijn kroon af, neemt het woord...
*aslak de smid tegen een paar anderen, terwijl ze aan de andere kant van
de omheining voorbijlopen*
Nee, kijk daar! Peer Gynt, onze man van ijzer!
peer gynt komt half overeind
Hè, keizer!
aslak leunt tegen de omheining en grijnst
Kom jij 'ns overeind, knul!
peer gynt Krijg nou wat! Aslak! Wat moet jij nu hier?
aslak tegen de anderen
Het geslemp in Lund hangt nog in z'n huid.
peer gynt springt overeind
Ach wat, donder toch op!
aslak Dat doe ik, ja.
Maar waar ben jij dan wel sindsdien geweest?
Zes weken lang. Behekst door trollen zeker?
peer gynt Ik heb roemrijke daden verricht, Aslak!
aslak Laat eens horen, Peer!
knipoogt naar de anderen
peer gynt Het gaat je niks aan.
aslak na een pauze
Ben je soms op weg naar Hægstad?

peer gynt Nee.

aslak Ooit,

 Zo zei men, was die meid daar weg van jou.

peer gynt Je bent 'n klootzak!

aslak *wijkt een stukje achteruit*

 Maak je niet zo dik, Peer!

 Er zijn zat anderen als Ingrid jou

 Een blauwtje lopen laat. Kom naar het feest,

 Daar zijn lammetjes en ook ouwe ooiën.

peer gynt Loop naar de hel!

aslak Er is vast wel eentje die jou wil hebben.

 Tot ziens! Ik geef de bruid van jou de groeten.

gaan weg met gelach en gefluister

peer gynt *kijkt ze een tijdje na, maakt een wegwerpende beweging en draait zich half om*

 Ach, wat! Voor mijn part mag die Ingrid trouwen

 Met wie ze wil. Kan mij het verrekken!

kijkt naar zijn kleren

 Mijn kleren smerig, de broek naar de klauwen.

 Had ik nu maar iets nieuws om aan te trekken.

stampvoet

 Als ik kon zou ik ieder op z'n smoel

 Timmeren die om mij zit te hinniken.

kijkt plotseling om zich heen

 Hè, wat is dat? Wie staat daar te grinniken?

 Hm... ik dacht toch zeker. Nee, slechts 'n gevoel.

 Ik ga terug naar ma.

Hij gaat de heuvel op, maar blijft weer staan en luistert in de richting van het bruiloftsfeest.

 Ze spelen 'n dans!

Hij staart en luistert, doet een paar stappen omlaag; zijn ogen glinsteren en hij wrijft over zijn benen.

 Wat een zwerm meiden! Elke vent heeft sjans!

 Verdomme! Ik wil dansen op de violen!

 Maar ma dan? Die zit nog steeds op de molen.

Zijn blik wordt weer naar omlaag getrokken; hij springt en lacht.

 Kijk dan, hoe iedereen danst in het dal!

Guttorm bespeelt z'n viool, klaar als kristal,
Het klatert omlaag als een waterval
En die hele sprankelende groep meiden!
Verdomme, ik moet dansen op de weide!
Hij springt over de omheining en loopt de weg omlaag

Derde scene

Het erf van Hægstad. De boerderij op de achtergrond. Vele gasten. Op de weide wordt levendig gedanst. De violist zit aan een tafel. De ceremoniemeester staat in de deuropening. Keukenmeiden lopen heen en weer tussen de gebouwen. De ouderen zitten verspreid te kletsen.

een vrouw *neemt plaats bij een groep die op een paar houtblokken zit*
Hoezo, de bruid? Ach ja, ze huilt een beetje.
Geloof me, zo zal het altijd wel blijven.
ceremoniemeester *bij een ander groepje*
Kom op, beste mensen, het vat moet leeg.
een man Dank je, vriend, maar je schenkt ook zo snel bij.
een jongen *tegen de violist, terwijl hij met een meisje aan de hand voorbijrent*
Toe, Guttorm, spaar je vioolsnaren niet!
het meisje *Speel zo, dat het over de weiden schiet.*
meisjes *in een kring om een jongen die danst*
Wat 'n mooie sprong!
een meisje *Die heeft soepele benen!*
de jongen *Het dak is hier hoog, de wanden zijn weids!*
de bruidegom *loopt jammerend naar zijn vader, die met een paar anderen staat te praten, en hij trekt aan zijn jasje*
Ze wil niet, papa, ze is ook zo koppig!
de vader *Wat wil ze niet?*
de bruidegom *Ze heeft zich opgesloten.*
de vader *Nou, dan moet je maar de sleutel gaan zoeken!*
de bruidegom *Ik weet niet waar!*

de vader Je bent gewoon een hansworst!

*Hij draait zich om naar de anderen. De bruidegom dwaalt over de weide.
een jongen komt vanachter het huis tevoorschijn*

Kom meisjes! Nu wordt het pas echt gezellig!

Peer Gynt is hier!

aslak *die net is aangekomen*

Wie heeft hem uitgenodigd?

ceremoniemeester Geen hond.

loopt in de richting van het huis

aslak *tegen de meisjes*

Als hij wat zegt, negeer je hem gewoon.

een meisje Ja, dan doen we net alsof we 'm niet zien.

peer gynt *opgewonden en verhit, blijft midden in de groep staan en klapt
in zijn handen*

Wie van jullie heeft peper in de kont?

een van hen *terwijl hij dichterbij komt*

Ik niet.

een ander Ik niet.

een derde Ik al helemaal niet.

peer gynt *tegen de vierde*

Kom op, jij dan maar, bij gebrek aan beter.

het meisje *wendt zich af*

Heb geen tijd.

peer gynt *tegen de vijfde*

Jij dan!

het meisje *terwijl ze weggaat*

Ik moet nu naar huis.

peer gynt Vanavond? Wat ben jij voor domme gans?

aslak *na een pauze, zachtjes*

Kijk, Peer, ze vraagt die ouwe knar ten dans.

peer gynt *wendt zich snel tot een oudere man*

Waar zijn de vrije meisjes?

de man Ga maar zoeken.

*Hij loopt van hem weg. Opeens is Peer Gynt gekalmeerd. Hij kijkt verstolen
en angstig naar de groep. Iedereen kijkt naar hem, maar niemand zegt wat.
Hij nadert een ander groepje. Overal waar hij komt valt het gesprek stil. Als
hij zich verwijderd glimlacht men en kijkt hem na.*

peer gynt *zachtjes*

Glimlachjes en blikken, vlijmscherp als pijlen.

Het knerst alsof je een zaag zit te veilen.

Hij glipt stilletjes langs de omheining. Solveig, met de kleine Helga aan de hand, komt het erf op samen met haar ouders.

een man *tegen een ander, vlak bij Peer Gynt*

Kijk, de nieuwkomers.

de ander Uit 't westen, nietwaar?

de eerste Ja, ze komen uit Hedal.

de ander Ja, precies.

peer gynt *gaat voor de nieuwkomers staan, wijst naar Solveig en vraagt aan de man*

Mag ik met uw dochter dansen?

de vader Natuurlijk,

Maar eerst gaan we de familie begroeten.

Ze gaan naar binnen.

ceremoniemeester *tegen Peer Gynt, terwijl hij hem iets te drinken aanbiedt*

Nu je hier bent, moet je je keel maar smeren.

peer gynt *kijkt aandachtig de mensen na die naar binnen gaan*

Dank je, ik wil dansen. Ik heb geen dorst.

De ceremoniemeester loopt van hem weg. Peer Gynt kijkt in de richting van het huis en lacht.

Hoe schoon! Nee, heb je ooit zoiets gezien?

Ze keek naar haar halsdoek, haar witte sokken,

Toen hield ze zich vast aan haar moeders rokken,

Een psalmboek in haar zakdoek bovendien.

Dat kind moet ik eens van dichtbij bekijken.

wil het huis binnengaan

een jongen *komt met anderen uit het huis*

Geef je het dansen al op, Peer?

peer gynt Nee, nee.

de jongen Dan ga je echt de verkeerde kant op.

pakt hem bij de schouder om hem om te draaien

peer gynt Laat me erlangs!

de jongen Ben je bang voor Aslak, soms?

peer gynt Ik, bang?

de jongen Je weet wat er in Lund gebeurde?!

De groep lacht en gaat omlaag naar de dansweide.

solveig *in de deuropening*

Jij was toch de jongen die wou dansen?

peer gynt Natuurlijk, herken je me soms niet meer?

pakt haar bij de hand

Kom dan!

solveig Niet al te ver weg, zei m'n moeder.

peer gynt Zei je ma?! Ben je soms gist'ren geboren?

solveig Je lacht me uit!

peer gynt Je bent zo groen als gras.

Ben je volwassen?

solveig Ik ben gevormd in de lente.

peer gynt Zeg je naam, meiske, dat praat makkelijker.

solveig Ik heet Solveig. En hoe mag jij wel heten?

peer gynt Peer Gynt.

solveig *trekt haar hand terug*

O jee, mijn God!

peer gynt Wat is er nou?

solveig Mijn kousenband zit los. Ik moet 'm vastbinden.

loopt van hem weg

bruidegom *trekt aan de jurk van zijn moeder*

Ma, ze wil niet!

zijn moeder Wil niet? Wat wil ze niet?

bruidegom Ze wil niet, ma!

zijn moeder Wat?

bruidegom De deur opendoen.

zijn vader *zachtjes, geërgerd*

Ach, ze moeten jou in de stal vastbinden!

zijn moeder Scheld 'm niet uit. De stakker, het komt wel goed.

Ze lopen verder.

een jongen *die met een grote groep van de dansweide komt*

'n Slok brandewijn, Peer?

peer gynt Nee.

de jongen Geen ene drup?

peer gynt *kijkt hem duister aan*

Heb je dan wat?
de jongen Dat zou best wel eens kunnen.
haalt een heupflacon tevoorschijn en drinkt
Ah! Dat brandt goed! Nou?
peer gynt Laat me ook 'ns proeven.
drinkt
een andere jongen Dan moet je ook die van mij eens proberen.
peer gynt Nee.
dezelfde jongen Wat een onzin. Kom, wees niet zo'n slome.
Drink, Peer!
peer gynt Mij best, geef me dan maar een slokje.
drinkt weer
een meisje *halfluid*
Kom, we gaan.
peer gynt Ben je soms bang voor mij, meiske?
een derde jongen Wie is er niet bang voor jou, Peer?
een vierde jongen In Lund
Liet je ons zien wat voor kunstjes je kent.
peer gynt Ik ken er wel meer met al mijn talent.
de eerste jongen *fluisterend*
Nu komt ie in vorm!
anderen *vormen een kring om hem heen*
Vertel op! Vertel!
Wat kun je?
peer gynt Morgen!
de anderen Nee nu nog, vanavond!
een meisje Kan je toveren, Peer?
peer gynt Ik kan de duivel
Bezweren!
een man M'n opoe ook, voor ik geboren was!
peer gynt Liegbeest! Wat ik kan, kan echt niemand anders.
Ooit heb ik hem in een walnoot getoverd.
Die had 'n wormgat, snap je!
meerderen *lachend*
Dat dacht ik al!
peer gynt Hij vloekte, jankte en wou me omkopen

Met van alles en nog wat...
eentje uit de groep Maar erin ging ie?
peer gynt Jawel. Ik dichtte het gat met een plug.
Je moest hem 'ns horen vloeken en brommen!
een meisje Stel je 'ns voor!
peer gynt Als een bij op de bloemen.
het meisje En, heb je hem nog steeds in die noot?
peer gynt Nee,
Die duivel is nu allang opgekrast.
Het is zijn schuld dat de smid mij niet mag.
een jongen Hoezo?
peer gynt Ik ga naar de smid en vraag hem
Of hij voor mij die noot even wil kraken.
'Ja', zegt ie, en hij legt de noot op 't aambeeld,
Maar die Aslak is behoorlijk hardhandig
Door het constante gebeuk met zijn moker.
een stem uit de groep En toen, sloeg Aslak Satan de hel in?
peer gynt De smid gaf 'n kleun, maar Satan ging de hens in,
Hij fikte dwars door 't dak, blaakte de wanden.
meerderen En Aslak...?
peer gynt Die had geroosterde handen,
Sindsdien bestaan tussen ons misverstanden.
algemeen gelach
enigen Dat is een fraai verhaal!
anderen Een van z'n beste!
peer gynt Denken jullie dat ik 't verzin?
een man Nou nee,
Maar de meeste verhalen ken ik al...
Van m'n opa.
peer gynt Leugenaar! Het is mij
Overkomen!
de man Zoals al het andere.
peer gynt *gooit zijn hoofd in zijn nek*
Op het fraaiste paard rij ik door de lucht!
O, ik kan zoveel, jullie zullen 't zien.
opnieuw een schaterlachen

iemand uit de groep Rij een stukkie door de lucht, Peer!
velen Toe, Peer!

peer gynt Jullie hoeven echt niet zo aan te dringen.

Als 'n donderstorm zal ik jullie bespringen!

De hele streek zal aan mijn voeten vallen!

een oudere man Hij is knettergek geworden.

een ander Mafketel!

een derde Blaaskaak!

een vierde Leugenaar!

peer gynt *dreigend*

Wacht maar af, jullie!

een man *halfdronken*

Wacht jij maar, we zullen jou eens afdrogen!

meerderen Je rug aflossen! Je ogen blauw beuken!

De groep verspreidt zich, de ouderen kwaad, de jongeren spottend en lachend.

de bruidegom Is dat waar, Peer, kun jij door de lucht rijden?

peer gynt *kortaf*

Tuurlijk, Mads! Reken maar, ik ben de bink.

de bruidegom Heb je soms ook de onzichtbare mantel?

peer gynt De hoed, bedoel je. Ja, die heb ik ook.

Hij wendt zich van hem af. Solveig loopt over het erf, met Helga aan de hand. Peer Gynt loopt hen tegemoet, zijn gezicht klaart op.

Hé, Solveig! Mooi dat je gekomen bent!

pakt haar bij de pols

Nu zal ik je eens sierlijk laten zwieren!

solveig Peer, laat me los!

peer gynt Waarom?

solveig Je bent zo wild.

peer gynt Is de zomer mild, dan is 't rendier wild.

Kom nou, meisje, sla niet meteen op tilt!

solveig *trekt haar arm terug*

Ik durf niet.

peer gynt Waarom niet?

solveig Je hebt gedronken.

Ze loopt met Helga verder.

peer gynt Verdomme, je zou er bijna toe neigen

Die hele bende aan je mes te rijgen!

de bruidegom *geeft hem een por met zijn elleboog*

Kun je me helpen bij de bruid te komen?

peer gynt *afwezig*

De bruid? Waar is ze?

de bruidegom In de schuur.

peer gynt Zo, zo.

de bruidegom Je moet het op z'n minst proberen, Peer!

peer gynt Nee, je moet het maar zonder mijn hulp stellen.

Een gedachte komt bij hem op. Hij zegt zacht, maar scherp

Ingrid, in de schuur?

gaat naar Solveig

Heb je je bedacht?

Solveig wil gaan. Hij verspert haar de weg.

Je schaamt je, omdat je mij 'n schooier vindt.

solveig *haastig*

Dat ben je niet, echt niet, dat is niet waar!

peer gynt Jawel! En ik ben ook een ietsie tipsie.

Maar dat was om te jennen, omdat je

Mij niet wou kennen. Kom nou met me mee!

solveig Ik durf niet, al zou ik nog zo graag willen!

peer gynt Voor wie ben je bang?

solveig Vooral voor m'n pa.

peer gynt Je pa? O ja, hij is een van die stillen!

Zo eentje, recht in de leer, hè? Geef antwoord!

solveig Wat zal ik zeggen?

peer gynt Is ie soms zo'n vrome?

Behoren jij, je ma ook tot die slomen?

Kom op, geef antwoord.

solveig Laat me met rust.

peer gynt Nee!

op een gedempte, maar scherpe en dreigende toon

Ik kan mezelf veranderen in 'n trol.

Klokslag twaalf vannacht kom ik naar je hol.

Mocht je soms iets horen dat sist en blaast,

Denk dan maar niet: het is de kat die aast,
Want ik ben het, ja! Ik tap je bloed af
En je kleine zus vreet ik op, als straf.
Ik ben een weerwolf 's nachts, je zult het weten,
Ik bijt in je dijen, ik ben bezeten...

verandert plotseling van toon en smeekt alsof hij doodsbenuwd is
Dans met mij, Solveig!

solveig kijkt hem duister aan

Je bent gewoon eng.

gaat het huis binnen

de bruidegom komt weer aangelummeld

Je krijgt van mij een stier als je me helpt!

peer gynt Kom mee!

Ze verdwijnen achter het huis. Op hetzelfde moment komt een grote groep van de dansweide, de meesten zijn dronken. Lawaai en tumult. Solveig, Helga en hun ouders komen met een aantal oudere mensen in de deuropening.

ceremoniemeester tegen Aslak die vooraan in de groep staat

Kalm nou!

aslak trekt zijn jasje uit

Nee, nu komt er 'n end aan.

Peer Gynt of ik zal in het stof bijten.

een paar stemmen Hè, laat ze vechten!

anderen Nee, alleen bekvechten!

aslak 'n Pak slaag is zijn straf, woorden leggen 't af.

solveigs vader Beheers je, man!

helga Gaan ze hem slaan, mama?

een jongen Zet die knul voor gek met z'n grote bek!

een ander Smijt hem eruit!

een derde Fluim die zeikstraal onder!

een vierde *tegen de smid*

Geef je 't op, Aslak?

aslak gooit zijn jasje opzij

De knol wordt geslacht!

solveigs moeder *tegen Solveig*

Nu zie je hoe hoog men die windbuil acht.

åse komt met een stok in haar hand

Is die zoon van mij hier? Ik geef 'm z'n vet!

Ik zal hem van harte eens flink aflossen!

aslak *rolt zijn hemdsmouwen op*

Die lat is te zacht voor dat gratenpak.

enigen Aslak maakt gehakt van 'm!

anderen Hij prakt 'm!

aslak *spuugt in zijn handen en knikt naar Åse*

Ik hang 'm!

åse Wat? Mijn Peer hangen? Probeer 't als je durft!

Peer en ik, wij hebben tanden en klauwen!

Waar is ie?

roept over het erf

Peer?

de bruidegom *komt aangelopen*

Jezus, Maria en Jozef!

Papa, mama, ik... eh...

zijn vader Wat is er loos?

de bruidegom Die Peer Gynt...!

åse *schreeuwt*

Hebben ze hem vermoord?

de bruidegom Nee, Peer Gynt...! Kijk, daarboven op de helling!

de menigte Met de bruid!

åse *laat de stok zakken*

De bruit!

aslak *als door de bliksem getroffen*

Op het steilste stuk

Klimt ie omhoog... Mijn God, 't lijkt wel een geit!

de bruidegom *huilend*

En zij hangt op z'n schouders, als 'n zeug!

åse *dreigend met haar vuist naar Peer*

O, ik hoop dat je valt!

schreeuwt angstig

Wees toch voorzichtig!

de boer van hægstad *komt blootshoofds naar buiten, wit van woede*

Ik draai hem z'n nek om voor deze misdaad!

åse God zal me straffen als ik dat toelaat!

tweede bedrijf

Eerste scene

Een smal pad, hoog in de bergen. Het is vroeg in de ochtend. Peer Gynt loopt gehaast en chagrijnig het pad omlaag. Ingrid, die nog delen van haar uitdossing als bruid aanheeft, probeert hem tegen te houden.

peer gynt Ga weg!

ingrid *huilend*

Na alles wat gebeurd is?

Waarheen?

peer gynt Dat zal mij een zorg zijn.

ingrid *handenwringend*

Verrader!

peer gynt Nodeloos gezanik.

Nu gaat ieder zijn eigen weg.

ingrid De misdaad houdt ons bij elkaar.

peer gynt De pest aan iedereen die mij veracht!

De pest aan heel 't vrouw'lijk geslacht...

Op ééntje na...!

ingrid Wie is die ene?

peer gynt Jij bent het niet.

ingrid Wie is het dan?

peer gynt Ga t'rug naar waar je vandaan komt!

Vort! Naar je vader!

ingrid Ach, mijn liefste...!

peer gynt Kop dicht!

ingrid Je kunt onmoog'lijk menen

Wat je zegt.

peer gynt Ik kan 't en ik meen 't.

ingrid Eerst mij verleiden, dan afdanken.

peer gynt Wat bied je mij, behalve janken?

ingrid Hægstads boerderij en nog meer.

peer gynt Heb jij een psalmboek in je zakdoek?

Waar zijn je fraaie, gouden lokken?
Kijk je gedwee naar je omslagdoek?
Hou jij je vast aan moeders rokken?
Antwoord!

ingrid Nee, maar...?

peer gynt Ben jij gevormd
Afgelopen lente?

ingrid Maar, Peer...?

peer gynt Kun jij bedeesd, verlegen kijken?
Kun jij iets anders dan bezwijken?

ingrid Volgens mij zie jij ze vliegen...!

peer gynt Wordt degeen die jou ziet vroom?
Nou!

ingrid Nee, maar...

peer gynt Is de rest geen droom?!
wil gaan

ingrid *verspert hem de weg*
Het kan je je kop kosten, weet je,
Als je mij verlaat.

peer gynt Het zij zo.

ingrid Je wordt 'n man van eer, met mooie kleren
Als je mij trouwt...

peer gynt Kan 't niet riskeren.

ingrid *barst in tranen uit*
Je hebt me verleid...!

peer gynt Je was rijp aas!

ingrid Ik was hopeloos!

peer gynt Ik was daas.

ingrid *dreigend*

Dit zal je duur komen te staan!

peer gynt De hoogste prijs dok ik spontaan.

ingrid Je drijft je zin door?

peer gynt Als een boor.

ingrid Goed. We zullen zien wie wint.
gaat het pad omlaag

peer gynt *zwijgt even, maar dan schreeuwt hij*

De pest voor iedereen die mij veracht!
De pest voor heel 't vrouw'lijk geslacht...
ingrid *draait haar hoofd om en roept honend*
Op eentje na.
peer gynt Ja, op eentje na.
Ze gaan ieder hun eigen weg.

Tweede scene

*Bij een bergmeer. De grond is overal drassig
en moerassig. Een storm steekt op. Åse tuurt wanhopig in alle richtingen.
Solveig heeft moeite haar bij te benen. Haar ouders en
Helga zijn een stukje achterop geraakt.*

åse *zwaait met haar armen en trekt haar haren uit*
Alles wil mij met woeste machten tergen!
De hemel, 't water, de vervloekte bergen!
Flarden mist proberen Peer te misleiden!
't Bedrieglijk water kent geen medelijden!
De bergwand wil hem onder puin begraven,
Ook de mensen zijn op hem uit als raven!
Bij God, 't gebeurt niet! Ik kan 'm niet verliezen!
Dat de duivel juist 't koekoeksjong moest kiezen!
tegen Solveig
Zoiets is toch met geen pen te beschrijven!
Hij die slechts kon liegen en overdrijven,
Zijn enige kracht lag in zijn waanwijze mond,
Voor werk deugde hij niet, de luie hond.
Je moet erom lachen, 't is om te huilen!
Hij bleef me trouw als ik triest zat te pruilen.
Mijn man was er een die 'm stevig kon raken
En in de buurt zat ie te snoeven en kwaken,
Hij kon alleen ons geld erdoorheen jagen,
Terwijl ik thuis zat, alleen met mijn Peerke,
Vergeten, vergeven, dat was mijn makke.

Het was voor mij zwaar de lasten te dragen.

't Is erg het lot onder ogen te zien,

Want wie ben ik dat ik dit verdien?

De zorgen ban je weg uit je geheugen,

De een heeft drank nodig, de ander 'n leugen.

Ach ja! En wij, wij zochten het in fabels,

Over trollen en prinses, zwaaiend met sabels

En 't schaken van bruiden. Maar wie had gedacht

Wat die duivelse nonsens bij 'm teweegbracht?

opnieuw angstig

Hoor je die schreeuw?! Was dat een spook of 'n dwerg?

Peer! Arme Peer! Daarboven op die berg!

Ze loopt een kleine heuvel op en kijkt over het bergmeer. Solveigs ouders en Helga komen bij haar.

Geen spoor!

de vader *zachtjes*

Dit ziet er niet goed voor hem uit.

åse *huilend*

Ach, mijn Peer! Mijn arme, verloren lam!

de vader *knikt hartverwarmend*

Ja, precies. Verloren.

åse Nee, praat niet zo!

Hij is slim. Er is niemand zoals hij.

de vader Doe niet zo onnozel.

åse Ach, ik weet het,

Ik ben onnozel, maar het is 'n goed jong.

de vader *nog steeds op gedempte toon,*

maar hij blijft vriendelijk kijken

Zijn hart is gehard, zijn ziel is verloren.

åse *angstig*

Nee, nee, zo hard kan de Here niet zijn!

de vader Denk je dat ie onder z'n zonden zal zuchten?

åse *hartstochtelijk*

Nee, maar hij rijdt op een bok door de luchten!

de moeder Ach mens, je bent dwaas!

de vader Wat bedoel je, vrouw?

åse Voor geen onderneming is hij bevreesd.

Je zult 't zien, als hij maar lang genoeg leeft.
de vader 't Beste is als je 'm aan de galg ziet hangen.

åse *schreeuwt*

In godsnaam!
de vader In de handen van de beul
Zal hij misschien voor zijn ziel berouw tonen.

åse *verward*

Ik raak van de kaart door jullie gepraat!
We moeten hem nu vinden!
de vader Om zijn ziel
Te verlossen.

åse Is zijn lijf het niet waard dan!

Zit ie vast in 't moeras, we trekken 'm los,
Als de trollen 'm hebben, luid ik de klokken.
de vader Hm... Hier is 'n schapenpad.

åse God beloont je

Voor je raad en daad.
de vader 't Is mijn christenplicht.

åse Bah! Dan zijn alle anderen heidenen!
Er was geen eentje die met ons mee wou.

de vader Ze kenden hem te goed.

åse Hij was voor hun te goed!

wringt haar handen

Denk je 'ns in: zijn leven staat op 't spel!
de vader Hier zijn voetsporen.

åse Hier moeten we zoeken!

de vader Hier bij de weiden gaan we ons verspreiden.
Hij en zijn vrouw gaan voorop.

solveig *tegen Åse*

Vertel me iets meer.

åse *droogt haar ogen*

Over mijn zoon?

solveig Ja,

Alles!

åse *glimlacht en gooit haar hoofd trots in de nek*

Alles? Je zou heel gauw moe worden!
solveig Je zult je eerder aan je eigen woorden storen
Dan ik moe word je lange verhaal aan te horen.

Derde scene

*Lage, boomloze hellingen onder het bergplateau. Bergtoppen in de verte.
De schaduwen vallen lang; het is laat op de dag.*

peer gynt *komt in volle vaart aangerend en blijft op de helling staan*

De hele buurt zit mij op m'n sokken,
Bewapend met geweren en stokken!
Voorop komen de kinkels aangemarcheerd,
Het gerucht loopt dat Peer 'm weer is gesmeerd!
Dit is iets anders dan bonje met 'n smid!
Dit is leven! Ik voel me 'n beer in elk lid!
slaat om zich heen en springt heen en weer
Breek, verbrand! Leg de waterval aan teugels!
Hak! Ruk de boom uit die je niet aanstaat!
Dit is leven! Dit geeft me kracht en vleugels!
Naar de hel met alle loze, valse praat!

drie koeienhoedsters *rennen de heuvel omlaag, schreeuwend en zingend*

Trond van de Burchtberg! Bård en Kåre!
Trollenpak! Komen jullie bij ons slapen?

peer gynt Wie roepen jullie?

de meisjes De trollen! De trollen!

eerste meisje Trond! Wees lief voor mij!

tweede meisje Bård! Wees ruw met mij!

derde meisje In de hut staat elk bed voor jullie vrij!

eerste meisje Ruw zijn is lief!

tweede meisje En lief zijn is ruw!

derde meisje Zijn er geen jongens, dan vrij je met trollen!

peer gynt Waar zijn de jongens dan?

alle drie *barsten in lachen uit*

Die kunnen niet komen!

eerste meisje De mijne noemde mij 'liefste' en 'zoete'.

Nu moet ie ervoor met een oud wijf boeten.

tweede meisje De mijne kwam een zigeunermeid tegen.

Nu zwerven ze beiden in wind en in regen.

derde meisje De mijne keelde ons kind met een haak.

Nu staat zijn kop te grijnzen op een staak.

alle drie

Trond van de Burchtberg! Bård en Kåre!

Trollenpak! Komen jullie bij ons slapen?

peer gynt *komt met een sprong tussen hen in staan*

Ik ben 'n driekop'ge trol, goed voor drie meisjes!

de meisjes Ben jij zo'n vent?

peer gynt Jullie worden verwend!

eerste meisje Naar de hut!

tweede meisje Wij hebben wijn!

peer gynt Laat het vloeien!

derde meisje Vanavond kun je in bed met ons stoeien!

tweede meisje *kust hem*

Hij glinstert en glanst als gloeiend soldeer.

derde meisje *kust hem ook*

Als een forel in een ravenzwart meer.

peer gynt *danst in hun midden*

Mijn ziel is triest, mijn kop is dol.

Mijn ogen lachen, m'n keel zit vol!

de meisjes *trekken een lange neus naar de bergtoppen, schreeuwen en zingen*

Trond van de Burchtberg! Bård en Kåre!

Trollenpak! Wilden jullie bij ons slapen?

Ze dansen de heuvel over met Peer Gynt in hun midden.

Vierde scene

In de bergen van Ronde. Zonsondergang. Rondom glinsteren de met sneeuw bedekte toppen.

peer gynt *komt verward en verwilderd aangelopen*

Kasteel na kasteel wordt gebouwd!
Kijk, wat een fraai glanzende poort!
Hé, blijf staan! Blijf toch staan! Het verflauwt
En drijft naar hoogten waar 't niet hoort!
De weerhaan stijgt op voor de vlucht,
Spreidt zijn vleugels uit in de lucht;
Alles wordt blauw in de ravijnen,
De berg is heen en weer aan 't deinen.
Wat zijn dat voor wortels en loten
Die groeien uit kloven en spleten?
Het zijn krijgers op reigerspoten,
Ze vervagen, zijn zo vergeten.
Een trilling van regenboogstralen
Drilt dwars door mijn ogen en brein.
Zijn dat klokken van kathedralen?
Waarom doen m'n oogleden zo'n pijn?
Wat knelt er toch zo om mijn kneiter!
Hè, 'n strakke roodgloeiende band!
Herinner me niet de bullebijter
Die 'm rondom mijn kop heeft gebrand!

zinkt neer

Op de rug van Gjendin: die trip
Was puur verzinsel, 'n hersenspinsel!
Omhoog over de steilste bergstrip
Met 'n bruid – en 'n kop malend als kalk.
Bestookt door havik, buizerd en valk,
Bedreigd door trollen, hunsgejken,
Met wilde meiden, liefdesblijken:
Louter verzinsels, hersenspinsels!
staart lang naar de lucht
Daar zweven twee bruine adelaars.
Zuidwaarts vliegen de wilde ganzen;
Ik moet tot m'n knie met één laars
In de modder en smurrie dansen!

springt op

Ik wil mee! Ik wil me schoon sponzen
In 't bad van de striemende wind!
Ik wil vliegen en zalig plonzen
In een doopvont als een klein kind!
Ik wil over de zomerweiden;
Mijn ziel zal rein zijn als honing.
Ik wil over 't zilte nat rijden
En hoog over Englands koning!
Ja, gaap maar, jullie jonge juffers,
Jullie mogen niet met mij mee.
Verspil je tijd met wachten, sufferds!
Och, wellicht kom ik even benee.
Gaan de adelaars op in 'n nevel?
Volgens mij heeft de Dood er een.
Daar verrijst een deel van een gevel,
Hoger en hoger met ied're steen;
Het groeit als vanzelf uit het gruis,
De deur's open, daar is 't goed toeven!
Aha, nu herken ik het huis,
Het is opa's gloednieuwe hoeve!
Weg is de wrakke santekraam,
Het hek dat op instorten stond.
Het licht op achter elk raam,
Het is feest, ze maken het bont.
Daar! Ik hoor de pastoor klinken,
Hij tikt met zijn ring op 't kristal.
De kaptein laat zijn fles rinkinken
En de spiegel barst met een knal.
Laat ze gerust de boel afbreken!
Kalm, ma! Laat ze gaan door het lint!
De rijke Jon heeft zo zijn streken.
Hoera voor het geslacht van Gynt!
Wat is dat voor heibel en herrie?
Wat moet dat gebral van die bincken?
De kaptein brult: 'Peer, waar is ie?'

O, de pastoor wil op mij klinken.

‘Kom binnen, Peer Gynt, hoor je oordeel:

In fraai gezang zal jij glitteren:

Peer Gynt, groots is je later erfdeel

En groots zal straks jouw ster schitteren.’

Hij springt naar voren, maar rent met z'n snufferd tegen een rotsblok. Hij valt en blijft liggen.

Vijfde scene

Een berghelling met hoge ruisende loofbomen. Sterren twinkelen door de bladeren. Vogels zingen in de boomkruinen. Een vrouw, gekleed in het groen, gaat de helling op. Peer Gynt komt achter haar aan en trekt zijn hele versierderstrukendoos open.

de vrouw in 't groen *blijft staan en draait zich om*

Is dat waar?

peer gynt *haalt zijn vinger over zijn keel*

Zo waar als ik Peer ben van binnen.

Zo waar als jij een hoogstaande vrouw bent van eer!

Wil je mij? Je zult zien, ik ben 'n aardige peer.

Nooit van z'n leven zal je weven of spinnen.

Je mag eten tot je op 't punt staat van springen.

Ik trek niet aan je haar, zal je nooit tot iets dwingen.

de vrouw in 't groen En mij ook niet slaan?

peer gynt Nee, hoe kom je daar nou bij?

Wij, koningszonen slaan ons vrouwvolk beslist niet.

de vrouw in 't groen Ben jij een prins?

peer gynt Ja.

de vrouw in 't groen Ik ben de prinses van Dovre.

peer gynt Echt waar? Kijk eens aan, dat komt toevallig mooi uit.

de vrouw in 't groen Diep in de bergen ligt het kasteel van mijn vader.

peer gynt Dat van m'n moeder is groter, zover ik weet.

de vrouw in 't groen En ken je mijn vader dan? Hij heet koning
Brose.

peer gynt Ken je mijn moeder soms? Zij heet koningin Åse.

de vrouw in 't groen Als mijn vader echt kwaad is, dan barsten de
bergen.

peer gynt Ze bibberen als mijn ma begint te knetteren.

de vrouw in 't groen Mijn vader kan tegen het hoogste gewelf
trappen.

peer gynt Mijn moeder kan door de meest woeste rivier rijden.

de vrouw in 't groen Heb je ook and're kleren, behalve die lorren?

peer gynt Je zou me in m'n zondagse pak moeten zien!

de vrouw in 't groen Ik draag elke dag kleren van zijde en goud.

peer gynt Volgens mij zijn het eerder rietstengels en stro.

de vrouw in 't groen O, er is iets wat me te binnen schiet:

Bij ons, volk van Ronde, is 't heel normaal

Dat al ons bezit er tweeledig uitziet,

Dus als je aankomt in mijn vaders zaal,

Dan kan 't gebeuren dat 't je zo vergaat

Alsof je in 'n trieste steenwoestijn staat.

peer gynt Ja, bij ons ziet 't er precies net zo uit.

Al het goud lijkt jou rommel en rotzooi.

Soms denk je dat elke glimmende ruit

Niet meer is dan natte sokken en hooi.

de vrouw in 't groen 't Zwarte lijkt wit en 't lelijke lijkt mooi.

peer gynt Groot lijkt klein en het smerige lijkt schoon.

de vrouw in 't groen *valt hem om de hals*

Ja, Peer, ik zie dat we bij elkaar passen.

peer gynt Als het been en de broek, 't haar en de kam.

de vrouw in 't groen *roept omhoog over de helling*

Paard, mijn lieve paard! Kom hier, mijn bruidspaar!

*Een reusachtig varken komt aangelopen met een stuk touw als breidel en
een oude zak als zadel. Peer Gynt springt op zijn rug en laat de vrouw in
't groen voorop zitten.*

peer gynt Allee-hop! We rijden door Ronde's poorten!

Vort, vort, mijn knol, mijn beste, brave draver!

de vrouw in 't groen *teder*

Ach, ik voelde me zo eenzaam en triest.
Nee, je weet nooit wat ooit nog kan geschieden.
peer gynt *mept het varken tot het ervandoor draaft*
Aan 't rijtuig herken je de grote lieden!

Zesde scene

De troonzaal van de Ouwe Knar van Dovre. Een grote verzameling hof trollen, kobolden en aardmannetjes. De Ouwe Knar van Dovre zit op zijn troon met kroon en scepter. Zijn kinderen en naaste verwanten zitten aan beide zijden. Peer Gynt staat voor hem. Luid kabaal in de zaal.

de hof trollen Slacht hem! 'n Christenhond heeft de mooiste dochter

Van de Ouwe Knar van Dovre verleid!

een jonge trol Mag ik z'n tengels een voor een afsnijden?

een tweede Mag ik de rispels uit z'n hersens rukken?

een trolmeisje Hei, laat me effe in z'n hammen happen!

een trolheks *met een pollepel*

Moet ie tot een bak snert worden geprutteld?

een tweede trolheks *met een hakmes*

Moet ie aan 't spit of gebraaid in een pan?

de ouwe knar van dovre Kalm aan, vrienden!

wenkt zijn vertrouwelingen naar zich toe

We gaan hier niet dik doen.

De laatste winters zijn we achterop geslopt;

We weten niet wat allemaal rammelt of rust

En nieuwe rekruten gaan we niet zomaar dumpen.

Bovenopdien zit die koter goed in de boter

En hij zit strak in de flanken, zover ik zie.

Weliswaar, 't is waar, hij heeft één enkele kneiter,

Maar mijn hopse dochter heeft er ook niet veel meer.

Trollen met drie kneiters zijn helaas uit de mode,

Zelfs tweekneiterigen zijn hap-snap te bekennen,

En zelfs die met twee kneiters zijn ook maar lala.

tegen Peer Gynt

Resumé: het is mijn dochter die je rekwest?

peer gynt Je dochter en je rijk als bruidsgift, ja.
de ouwe knar Je krijgt het rijk half zolang ik nog adem.

De andere half als ik mijn ziel toog.

peer gynt Daar ben ik tevrede mee.

de ouwe knar Hola, halt, knul...

Je moet ook nog een paar zaken beloven.

Breek je er één, dan is het pakt verbroken

En kom je hier nimmer bobbert vandaan.

Eerst moet je zweren uit je kneet te bannen

Al wat ligt buiten de grendels van Ronde.

peer gynt Kroon me koning en ik houd me eraan.

de ouwe knar Teveneens... stel ik je brein op de probe...

staat op van zijn zetel

de oudste hofrol *tegen Peer Gynt*

Even kijken of je de verstandskies hebt

Die de riddelgril van Dovre kan kraken.

de ouwe knar Wat is 't verschil tussen 'n trol en 'n humaan?

peer gynt Er is geen verschil, voor zover ik 't zie.

Een grote trol roostert je, 'n kleintje krabt je;

Net als bij ons, als we 't lef ertoe hadden.

de ouwe knar Dat klopt! In dat en in meer zijn we even.

Maar ochtend is ochtend, avond is avond

En 't verschil blijft, hoe je 't ook schendt of scheert.

Daarjonder, onder het glanzend gewelf

Is de proverebe: 'Humaan, wees jezelf!'

Hierbinnen bij ons, tussen 't trollenpak,

Is 't devies: 'Trol, wees genoeg voor jezelf!'

de hofrol Peil je de diepte?

peer gynt 't Lijkt mij nogal mistig.

de ouwe knar Dat 'genoeg', mijn zoon, dat grui'z'lige woord

Zal vanaf nu op je wapenschild staan.

peer gynt *krabt achter zijn oren*

Ja, maar...

de ouwe knar Het moet, als je hier baas wilt worden.

peer gynt Ach wat, er zijn ergere zaken in het leven...

de ouwe knar Teveneens moet je onze simpele,

Huis'lijke levensstijl leren waarderen.

Hij wenkt: twee trollen met varkenskoppen en witte nachtkapjes etc. brengen eten en drinken.

De koe geeft cake en onze os geeft mede.

Vraag ons maar niet of het zuur smaakt of zoet;

De kopzaak die je nimmer mag vergeten

Is dat alles huisbakken geteelbald is.

peer gynt *duwt het hem aangeboden van zich af*

De pot op met jullie zelfbakken troep!

Ik wen nooit aan jullie normen en waarden.

de ouwe knar De mok hoort erbij en die is van goud;

Mijn dochter is hèm trouw die 't mokje heeft.

peer gynt *overweegt het een en ander*

Er staat geschreven: je moet je natuur bedwingen

En op de lange duur smaakt de drank minder zuur.

Het zij zo!

Hij schikt zich.

de ouwe knar Kijk, dat is goochem gesproken.

Peer Gynt spuugt het uit.

Gij kwalstert?

peer gynt Ach ja, de macht der gewoonte.

de ouwe knar Teveneens moet je je christendracht droppen,

Want je moet weten, het is Dovre's trots

Dat alles van bergbouw is, niks van de dalen,

Nevens de zijden strik op 't end van je zwans.

peer gynt *verontwaardigd*

Ik heb geen staart!

de ouwe knar Die zul je van me krijgen

Hoftrol, bindt hem mijn zondagse zwans aan.

peer gynt Nee, je laat het! Denk je soms dat ik gek ben?

de ouwe knar Niemand dingt in z'n blootkont naar mijn dochter.

peer gynt Van een mens een beest maken!

de ouwe knar Je vergist je,

Ik maak je tot de geschikste aanstaande.

Je krijgt een felgele strik aan je klapgat,

En dat gaat hier door voor de hoogste eer.

peer gynt *bedachtzaam*

Men zegt dat de mens niets anders dan stof is
En dat je je naar 's lands wijs maar moet schikken.

Bind maar vast!

de ouwe knar Je bent een meegaande bikker.

de hoftrol Probeer 'ns of je met die zwans kan swingen!

peer gynt *boos*

Zeg, willen jullie me nog tot meer dwingen?

Wil je soms ook op mijn geloof afdingen?

de ouwe knar Van mij mag jij je haplogie houden.

't Geloof is gratis, daar ligt geen accijns op,

Aan zijn gang en zijn pak herken je de trol.

Als we 't eens zijn over stijl en kledij

Mag jij geloven waar wij zo van walgen.

peer gynt Je bent, ondanks die hele boel voorwaarden,

Een redelijker vent dan je zou verwachten.

de ouwe knar Wij, trollen zijn niet zo zwart als we geveerd worden,

Dat is ook 'n verschil tussen jullie en wullie.

Zo, dat was 't plechtige part van ons onderons,

Nu gaan we onze oren en ogen bejolen.

Muziek, meisjes! Laat de Dovreharp tjangelen!

Dans meisjes, hop! Laat de Dovrevloer mangelen!

muziek en dans

de hoftrol Wat vind je ervan?

peer gynt Vinden? Hmm...

de ouwe knar Spreek vrij-uit.

Wat zie je?

peer gynt Iets vrees'lijks wanstaltigs: een koe

Slaat met haar hoef op een kattendarmharp

En 'n zeug in onderbroek hopst op de herrie.

hoftrollen Vreet 'm op!

de ouwe knar Kalm, zijn zintuigen zijn humaan!

trollenmeisjes Ruk dan zijn oren af, z'n ogen uit!

de vrouw in 't groen *huilend*

O! Zo'n belediging moeten wij dulden

Als ik en mijn zuster spelen en dansen!

peer gynt Aha, was jij 't? Een klein grapje op 'n feestje,

Is nooit echt gemeen gemeend, dat weet je.

de vrouw in 't groen Een grapje? Dat zweer je?

peer gynt Echt, de kat

Mag me open krabben, 't schouwspel was puik!

de ouwe knar Hoe vreemd is 't toch, de aard van de humaan,

Het blijft aan hun rare kwibus lang hangen.

Als ze bij 'n bonje met ons een jens krijgen

Dan heelt die meteen, slechts 'n litteken blijft.

Mijn schoonzoon is zo gedienschtig als zijn kan:

Gewillig trekt ie z'n christenboks uit,

Gewillig drinkt ie ons mokje met mede,

Gewillig laat ie zich de zwans aanswingen,

Zo gewillig deed ie wat wij rekwesteerden

Dat ik gewis dacht dat Adam voorgoed

Uit de Hof van Eden was gebonjourd.

Maar pierlala plop! Daar is meneer weer!

Ja, ja, mijn zoon. Hier past alleen nog 'n kuur

Tegen die humane viespeukennatuur.

peer gynt Wat ben je van plan?

de ouwe knar Eerst je linkeroog

Een klein beetje schrapen zodat je scheef ziet,

Maar jij zult denken dat alles nog gaaf is;

Vervolgens snij ik je rechterraut uit.

peer gynt Ben je bezopen?

de ouwe knar *legt wat scherp gereedschap op tafel*

Kijk, glasmakerswerktuig.

Oogkleppen krijg je, als 'n woedende bul.

Dan pas snap je wat voor plaatje je bruid is

En nooit zie je nog trobbel, zoals straks,

Met een koe die plokt, een hopsende zeug.

peer gynt Dit is gekkemansklets!

de oudste hoftrou De Ouwe Knar

Van Dovre spreekt: hij is wijs, jij bent gek!

de ouwe knar Denk na van hoeveel kommer en kneetzorg

Jij dan bent bevrijd, jaar in en jaar uit,

Want bedenk toch dat je ogen de bron zijn
Van dat jammerlijk wasmiddel van tranen.
peer gynt Wat waar is is waar, er staat in mijn bijbel:
'Als je oog je ergert, dan ruk je het uit!'
Maar vertel eens: hoe snel helen mijn ogen
Tot normaal, menselijk zicht?
de ouwe knar Nimmermeer.
peer gynt Ach, zo! Dan spijt 't me, bedankt voor de eer!
de ouwe knar Wat ben je van plan dan?
peer gynt Ik retireer.
de ouwe knar Halt! 't Is makkelijk hier binnen te glippen,
Maar andersromrom gaat Dovre's poort niet.
peer gynt Je wilt me met alle geweld hier houden?
de ouwe knar Hoor 'ns, en wees nou vernünftig, prins Peer!
Trol-zijn is op z'n lijf geschreven, nietweer?
Hij gedraagt zich al tamelijk als trol.
Je wilt toch graag trol zijn?
peer gynt Tuurlijk, geen punt.
Voor 'n bruid en een gratis goedbestierd rijk
Ben ik bereid een paar dingen te missen,
Maar alles kent zo zijn grenzen op aarde.
De staart heb ik zonder mopp'ren aanvaard,
Maar wat de hofrol vastbond maak ik zo los.
Mijn broek deed ik uit, die was toch versleten,
Maar ik hijs mijn hozen zo weer omhoog.
En ik kan me zonder problemen drukken
Voor jullie krukkerige trollennukken.
Ik wil graag zweren dat een koe een deern is,
Want een eed kan ik altijd weer opeten.
Maar wetend dat ik me nooit kan bevrijden,
Dat ik niet als 'n fatsoenlijk mens kan sterven,
Maar heel mijn leven als 'n bergtrol moet slijten,
Dat ik nooit meer een stap terug kan doen,
Zoals het Grote Boek zegt; kijk, dan peins je,
Want dat is iets waar ik het nooit mee eens ben.
de ouwe knar Zowaar als ik 'n trol ben, nu word ik woest

En dan valt er met mij geen gek te scheren.
Zot, bleek dagdier! Weet je wel wie ik ben?
Eerst vergril je je aan mijn hopse dochter...
peer gynt Dat is gelogen!
de ouwe knar Je moet met haar trouwen.
peer gynt Je waagt mij te...
de ouwe knar Wat? Wil je soms ontaarden
Dat je niet jeukte haar te likkebaarden?
peer gynt *snuift verachtelijk*
Is dat het? Wie maalt daar nou om, verdomme?
de ouwe knar 't Is altijd eender met jullie humanen.
Alleen maar zwatelen over je ziel,
Maar waar het om gaat is wat je kunt graaien.
Je denkt echt dat je zomaar kunt frommelen?
Goed, je merkt gauw dat 'r niet valt te rommelen.
peer gynt Je vangt me niet met leugens als rot aas!
de vrouw in 't groen Lieve Peer, je bent paps eer het jaar om is.
peer gynt Open de poort! Ik wil weg!
de ouwe knar Het blaag krijg je
In 'n boksveld thuisgestuurd.
peer gynt *veegt het zweet van zijn voorhoofd*
Was ik maar wakker!
de ouwe knar Sturen we 'm naar 't paleis?
peer gynt De pastoor, meen je.
de ouwe knar Voor mijn part, prins Peer, als jij het zo ziet.
Maar één ding is zeker: gedaan is gedaan,
Je grut zal groeien, wees zeker daarvan,
Zulk soort hutspot groeit als kool uit de kluiten.
peer gynt Wees niet zo'n koppige os, ouwe knar.
Wees reed'lijk, troel! We regelen de boel.
Je moet weten dat ik geen prins ben of rijk
En of je me nou wil meten of malen:
Er valt aan mij weinig eer te behalen.
*De vrouw in 't groen is flauwgefallen en wordt door trollenmeisjes
weggedragen.*
de ouwe knar *kijkt hem een tijdje minachtend aan en zegt dan*

Beuk hem tot blub tegen de bergwand, kinders!
trollenjongens Mogen we eerst uil-en-rat spelen, pa?
Het wolfspel? Muis-en-rodogige kat?
de ouwe knar Vlug dan. Ik heb de pee in en wil nu pitten.
T'rusten.

gaat weg

peer gynt *door trollenjongens opgejaagd*

Laat me, donderstenen!

wil door de schoorsteen ontsnappen

trollenjongens Kobolden! Kabouters!

Bijt in z'n billen!

peer gynt Au!

wil door het kelderluik ontsnappen

trollenjongens Dicht alle kieren!

de hofrol Ons grut heeft pret!

peer gynt *vecht met een kleine trol die zich in zijn oor heeft vastgebeten*

Laat me los, rotjong!

de hofrol *slaat Peer Gynt op zijn vingers*

Voorzichtig, kinkel, dat is 'n koningstelg!

peer gynt Een rattengat!

rent erheen

trollenjongens Kabouters! Prop 't met poep!

peer gynt Die ouwe was vals, die kleuters zijn erger.

trollenjongens Flens hem!

peer gynt Was ik maar zo klein als een muis!

rent rond

trollenjongens *zwermen om hem heen*

Sluit de kring! Sluit de kring!

peer gynt *huilt*

Was ik maar 'n luis!

Hij valt.

trollenjongens Nu in z'n ogen!

peer gynt *begraven onder een berg trollen*

Moederlief, ik smoor.

Kerkklokken luiden in de verte.

trollenjongens Bellen in de bergen! 't Zwartrokkenkoor!

*De trollen vluchten met veel kabaal,
gekrijs en geschreeuw. Het paleis stort
in en alles verdwijnt.*

Zevende scene

*Pikduister. Men hoort Peer Gynt met een grote tak om zich heen hakken
en slaan.*

peer gynt Geef antwoord! Wie ben je?

een stem in de duisternis Mezelf.

peer gynt Maak baan!

de stem Ga buitenom, Peer! De heuvel is weids.

peer gynt *wil op een andere plek erdoor, maar stuit weer op iets*

Wie ben je?

de stem Mezelf. Kan jij 'tzelfde zeggen?

peer gynt Ik kan zeggen wat ik wil, en mijn zwaard is scherp!

Pas op! Hé, ho, achteruit, nu vallen er klappen!

Saulus versloeg honderden, maar Peer Gynt duizenden!

slaat en hakt

Wie ben je?

de stem Mezelf.

peer gynt Dat stomme antwoord

Kun je je besparen, 't heldert niets op.

Wie ben je?

de stem 't Grote Obstakel.

peer gynt Kijk 'ns aan!

Eerst was de joker zwart, nu lijkt ie grijs.

De weg af, Obstakel!

de stem Buitenom, Peer!

peer gynt Nee, erdoorheen.

slaat en hakt

Hij valt!

probeert vooruit te komen, maar stuit weer op iets

Hè, zijn er meer?

de stem Het Obstakel, de enige echte!

't Gewonde Obstakel, 't Obstakel dat heel is.

Het dode Obstakel, 't Obstakel dat leeft.

peer gynt *gooit de tak weg*

't Wapen is behekst, maar ik heb m'n vuisten!!

slaat zich erdoorheen

de stem Vertrouw op je vuist, vertrouw op je lijf.

Ho, ho, Peer Gynt, zo bereik je de top.

peer gynt *valt weer terug*

Voor- of achteruit, het blijft even smal,

Eruit of erin, ik zit in de val!

Daar is ie! En daar! En rondom de bocht!

Als ik eruit ben, sta ik weer in 't midden.

Hoe heet je! Laat je zien! Wat ben je voor iets?

de stem Het Obstakel.

peer gynt *grijpt om zich heen*

Niet dood. Niet levend. Slijm en mist.

Niet eens 'n gestalte. Het is alsof je opbokst

Tegen een berg duttende, brommende beren!

schreeuwt

Sla terug!

de stem Het Obstakel is niet dom.

peer gynt Sla!

de stem Het Obstakel slaat niet.

peer gynt Vecht! Je moet!

de stem Het Grote Obstakel wint zonder vechten.

peer gynt Was hier maar een kobold die me kon krabben!

Was er maar minstens een éénjaar'ge trol!

Iets om tegen te vechten. Maar 'r is niets.

Nu snurkt ie! Obstakel!

de stem Jawel?

peer gynt Gebruik geweld!

de stem 't Grote Obstakel overwint met kalmte.

peer gynt *bijt zichzelf in zijn armen en handen*

Slagtanden en klauwen in dit zacht vlees!

Ik moet wel mijn eigen bloed voelen vloeien.

Wiekslagen van grote vogels zijn te horen.
vogelgekrijs Komt ie, Obstakel?
de stem Voetje voor voetje.
vogelgekrijs Alle zusters van ver weg! Vlieg hier samen!
peer gynt Wil je me redden, meisje, doe 't dan snel!
Gaap niet omlaag met je kop zo gebogen.
Pak je psalmboek! Keil het recht in z'n ogen!
vogelgekrijs Hij wankelt!
de stem Ik heb hem.
vogelgekrijs Zusters! Kom vlug!
peer gynt Te duur moet je voor je leven betalen
Met een dergelijk folterend gevecht.
zinkt ineen
de vogels Obstakel, daar valt ie! Pak hem! Pak hem!
Klokgelui en psalmgezang is van ver te horen.
het obstakel *lost op in het niets en zegt met een zucht*
Hij was te sterk. Vrouwen stonden achter hem.

Achtste scene

Zonsopgang. Op het hoogland buiten voor de zomerhut van Åse. De deur is vergrendeld, alles is stil en verlaten. Peer Gynt ligt tegen de wand van de zomerhut te slapen. Hij wordt wakker en kijkt met doffe, zware oogleden om zich heen. Hij spuugt.

peer gynt Ik doe een moord voor een zure haring!
Hij spuugt weer en op hetzelfde moment ziet hij Helga die met een proviandmand komt aanlopen.
Hé, deerntje, wat doe jij hier? Wat wil je?
helga Nou, Solveig...
peer gynt *springt overeind*
Waar is ze?
helga Achter de hut.
solveig *vanuit haar schuilplaats*
Kom dichterbij en ik ren ervandoor.

peer gynt Ben je soms bang dat ik je omarm?

solveig Schaam je!

peer gynt Weet je waar ik was deze nacht?

Dovre's dochter zat als 'n horzel in m'n vacht.

solveig Dan kwam 't goed uit dat de klok werd geluid.

peer gynt Ik ben geen knul die je zomaar betovert.

Wat zeg je daarvan?

helga *huilend*

O, ze neemt de benen!

Wacht!

peer gynt *grijpt haar bij de arm*

Kijk, wat ik hier in m'n zak heb!

'n Zilveren knoop, kind! Die kan je krijgen

Als je 'n goed woordje voor me doet!

helga Laat los!

peer gynt Hier heb je 'm.

helga Laat me! Daar staat 'n mand met eten!

peer gynt God sta je bij als je niet...

helga Je bent bezeten!

peer gynt *kalm, laat haar los*

Ik bedoel... vraag haar mij niet te vergeten!

Helga rent weg.

derde bedrijf

Eerste scene

*Diep in in de pijnbossen. Grauw herfstweer. Het sneeuwt. Peer Gynt in hemdsmouwen
velt hout.*

peer gynt *hakt op een grote pijnboom met verwrongen takken*

O jee, jij bent 'n taaie, koppige vent.

Maar het is vergeefs, je valt op je krent.

hakt verder

Ik zie 't heus wel: je pantser is van staal,

Maar ik hak door, al ben je zo vitaal.

Ja, ja, schudt maar met je gebogen poot;

Ik weet dat je boos bent, want je bent groot,

Ondanks je kwaadheid krijg ik je in toom.

houdt abrupt op

Leugens! Het is gewoon 'n knoertoude boom.

Je bent niet een staalharde rare kwast.

Je bent slechts 'n pijnboom met gebarsten bast.

Het is verdomd zwaar werk bomen te vellen,

Maar hakken én dromen is jezelf kwellen.

Ik moet stoppen met staren in de mist

Met 'n wakkere kop die zindert en gist.

Je bent verbannen! Verjaagd naar de bossen.

hakt een poosje gehaast

'n Balling... Geen moeder die jou komt verlossen,

Jou eten komt brengen, de tafel dekken.

Help jezelf maar, anders zul je verrekken;

Haal voedsel uit bos en beek, rauw en puur,

Hak je eigen brandhout, koester het vuur,

Hou de boel goed op orde, wees alert.

Wil je warme kleren, schiet maar een hert;

Wil je een huis bouwen, ga stenen rammen;

Wil je 't betimmeren, dan vel je stammen

En je draagt ze op je rug af en aan.
laat de bijl zakken en staart voor zich uit
't Gebouw zal fraai zijn. Een toren en vaan
Zal hoog en mooi bovenop de nok staan.
Dan snij ik aan de gevel in een nis
Een meermin, vanaf haar navel een vis.
Van brons de weervaan en alle deurgrepen
En glas moet ik ook zien aan te slepen.
Vreemden zullen elkaar verwonderd vragen
Wat ver weg schittert achter hoge hagen.

lacht bitter

Vervloekte leugens! Daar gaan we weer!

Je bent verbannen, Peer!

denkt scherp na

Een hut met 'n dak van bast

Is bij motregen en vorst meer dan gepast.

kijkt omhoog naar de boom

Nu staat ie te wiegen. Ja, slechts één kleun!

Dan valt ie languit naar voor met een dreun

En het kreupelhout geeft mee met gekreun.

Hij begint aan de takken van de stam te werken; plotseling luistert hij en staat stokstijf stil met de bijl opgeheven in zijn hand.

Iemand zit op m'n hielen! Wie slaat mij gade?

De ouwe van Hægstad? Hij wil me verraden.

duikt achter de boom en gluurt van daaruit

Een knul! In z'n eentje. Hij kijkt doodsbenauwd.

Hij loert om zich heen. Heeft ie een stuk hout

Onder zijn trui? 'n Sikkel. Hij stopt, rekt z'n nek,

Legt zijn hand vlak op de paal van het hek.

Ugh! Hij snijdt zomaar zijn vinger los!

Heel de vinger eraf. Hij bloedt als 'n os.

Nu struint ie weg met zijn arm in een slinger.

komt overeind

Wat een gozer! Een onmisbare vinger!

Helemaal d'raf. En niemand dwingt 'm hier.

Aha, nou snap ik 't. Dat is de manier

Om je aan de legerdienst te onttrekken.

Dat is 't. Ze wilden 'm bij de oorlog betrekken
En 't jong, snap je, wou de dienst liever mijden.
Maar afhakken...? Er voor altijd van scheiden...?
Ja, met 't idee spelen, erin geloven...
Maar doen! Nee, dat gaat mijn begrip te boven!
Hij schudt lichtjes zijn hoofd en dan gaat hij verder met zijn werk.

Tweede scene

Een kamer in het huis van Åse. Het is een wanorde: kisten staan open, kleren liggen overal verspreid, op het bed ligt een kat. Åse en Kari, de vrouw van een keuterboer, zijn druk bezig spullen in te pakken en op orde te brengen.

åse rent naar de andere kant van de kamer

Kari, kom 'ns!

kari Wat is er?

åse aan de andere kant

Zeg, weet jij...?

Waar ligt de...? Waar kan ik...? Geef antwoord, waar...?

Wat zoek ik nou toch? O, ik ben zo dom!

Waar is de sleutel van de kist?

kari In 't slot.

åse Wat is dat gerammel?

kari De laatste vracht

Op de kar naar Hægstad.

åse huilend

Wat zou ik blij zijn

Als ikzelf in een kist wordt weggekard!

Ach, wat een mens allemaal moet meemaken!

God zij me genadig! Een huis zonder hart!

Wat de boer van Hægstad me liet aan zaken

Komt de deurwaarder halen. Zelfs de kleren

Op mijn lijf zijn me niet bespaard gebleven.

Foei! Schandalig, alles te confiskeren!

gaat op de rand van het bed zitten

Ik ben voorgoed van huis en haard verdreven.

Hard was de ouwe, de wet is hooghartig.

Niemand die me helpt, niet één is barmhartig.

Peer is weg, geen hond die mij de weg wijst.

kari Je mag toch hier blijven tot aan je dood?

åse De kat en ik krijgen genadebrood!

kari God sta je bij, Peer komt je duur te staan.

åse Peer? Waar haal je dat in godsnaam vandaan?

Uiteind'lijk kwam Ingrid ongedeed thuis.

Satan zouden ze de schuld moeten geven;

Hij is de boosdoener, het is gespuis.

Dat beest heeft mijn stakker ertoe gedreven.

kari Is 't niet beter dat ik naar de pastoor ga?

Je bent 'r erger aan toe dan je zelf denkt.

åse De pastoor? Ik zou 't haast denken, ofschoon...

komt overeind

Nee, ik kan niet! 't Is mijn bloedeigen zoon.

Hem moet ik helpen, dat is toch mijn plicht.

Ik doe wat ik kan nu iedereen zwicht.

Z'n jas mocht ie houden. Die zal ik lappen.

Had ik het lef maar het vloerkleed te gappen.

Waar zijn mijn sokken?

kari Daar, tussen die stapel.

åse *woelt erin rond*

Wat heb ik hier? Ach nee, 'n ouwe gietlepel,

Kari! Hiermee speelde ie knopengieter.

Hij hielp alles van ijzer naar z'n mieter.

Ooit kwam bezoek, bij mij met m'n gezin

En Peer vraagt zijn vader om een klomp tin.

'Geen tin', zegt Jon, 'maar een zilveren munt,

Je bent toch immers de zoon van Jon Gynt.'

God vergeef Jon, hij was zo zat als 'n Fin,

Zag 't verschil niet tussen goud en oud tin.

Hier zijn de sokken. Ach, 't zijn enkel gaten

Die moet ik stoppen, Kari!
kari 't Zal niet baten...
åse Als dat is gedaan dan moet ik naar bed.
Ik voel me oud en ellendig, versleten.
blij
Kijk, twee wollen shirts, die zijn ze vergeten!
kari Inderdaad.
åse Wat 'n geluk, zo zie je maar net.
Een van de twee kan ik nu opzij leggen.
Nee, ik neem de twee, ben ik dan 'n dievegge?
't Hemd dat ie aanheeft is zo dun en oud.
kari Mijn God, moeder Åse, je weet 't is fout!
åse Ach, maar je weet ook dat de pastoor zegt
Dat de zonde pas in de hel wordt berecht.

Derde scene

Buiten voor een pasgebouwde hut in het bos. Een rendiergewei hangt boven de deur. De sneeuw ligt hoog. Het schemert. Peer Gynt staat buiten voor de deur en bevestigt er een stevige houten balk aan.

peer gynt *lacht zo nu en dan*
Een grendel moet er zijn, iets dat de hendel
Tegen trollen en ander tuig vergrendelt.
Een grendel moet er zijn, iets dat mijn huis
Beschut voor brutaal kaboutergespuis.
's Nacht komen ze en ze kloppen, de gnomen:
'Doe open, Peer, we zijn zo ijl als dromen.
In bed rits'len we, we poken en kraken,
Door 't rookgat vliegen we als vuur'ge draken.
Hé, Peer Gynt! Denk je dat spijkers en balken
Kaboutergedachten kunnen verschalken?'
Solveig komt op ski's over de heide. Ze heeft een omslagdoek om haar hoofd en een bundel in haar hand.
solveig God zegene je werk. Stuur me niet weg.

Je vroeg naar me, dus je moet me ontvangen.
peer gynt Solveig! Het is niet waar! Ja, je bent er!

En je bent niet bang met mij in je buurt?
solveig Kleine Helga stuurde jij met een boodschap,
Maar die kwam ook met stormen en stilte,
Je ma zei 't me in al wat ze vertelde;
Boodschappen kwamen verhuld in m'n dromen.
De nachten waren zwaar, de dagen doelloos,
Ze brachten de boodschap dat ik moest komen.
't Leek of 't leven daar benee was gedoofd.
Ik kon niet van harte lachen of huilen.
Ik wist niet zeker wat jij ervan dacht,
Maar ik weet zeker wat mij hierheen bracht.

peer gynt Maar je vader?

solveig Op heel Gods weidse aarde
Heb ik niemand die ik ouders kan noemen.
Ik heb me van beide bevrijd.

peer gynt Mijn lief,

En dan kom je naar mij?
solveig Naar jou alleen,
Jij bent voor mij alles, mijn vriend en trooster.
in tranen

Het ergst was mijn zusje achter te laten,
Maar scheiden van vader was nog veel erger,
't Ergst echter haar te verlaten die mij
Aan de borst droeg, nee, het ergste van alles
Was 't verdriet ze allemaal te verlaten!

peer gynt Je weet van 't vonnis dat ze mij oplegden?
Mijn land en erfgoed ben ik voorgoed kwijt.

solveig Denk jij dat ik voor jouw bezit en erfgoed
Afscheid nam van al die me dierbaar waren?

peer gynt En ken je de voorwaarden? Buiten 't bos
Staat het iedereen vrij mij te belagen.

solveig Ik kwam op mijn ski's. Ik vroeg naar de weg.
Ze zeiden: 'Waarheen?' En ik zei: 'Naar huis.'

peer gynt Weg dan met al die balken en schachten,

'k Hoef geen grendels voor kaboutergedachten.
Als je 't aandurft met de jager te leven
Dan blijft over de hut een zegen zweven.
Laat naar je kijken, Solveig! Niet te dichtbij!
Alleen je bekijken! O, je bent vrij!
Laat me je optillen! O, je bent licht!
Ik draag je, Solveig, dat is mijn plicht.
Ik maak je niet vuil. Met gestrekte armen
Draag ik je ver van me, mijn lief, mijn warme.
Nee, wie had gedacht dat jij hier zou komen.
Ach, dag en nacht zag ik jou in m'n dromen.
Kijk hier wat ik heb getimmerd, gebouwd,
Maar ik sloop het weer, 't is smerig en koud.
solveig Lelijk of mooi, ik heb 't hier naar mijn zin.
Ik kan aad'men in de aaiende wind.
Benee was 't klam, ik voelde mij beklemd;
Deels was 't daarom dat ik in 't dal bang was.
Maar hier, waar je de pijnbomen hoort ruisen
Met die stilte alom voel ik me echt thuis.
peer gynt Weet je dat zeker? De rest van je leven?
solveig De weg die ik ging heb ik afgeschreven.
peer gynt Jij bent de mijne! Laat me naar je gapen!
Ga nu naar binnen! Ik ga brandhout rapen.
Het vuur zal warm zijn en bloedrood de hitte,
Nooit zul je 't koud hebben, zacht zal je zitten.
*Hij maakt de deur open, Solveig gaat naar binnen. Hij blijft een tijdje stil
staan, lacht dan hard en maakt vreugdesprongen.*
Mijn prinses! Ik heb haar eind'lijk gevonden!
O! Een groots paleis zal ik voor je gronden!
*Hij pakt de bijl en loopt weg. Op hetzelfde moment komt een oud uitzierende
vrouw in een haveloze groene jurk het bos uit. Een lelijke jongen met een
bierkroes in zijn hand hinkt achter haar aan en houdt haar bij de rokken vast.*
de vrouw Goeienavond, Peer Lichtvoet!
peer gynt Hè, wie is daar?
de vrouw 'n Oude vriendin, Peer! Mijn hut is vlakbij.
We zijn burenen.

peer gynt O ja? Dat noem ik nieuws.

de vrouw Toen jij je huis bouwde, verrees ook 't mijne.

peer gynt *wil gaan*

Ik heb haast.

de vrouw Dat heb je altijd, m'n jongen.

Maar ik sjok achter je aan, haal je ooit in.

peer gynt Je vergist je, mens!

de vrouw Dat heb ik gedaan;

Ik deed 't toen jij allerlei moois beloofde.

peer gynt Beloven, ik? Wat is dat voor nonsens?

de vrouw Ben je vergeten dat je dronk met m'n vader?

peer gynt Ik ben vergeten wat 'k nooit heb geweten.

Wat klets je toch? Wanneer kwam ik jou tegen?

de vrouw 't Laatst dat ik jou zag was tevens het eerst.

tegen de jongen

Geef je vader te drinken, hij heeft dorst.

peer gynt Vader? Ben je gek? Wil je soms beweren...?

de vrouw 'n Big herken je aan de kleur van z'n huid!

Ben je blind? Zie je dan niet dat hij in z'n

Benen net zo lam is als jij in je hoofd?

peer gynt Wil je mij wijsmaken...?

de vrouw Draai je je 'ruit?

peer gynt Dat sliertige blaag!

de vrouw Hij is goed gegroeid.

peer gynt Wil jij, trollentronie, mij dit aansmeren?

de vrouw Hou op, Peer Gynt, je bent zo bot als 'n beer.

huilt

Is 't soms mijn schuld dat ik niet zo mooi ben

Dan toen je mij op de heide verleidde?

Toen ik baarde zat Satan op m'n rug,

't Was te verwachten dat ik mismaakt werd.

Wil je mij even mooi zien zoals eerst

Dan wijs je die meid daar 't gat van de deur,

Jaag haar weg uit 't zicht en laat mij je schaken,

Doe 't, lief, en ik zal mijn tronie kwijtraken.

peer gynt Donder op, heks!

de vrouw En jij denkt dat ik wegga?!

peer gynt Ik hak je hersens in!

de vrouw Doe als je durft!

Ha, ha, Peer Gynt, ik kan goed klappen hebben!

Ik zal hier iedere dag terugkomen,

Zet de deur op 'n kier, bespied jullie beiden.

Zit je met die meid op de bank bij 't vuur,

Wil je haar strelen, aaien of liefkozen,

Dan ga ik ernaast zitten, eis mijn deel.

Zij en ik zullen ruilen en wisselen.

Vaarwel, mijn liefste, en ga morgen trouwen!

peer gynt Nachtmerrie uit de hel!

de vrouw O, ik vergeet iets!

't Jong moet jij opvoeden, hinkende kinkel!

Kom, klein duiveltje, toe, ga naar je vader.

de jongen *spuugt naar hem*

Bah! Ik hak 'm liever met m'n bijl in moten!

de vrouw *kust de jongen*

Ach gut, een stijve kop op een lang lijf!

Sprekend je vader als je opgegroeid bent!

peer gynt *stampvoet*

Ver weg wens ik jullie!

de vrouw Zoals nu dichtbij?

peer gynt *balt zijn vuisten*

En dit allemaal...

de vrouw Door dromen en wensen!

Je hebt pech, Peer!

peer gynt Voor een ander is 't erger!

Solveig, mijn schone, mijn dierbaarste schat!

de vrouw Ach ja, Barbertje moet hangen, zei Satan,

Toen hij klop kreeg van ma omdat pa zat was!

Ze sloft weg door het bos met de jongen die de bierkroes naar Peer Gynt gooit.

peer gynt *na een lange stilte*

'Buitenom', zei 't Obstakel, hier eveneens...

Daar stort mijn kasteel in met veel kabaal.

Er staat een muur om haar heen, zo opeens.
Alles is lelijk, mijn vreugde is schraal.
Buitenom, knul! De weg word jij niet gewaar
Die dwars door dit bos gaat, van jou naar haar.
Dwars erdoor? Hm, er zou 'n weg moeten wezen.
Ik heb ooit iets over berouw gelezen.
Maar wat? Wat stond er? Ik heb het boek niet,
Ben 't meest' vergeten. Niemand die me ziet,
Mij op de juiste weg door 't bos kan sturen.
Ik, berouw? Het zou wellicht jaren duren
Eer ik erdoor ben. M'n toekomst obscuur.
Kapot maken wat teer is, mooi en puur?
En dan alles herstellen, blok voor blok?
Zoiets kan met 'n viool, maar niet met 'n klok.
Waar iets groens groeit, mag niet worden gesnoeid.
't Was 'n leugen, maar die heks zal me lang heugen!
Die gruweltronie is gelukkig verdwenen.
Ja, uit je zicht, maar niet uit je kop, jongen!
Gedachten die stiekem binnen verstenen.
Ingrid! De drie die op de heuvel sprongen!
Willen die ook meedoen? Met hun gekijf
Eisen, als zij, zich te warmen aan mijn lijf?
Opgetild te worden met gestrekte armen?
Buitenom! Al had ik zo'n lange armen
Als de zilverspar met z'n lange takken
Dan nog zou ik haar te dicht bij me pakken
Om haar dan ongedeerd weer neer te zetten.
Ik moet buitenom, goed op de weg letten.
Of 't in winst of verlies zal resulteren,
Je moet zoiets maar leren accepteren.
gaat een paar passen naar de hut toe, en blijft dan weer staan
Naar binnen, na dit? Vuil, te schande gezet?
Naar binnen, en dat troltuig van daarnet?
Spreken... zwijgen? Bekennen én ontkennen?
gooit zijn bijl weg
't Is Allerheiligen. Haar zo ontmoeten

Kan alleen maar na honderd weesgegroeten.
solveig *in de deuropening*
Kom je, Peer?
peer gynt *halfluid*
Buitenom!
solveig Wat?
peer gynt Je moet wachten.
't Is donker en ik heb iets zwaars omhanden.
solveig Ik zal je helpen. We delen de last.
peer gynt Nee, blijf waar je bent! Ik moet 't alleen dragen.
solveig Ga niet te ver, liefste!
peer gynt Liefje, niet klagen..
Ver of vlakbij, je moet wachten.
solveig *knikt*
Al duurt 't dagen!
Peer Gynt gaat het bospad omlaag. Solveig blijft in de deuropening staan.

Vierde scene

Het huis van Åse. Avond. De kamer wordt verlicht door een houtvuur in de open haard. De kat ligt op een stoel bij het voeteneind van het bed. Åse ligt in bed en friemelt onrustig met haar handen op de spreij.

åse O, mijn God, wanneer komt ie nou!
Ik zit de uren af te tellen.
Niemand die ik 'n boodschap vertrouw
En ik heb 'm zo veel te vertellen.
Ik heb geen moment te verliezen.
Zo snel! Wie had dat nou verwacht?
Ach, ik zit alleen maar te kniezen
Of hij te streng is grootgebracht!
peer gynt *komt binnen*
Dag, ma!
åse De Here zij gezegend!

Daar ben je dan, mijn lieve jongen!
Maar hoe durf je je te vertonen?
Je leven is hier in gevaar.
peer gynt Ach, 't leven gaat zoals 't moet gaan.
Ik moest je gewoon even zien.
åse Zo, dus Kari zat er goed naast
En nu kan ik in vrede heengaan!
peer gynt Heengaan? Wat zit je nou te kletsen?
Waar wil je in godsnaam dan heen?
åse Ach, Peer, 't eind is vrijwel nabij,
Ik heb niet zo lang meer te leven.
peer gynt *wringt zijn handen en ijsbeert door de kamer*
Ik rende weg van de ellende
En dacht dat ik hier vrij zou zijn!
Zijn je handen en voeten koud dan?
åse Ja, Peer, de dood is niet te stuiten.
Als je ziet dat m'n ogen breken
Moet je ze heel voorzichtig sluiten,
Dan moet je ons geld in 'n kist steken,
Want die moet heel mooi zijn, mijn lief.
O, voor ik 't vergeet...
peer gynt Asjeblief!
Tijd zat om aan zoiets te denken.
åse Ja, ja.
kijkt onrustig de kamer rond
Hier zie je 't weinige wat
Ze ons lieten. Precies, zo zijn ze.
peer gynt *handenwringend, bars*
Alweer! Ik weet dat het mijn schuld is.
't Helpt geen zier mij dat in te prenten!
åse Nee, 't was die rotte alcohol!
Toen begon onze tegenspoed.
Jongen, je was zo zat als 'n trol
En dan weet je niet wat je doet.
Je had ook dat rendier bereden,
Je was zo wild, dat was de reden!

peer gynt Ma, laat dat verhaal nou maar zitten,
Die zaak is even afgedaan.
We gaan over toen nu niet vitten,
We schuiven 't op de lange baan.
gaat op de rand van het bed zitten
Nou, moeder, laten we eens kletsen,
Alleen over ditjes en datjes
We vergeten wat ons kan kwetsen
En alles wat ik heb misdreven.
Hé, ma?! Is dit een van de katjes?
Is deze nog altijd in leven?
åse 's Nachts zit ze voortdurend te mauwen,
Je weet dat dat 'n voorteken is!
peer gynt *probeert haar af te leiden*
Is 'r nog nieuws uit de parochie?
åse *glimlacht*
Men zegt dat 'n meisje uit de buurt
Verlangend naar de heuvels tuurt.
peer gynt *haastig*
Mads Moens, hoe is het nou met hem?
åse Men zegt dat ze niet wil luisteren
Naar haar ouders' bidden en smeken.
Je moet ze eens iets toefluisteren,
Jij zou haar eens toe moeten spreken.
peer gynt En hoe is Aslak eraan toe?
åse Hou op over die smeer'ge smid.
Ik vertel je liever de naam
Van haar, van dat meisje, weet jij...
peer gynt Nee, moeder, we gaan gewoon kletsen,
Over van alles en nog wat.
We vergeten wat ons kan kwetsen,
Wat ooit ergens heeft plaatsgehad.
Heb je dorst? Zal ik water halen?
Kun je je strekken? 't Bed is te kort.
Laat eens zien. Nee, ben ik aan 't malen?
Dat is mijn bed, dit was mijn fort!

Dat je 's avonds laat, weet je nog,
Bij mij op 't bed zat, ik was zo jong,
't Schaapsvel over me spreidde, toch,
Voor mij lieve slaapliedjes zong?
åse Ik weet 't! En dan reden we slee
Als je pa weer eens op de hort was.
Dat jij op 't vel naar benee glee,
Dat de vloer een bevroren fjord was?
peer gynt Ja ma, maar het beste van alles,
Moeder, herinner je het nog?
Was dat met het prachtige paard...
åse Nou en of, of ik dat nog weet.
Het was Kari's kat die we leenden.
We plantten hem daar op de stoel...
peer gynt Naar de burcht westwaarts
van de maan
En 't kasteel oostwaarts van de zon,
't Paleis van duizendenéén nacht,
De weg ging omhoog, naar benee.
Een stok die we in de kast vonden
Pakte jij als zweep voor de slee.
åse Ik zat trots voorop als koetsier...
peer gynt Ja, jij liet hem de vrije teugel,
Draaide je om tijdens de tocht
Om te vragen of ik het koud had.
God zeeg'ne je, lelijk oud mens,
Je was altijd een trouwe ziel.
Wat zit je te kreunen?
åse M'n rug,
Dat komt door die keiharde planken.
peer gynt Streck je benen, ik zal je steunen.
Toe maar, lig je nu lekker zacht?
åse *onrustig*
Nee, Peer, ik wil liever weg!
peer gynt Weg?
åse Ja, weg. Da's alles wat ik wens.

peer gynt Klets! Spreidt 't schaapsvel
over je uit.

Laat me hier bij je op bed zitten.

Zo! Nu korten we deze avond

Met 't zingen van liedjes en verzen.

åse Breng me liever mijn gebedsboek,

Het is in m'n hoofd zo onrustig.

peer gynt In 't slot van duizendenéén nacht

Geeft de sultan 'n grandioos feest.

Rust uit op de slee in de kussens,

Ik rij je erheen over de heide.

åse Maar, Peer, ben ik daar uitgenodigd?

peer gynt Ja natuurlijk, wij met z'n tweetjes.

*gooit een stuk touw om de stoel waar de kat op ligt, pakt een stok in zijn
hand en gaat voor op het bed zitten*

Hop met je hoeven! In draf, Draver!

Je zit toch goed ingepakt, moeder?

Aan z'n vaart herken je het paard,

Als Glanshaar z'n benen schrap zet!

åse Zeg Peer, wat hoor ik toch klingelen?

peer gynt De zilveren sleebellen, moeder!

åse Ach jee, maar 't klinkt zo enorm hol!

peer gynt We karren nu over de fjord.

åse Ik ben bang! Wat hoor ik toch suizen

En zuchten zo wonderlijk wild?

peer gynt Dat zijn de sparren, ma, die ruisen

Op de heuvels. Zit nou maar stil.

åse Wat glinstert en flikkert ver weg?

Waar komt al dat licht toch vandaan?

peer gynt Uit ramen en torens van 't slot.

Kun je ze niet horen dansen?

åse Ja.

peer gynt Buiten de hemelpoort staat Petrus,

Hij vraagt je om binnen te komen.

åse Groet hij ons?

peer gynt Hij doet ons ruim eer aan

En schenkt zoete wijn in kristal.
åse Wijn! Heeft hij ook lekkere cake?
peer gynt En of! Op een bomvolle dis.
En de zaal'ge maagd Maria
Maakt voor jou thee en koekjes klaar.
åse Mijn hemel! Ontmoet ik haar echt?
peer gynt Zo vaak en zo lang je maar wilt.
åse Ach, m'n Peer, naar wat voor festijn
Rij jij je oud moedertje heen?!
peer gynt *knalt met de zweep*
Hop, Draver, in volle galop!
åse Lieve Peer, je rijdt toch wel recht?
peer gynt *knalt weer met de zweep*
De weg is breed zat.
åse Deze rit
Mat me zo af, maakt me zo moe.
peer gynt Daar torent 't slot boven ons uit.
Nog even en de rit zit erop.
åse Ik wil liggen, m'n ogen sluiten.
Ik vertrouw op jou, mijn jongen!
peer gynt Vort, in galop, Glanshaar, mijn broeder!
'n Grote schare is in dat oord,
Het wriemelt en wringt voor de poort
Hier komt Peer Gynt, samen met moeder!
Poorter Petrus, moet ik soms vloeken?
Mag mijn moeder echt niet naar binnen?
Ik denk dat je heel lang moet zoeken
Eer je zo'n goede ziel kunt winnen.
Ik ga heus niet voor mezelf flemen,
Ik kan hem bij de slotpoort nokken.
'n Uitnodiging zal ik aannemen,
Indien niet, ga ik weg zonder mokken.
Ik heb net zo'n nonsens verzonnen
Als 'n bloedgeile trol bij de nonnen.
M'n ma is een kip zonder kop
Omdat ze zo klokt uit d'r krop.

Maar je moet haar eren en achten
En het haar echt naar d'r zin maken.
Je kunt heus geen beet're verwachten
Van de pastoor met zijn makaken.

Ah! Daar hebben we God de Vader!
Je krijgt je vet, Petrus, kanenbrader!
met een diepe stem

'Hou op met die ambtenarij,
Ma Åse staat de toegang vrij!'
*lacht hard en draait zich om naar zijn
moeder*

Zei ik 't niet dat dit zou gebeuren?
Ik zei toch dat ie zat te zeuren!

angstig

Waarom zijn je ogen gebroken?
Wat is er ma? Zie je soms spoken!
gaat naar het hoofdeinde van het bed
Je moet niet in bed liggen staren!

Praat, ma! Ik ben 't, die halve gare!
*voelt voorzichtig haar voorhoofd en handen, gooit dan het touw op de
stoel en zegt met gedempte stem*

Ja, je kunt nu uitblazen, Draver.

De rit zit erop, je krijgt haver.
sluit haar ogen en buigt zich over haar

Dank voor wat je mij hebt gegeven,
't Pak slag voor wat ik had misdreven!

Nu dank je mij, doe mij 'n plezier.
drukt zijn wang tegen haar mond

Zo, dat was 't loon voor de koetsier.

kari komt binnen

Peer! Nu is 't met de grootste nood
En ellende eind'lijk gedaan!
God, wat kan die onder zeil gaan...
Of is ze...?

peer gynt Stil maar, ze is dood.

*Kari huilt naast het lijk. Peer Gynt ijsbeert
een tijdje door de kamer, maar uiteindelijk blijft hij bij het bed staan.*

Zorg dat ma met eer wordt begraven.

Ik moet op zoek naar 'n veil'ge haven.

kari Ga je ver op reis?

peer gynt Naar de kust.

kari Zo ver!

peer gynt Tot ik ben uitgeblust.

Hij gaat.

vierde bedrijf

Eerste scene

Aan de zuidwestkust van Marokko. Een palmgroeve. Op een tafel is voor het avondeten gedekt. Parasols en rieten matten. Verder weg in de groeve zijn hangmatten gespannen. Buitengaats ligt een stoomjacht met de Noorse en Amerikaanse vlag in top. Op het strand ligt een sloep. Het loopt tegen zonsondergang. Peer Gynt, een knappe man van middelbare leeftijd in een elegant reiskostuum, een gouden lorgnet op de borst, is de gastheer aan het hoofd van de tafel. Master Cotton, Monsieur Ballon, Herr von Eberkopf en Herr Trumpeterstråle hebben net hun maaltijd beëindigd.

peer gynt Drink, vrienden! Als 'n man voor 't plezier

Is geschapen, wordt ie nooit 'n snob.

Er staat geschreven: 'Op is op

En weg is weg'. Wijn, alle vier?

trumpeterstråle U bent superb als gastheer, Gynt!

peer gynt Ik deel de eer met mijn bankier

Mijn kok en bottelier...

master cotton Very well,

We toasten dan maar op die vier!

monsieur ballon Monsieur, u heeft une goût, une ton

Die je vandaag de dag zelden ziet

Bij hen die leven comme un garçon,

Een zeker... je ne sais quoi...

von eberkopf Ein Hauch,

Een vleugje vrijegeestbetrachting,

Wereldburgerdominachtneming,

Een blik dwars door het wolkendek,

Ongeremd door vooroordelen,

Gevormd door hoog're exegese,

'n Urnatur met levenservaring,

Verenigd in extreem' perfectie.

Nicht wahr, mein Herr? Dat bedoelt u toch?

monsieur ballon Oui, peut-être, mais en français

Klinkt het niet zo imposante.
von eberkopf Ach, wass! Die taal is ook zo stijf.
Maar als wij de ware oorzaak
Van dit fenomeen willen weten...
peer gynt 't Antwoord is simpel, gentlemen.
Dat is omdat ik nooit getrouwd ben.
Wat is het streven van een man?
Zichzelf zijn. Dat geeft jong elan.
Hij kiest voor z'n eigen potentieel,
En kan hij dat als pakkameel
Voor 'n anders welzijn, wees reël?!
von eberkopf Maar dit op-en-voor-jezelf bestaan
Moet hard geweest zijn, dacht ik zo.
peer gynt Ja, inderdaad, soms was 't ongehoord,
Maar ik kwam er altijd glansrijk uit.
Ooit echter was het kantje boord,
En was het haast voor mij verbruid.
Ik was een knaap nog, knap en kwiek
En de vrouw van wie ik hield was chique.
Ze was koninklijk, vrij klassiek.
monsieur ballon De sang royal?
peer gynt *achteloos*
Zo'n oud geslacht,
Je kent 't.
trumpeterstråle *slaat op de tafel*
Van adellijke trollen!
peer gynt *haalt de schouders op*
Belegen hoogheden die 'r prat
Op gaan dat 't blazen niet wordt bekladt
Met iets wat hoe dan ook plebs riekt.
mr. cotton Werd de affaire afgebroken?
monsieur ballon De familie ging à l'encontre?
peer gynt Integendeel!
monsieur ballon Ah!
peer gynt *heel geduldig*
U begrijpt,

Er waren redenen om heel rap
Het huwelijk te overwegen.
Maar ronduit gezegd, de hele hap
Stond me van begin tot einde tegen.
Ik ben in zeeke' re zin kieskeurig
En sta het liefst op eigen grond.
Toen mijn schoonpapa heel humeurig
Er allerlei eisen aan verbond,
Dat ik naam en rang moest opgeven
En ook m'n adelstand moest afstaan
En and're zaken, overdreven,
Om niet te zeggen grootheidswaan,
Nam ik heel waardig mijn besluit,
Ging niet in op zijn judicium,
En deed afstand van m'n jonge bruid.
trommelt op de tafel met een vrome blik
Tja, we kiezen niet 't lot ad libitum!
Daar moeten wij maar op vertrouwen
En het is 'n troost daarop te bouwen.
monsieur ballon En daarmee was de zaak fini?
peer gynt Nee, ik ondervond tot mijn schade
Dat onbevoegden met bravoure
Zich bemoeiden met de charade.
't Waren barbaren, nogal stoere.
Met zeven van hen vocht ik 'n duel;
Die tijd vergeet ik niet zo snel.
Het kostte bloed, maar 'tzelfde bloed
Heeft me steeds gesterkt in m'n moed.
Het bewijst in hogere mate
Dat 't lot ons nimmer zal verlaten.
von eberkopf Uw visie op de loop van 't leven
Verheft u tot de rang van denkers.
Terwijl de eenvoudige zielen
Ieder detail gescheiden zien
En nooit 't geheel zullen bevatten,
Begrijpt u alles in één keer.

U meet alles met één maatstaf,
U bundelt elke losse regel
Tot één geheel en alles straalt
In 'n afgeronde filosofie...
U bent universitair geschoold?
peer gynt Ik ben, zoals ik zei exact,
Geheel en al autodidakt.
Methodisch heb ik niets geleerd,
Maar ik heb gedacht, gespeculeerd
En hap-snap van alles gelezen.
Op leeftijd ging ik pas te werk
En dan is het behoorlijk pezen.
Een heel boekwerk is gekkenwerk
Om in één keer erin te worgen.
Geschied'nis verschoof ik op 'morgen',
Daarop was ik niet echt belust.
Als ik gebukt ga onder zorgen,
Behoeft heb aan zielerust,
Zoek ik 't somtijds in religie.
Dat is de beste strategie;
Je moet niet zo in 't leesvoer duiken,
Maar zien wat je zo kunt gebruiken.
mr. cotton You see, dat is pas praktisch!
peer gynt *steekt een sigaar op*
Vrienden,
Bekijk mijn levensloop 'ns nuchter.
Hoe ging ik voor het eerst naar 't westen?
Een arme luis en nogal schuchter;
't Was hard werken voor etensresten.
Geloof me, 't was behoorlijk zwaar,
Maar 't leven, vrienden, is zo zoet,
En, zoals men zegt, de dood is naar.
Wel! Het geluk heeft mij begroet
En het lot was mij goedgezind.
Ik was plooibaar. 't Ging voor de wind.
Tien jaar later had ik de naam

Bij de reders als gouden kip.
In elke haven verwierf ik faam
En 't geluk voer mee met elk schip.
mr.cotton What kind of trade?
peer gynt Meestal waren 't
Negerslaven naar Carolina
En afgodsbeelden naar China.
monsieur ballon Merde!
trumpeterstråle Hoe durf je, broeder Gynt!
peer gynt U vindt dat mijn bizniz zweefde
Op de grens van het toelaatbare?
Het was niet iets waar ik naar streefde,
Ik vond het zelfs 'n danse macabere.
Maar als je eenmaal d' eerste stap doet,
Is 't lastig om ermee te kappen.
In elk geval ben je zo bankroet;
Er vallen kapitale klappen,
Als je duizenden in zo'n zaak steekt
En er dan voorgoed mee breekt.
Dat 'voorgoed' kan ik niet lijden.
Toegegeven, aan de and're kant
Had ik zo m'n twijfels bij tijden
Voor consequenties van hogerhand,
Het overschrijden van de grenzen,
En 't eeuwig heen en weer forenzen.
Ik raakte op leeftijd bovendien,
Ik naderde de vijftig jaren
En kreeg langzaamaan grijze haren.
Al ben ik van 'n goed gestel voorzien,
Brandde de pijnlijke gedachte
– Al mijn rijkdom en geluk ten spijt –
Dat de Jongste Dag stond te wachten,
Die de bokken van de schapen scheidt.
Wat moest ik doen? China's handel kon
Ik niet een-twee-drie de rug toekeren.
Ik vond een uitweg en begon

Dat land and're handel aan te smeren.
Afgoden verscheepte ik elk voorjaar
En priesters stuurde ik in 't najaar.
Ik voorzag hun met 'n lange lijst,
Zoals sokken, bijbels, rum en rijst...

mr. cotton En, met profijt?

peer gynt Ik heb het breed,
Ze bloeit nog steeds. Men werkt zich in 't zweet.
Voor elke afgod die men verkoopt,
Krijgt men een koelie, goed gedoopt.
't Effect wordt zo geneutraliseerd.
Het missiewerk ligt dus nooit braak:
Elke afgod die men kolporteert
Wordt door 'n priester weer gelaakt.

mr. cotton And how about the niggerbizniz?

peer gynt Ook daar zegevierde mijn moraal.
Ik zag in: mijn handel was verkeerd
En mijn leeftijd werd 'n hinderpaal;
Je weet nooit wanneer je pensioneert.
Daarbij kwamen nare taferelen
Met de afschaffers der slavernij,
Laat staan piraten die je kelen,
Ook het risico van wind, getij.
Al dit tesamen gaf de doorslag.
Ik dacht: 'Peer, reef nu je zeilen;
Je vaart verkeerd, ga overstag!'
In Texas kocht ik 'n kwadraat mijlen
En behield de laatste lading vlees.
Die bleek van prima kwaliteit;
't Gedijde, ondanks de bullepees,
Er was wederzijds geen haat of nijd.
Zonder te pochen kan ik beweren
Dat ik 'n vader was voor de jeugd
En mijn aanpak bleek te renderen.
Ik bouwde scholen zodat de deugd
Constant kon worden gehouden

Op 'n zekere beschaafde hoogte.
Ik was zo streng da'k nooit gedoogde
Dat de geestdrift ging verflauwen.
Toen heb ik de boel opgedoekt,
Ik was het meer dan zat, vandaar.
De plantage heb ik afgeboekt,
Samen met 't vee, met huid en haar.
Op de dag van afscheid gaf ik nog
Aan groot en klein een gratis grog,
Dus de jongeren raakten dronken
En de oudjes niesden door de snuif.
Ik hoop, nu dat alles is bezonken,
Dat 'n ei meer is dan louter struif,
Dat hij die geen kwaad doet, goed doet,
Dat mijn vroeg're fouten zijn vergeven.
En ik kan stellen dat ik 't begroet
Dat mijn deugd de zond' tenietdoet.
von eberkopf *klinkt met hem*
Hoe verheffend om zo te leven.
Dat 'n principe werkt in de praktijk,
Onbeïnvloed door theorie,
Onwrikbaar voor iets van buitenaf!
peer gynt *die tijdens het voorafgaande*
stevig de fles heeft geraakt
Hoe je een oorlog voert is simpel.
Wij, Noormannen, weten dat. 't Geheim
Om te slagen met vlag en wimpel:
Je sluit je oren tegen 't venijn
Van 'n slang die zich inwerkt in je brein.
mr. cotton Wat voor soort slang, my dearest friend?
peer gynt 't Kleine soort, dat jou sluw verleidt
Tot iets waarvan jij je nooit bevrijdt.
drinkt weer
De kern van je eigenbelangen,
De kunst om echte moed te tonen,
Is om je nooit te laten vangen

In de slinkse strikken van 't schone;
Weten dat er 'n dag komt van vrede
Na de strijd die je hebt gestreden.
Weten dat achter je een brug
Ligt die veilig is voor 'n weg terug.
Dat beginsel heb ik steeds paraat.
Het heeft mijn vaandel fraai gekleurd;
Bij dat principie vond ik altijd baat
En nimmer heb ik het betreurd.

monsieur ballon Vous êtes Noors?

peer gynt Van geboorte, ja!

Maar wereldburger ben ik van geest.

't Fortuin waar ik van heb genoten

Is geschoeid op Aam'rikaanse leest.

Mijn kennis, spitse anekdoten

Ben ik de Duitse school verschuldigd.

Uit Frankrijk haalde ik mijn kledij,

Mijn fijne stijl die ik altijd huldig.

Van Engeland een nijvere aard,

Ten eigen bate, uiteraard.

De Jood heeft mij geleerd te wachten.

'n Zeek're hang naar dolce far niente

Zoals ze 't in Italië betrachten.

En op bedreigende momenten

Verlengde ik mijn leven cruciaal

Met behulp van het Zweedse staal.

trumpeterstråle *heft zijn glas*

Aha, Zweeds staal!

von eberkopf We brengen hulde

Aan de man die met 't zwaard kan zwaaien!

Ze klinken en drinken met hem. De drank begint naar Peers hoofd te stijgen.

mr. cotton Dit klinkt allemaal bijzonder fraai,

Maar, Sir, ik zou graag willen weten

Wat u met al dat geld wilt doen?

peer gynt *glimlachend*

Hm... doen? Wat?
alle vier *schuiven hun stoel dichterbij*
Ja, vertel 't ons eens!
peer gynt Nou, ten eerste wil ik graag reizen,
Daarom nam ik jullie mee aan boord
Als mijn gezelschap in Gibraltar.
'n Danskoor is toch iets wat er bij hoort,
Feestend rond mijn gouden-kalf-altaar.
von eberkopf Äußerst witzig!
mr. cotton Maar no one hijst
Zijn zeilen enkel om te zeilen.
U heeft een doel, dat lijdt geen twijfel.
En dat doel is?
peer gynt Keizer worden.
alle vier Waar / Où / Wo / Where?
peer gynt Over heel de wereld.
monsieur ballon Hoe dan, mon ami?
peer gynt Met mijn geld!
Het is in geen geval 'n nieuw idee,
Het is de kern van heel mijn werk.
Als jongen zwierf ik over zee
In mijn dromen hoog door het zwerfwerk.
Ik steeg op in 'n cape van damast
En na 'n tijd zweefde ik veilig neer.
Edoch mijn doel stond stevig vast.
Iemand schreef, ik weet niet wanneer,
Ergens, ik weet echt niet meer waar,
Dat als je 't heel ver hebt geschopt,
Doch jezelf verliest, dan heb je maar
Een loze krans rond 'n kale kop.
Zo stond 't er, of iets in die trant,
'n Soob're waarheid, maar heel pregnant.
von eberkopf Maar wat is dan dat Gyntsche Zelf?
peer gynt De wereld in mijn gewelfde bol,
Waardoor ik ik ben en geen drol,
Zoals God God is, en niet 'n trol.

trumpeterstråle Ah, nu begrijp ik wat uw doel is.
monsieur ballon Sublime, een denker!
von eberkopf 'n Edel dichter!

peer gynt *met stijgend enthousiasme*
Het Gyntsche Zelf is een legioen
Van wensen, lusten en ambitie.
Het Gyntsche Zelf, dat is een galjoen
Vol grillen, claims en ammunitie.
Kortom, alles wat mijn imborst raakt
En waarbij mijn ik aldus bestaat.
Maar zoals de Heer de klei kneedde
Om op aard' Adam te stileren,
Zo moet ik flink wat goud besteden,
Wil ik als keizer goed fungeren.

monsieur ballon Mais, u heeft toch
goud!

peer gynt Niet zo veel.
Ja, och, misschien als tussendoortje
Als keizer van een postkantoortje,
Maar ik wil mezelf zijn als geheel,
Wil 'n Gynt zijn over heel de aardkloot,
Sir Gynt, stinkrijk als verlicht despoot!

monsieur ballon *verrukt*
's Werelds mooiste schoonheid bezitten!
von eberkopf 'n Eeuwenoude wijn uit Rijnland!
trumpeterstråle 't Arsenal van Karel de Twaalfde!
mr. cotton Maar eerst 'n rendaab'le gelegenheid
Voor zakendoen...

peer gynt Die heb ik al.
Daarom liet ik hier 't anker droppen.
Vanavond varen we kompas noord.
Vandaag kreeg ik de krant aan boord,
Met machtig nieuws in vette koppen.
gaat met geheven glas staan
Het schijnt dat 't geluk zonder nukken
Diegene helpt die het wil plukken.

de heren Zeg dan!

peer gynt Griekenland is in oproer.

alle vier *springen overeind*

Wat! De Grieken?

peer gynt Ze rebelleren.

de vier Hoera!

peer gynt En de Turken zitten klem!

leegt zijn glas

monsieur ballon Op Hellas! De erepoort staat open!

Ik help ze met het Frankisch zwaard!

von eberkopf En ik met krijgskreten... op afstand!

mr. cotton Ik lever ze het wapentuig!

trumpeterstråle Wellicht vind ik in Bessarabië

De sporen van Karel de Twaalfde!

monsieur ballon *valt Peer Gynt om de hals*

Pardon, ami, dat ik u fout

Inschatte in 't begin!

von eberkopf *schudt Peer Gynt de hand*

Ik, domme hond,

Dacht haast dat u 'n grote schurk was!

mr. cotton Dat is te sterk, a fool, perhaps...

trumpeterstråle *wil hem kussen*

Ik, broeder, voor een exemplaar

Van het ergste soort van oplichter!

Vergeef me!

von eberkopf We tastten im Dunkel.

peer gynt Wat kletsen jullie?

von eberkopf We zien pas nu

't Gyntsche legioen verzameld

Van wensen, lusten en ambitie!

monsieur ballon *met bewondering*

Dus dit is de ware Monsieur Gynt!

von eberkopf *eensgelijks*

Dit is de ware Gynt met ere!

peer gynt Maar vertel me eens...?

monsieur ballon U snapt 't niet?

peer gynt Ik mag hangen als ik het snap!
monsieur ballon Comment? U zet toch zeker koers
Naar de Grieken met schip en geld?

peer gynt *snuift verachtelijk*
Nee, welbedankt! Naar dat stel schurken?
Ik leen al mijn geld aan de Turken!

monsieur ballon Impossible!
von eberkopf Schlau, maar u schertst!

peer gynt *zwijgt even, leunt op een stoel en zet een serieus gezicht op*

Mijne heren, 't lijkt mij het best
Dat we scheiden eer de laatste rest
Vriendschap voorgoed hier wordt ontwricht.

Wie niets bezit, neemt risico's licht;
Hij die op aarde niet veel meer heeft
Dan de grond waarop zijn schaduw glijdt,
Wordt als kannonnenvoer doorzeefd.

Maar is jouw weg met goud geplavijd,
Dan staat 'n hoog're inzet op 't spel.

Ga naar Hellas. Ik zet u daar aan land
En geef u gratis wapens in de hand.

Maak heel Turkije tot een hel!

Des te beter het mijn doel dient!

Vecht hard voor vrijheid en met ere!

Vooruit! Hou de Grieken goed bevriend

En sterf een dood die u zal eren,

Gespiesd op Ottomaanse speren.

Het spijt me, 't lot is nietsontziend.

klopt op zijn zakken

Ik heb geld, ik ben mezelf, Peer Gynt.

*Hij slaat zijn zonnenscherm open en gaat naar de groeve waar de
hangmatten vaag te zien zijn.*

trumpeterstråle Wat 'n lafbek!

monsieur ballon Geen gevoel voor eer!

mr. cotton Ach, eer, als dat 't alleen maar was,

Maar denk 'ns in wat 'n enorme winst

We maakten als de Grieken vrij zijn!

monsieur ballon Ik zag me al als overwinnaar

Omringd door mooie Griekse meiden!

trumpeterstråle Ik zag al in mijn Zweedse handen

De sporen van Karel de Twaalfde!

von eberkopf Ik zag in mijn machtig vaderland

Kultur opbloeien in heel het land!

mr. cotton 't Ergste verlies is materieel.

Goddam it! Ik kan wel janken!

Ik zag dat ik de Olympus had.

Als die berg beantwoordt aan z'n faam,

Dat 'r koperlagen zijn te vinden,

Die je onmid'lijk kunt ontginnen.

En ook die bron Castalia,

Waar iedereen het over heeft.

Al zijn watervallen genereren

Duizend paardenkrachten, op z'n minst!

trumpeterstråle Ik ga erheen! Mijn Zweedse zwaard

Is meer waard dan al 't Yankeegeld!

mr. cotton Perhaps, maar voor in de gelederen

Kun je zo verzuipen in de massa.

En wat voor winst haal je daarbij?

monsieur ballon Merde! Zo dicht bij het fortuin

En dan 't naar de haai' zien gaan!

mr. cotton *met gebalde vuist naar het vaartuig*

Daar ligt die lange zwarte kist

Met al het geld van negerzweet!

von eberkopf Een geniale inval! Vooruit!

Zijn keizerrijk staat op instorten!

Hoera!

monsieur ballon Wilt u...?

von eberkopf Ik grijp de macht!

De bemanning kun je omkopen.

Aan boord! Ik annexeer 't luxe jacht!

mr. cotton U... wat?

von eberkopf Ik grijp de hele handel!

gaat omlaag naar de sloep

mr. cotton Mijn eigenbelang raadt mij aan

Om mee te grijpen.

gaat hem achterna

trumpeterstråle Wat een schurk!

monsieur ballon Ongehoord, wat een streek...! Mais... enfin!

volgt de anderen

trumpeterstråle Erachteraan gaan lijkt mij het best,

Maar ik doe het onder protest!

gaat erachteraan

Tweede scene

Een andere plek aan de kust. Maanlicht en overdrijvende wolken. Het jacht koerst stomend naar open zee. Peer Gynt loopt langs het strand. Nu eens knijpt hij zichzelf in zijn arm, dan weer staart hij uit over zee.

peer gynt Een nachtmerrie! Een fata morgana!

Ze steekt in zee! En in razende vaart!

'n Luchtspiegeling! Ik duizel! Ik word gaga!

handenwringend

Het kan niet waar zijn dat men mij niet spaart!

trekt aan zijn haren

Het moet een droom zijn, vast en zeker, Peer!

Vreselijk! Maar al te waar, moet ik vrezen.

Vrienden...? Verraders! Luister toch, mijn Heer!

met zijn handen ten hemel gestrekt

Ik ben 't, Peer Gynt! Mijn Heer, U bent geprezen!

Bescherm mij, God, m'n leven is in gevaar!

Stop de machines, laat een sloep te water!

Stop de piraten! Maak het roer onklaar!

Denk aan mij! And're zaken komen later!

De wereld regelt zich wel zelf intussen!

Hoort Hij het? Hij is doof, zoals gewoonlijk!

Fraai! Een God die niet eens een brand kan blussen!

wenkt naar boven

Ik heb de nikkers bevrijd, hoogst persoonlijk!

Stuurde missionarissen naar Azië!

De ene dienst is toch de and're waard!

Help me aan boord!

Een vuurstraal schiet van het jacht omhoog, gevolgd door een dikke rookwolk; een holle knal is te horen. Peer Gynt uit een kreet en zinkt neer in het zand. Kort daarna trekt de rook op en het schip is verdwenen. bleek en met zachte stem

Dat is het straffend zwaard!

Met man en muis verzopen in 't zilte nat!

Eeuwig zal ik dit gelukkig toeval prijzen.

ontroerd

'n Toevalstreffer? Nee, het was meer dan dat.

Lof, dat U mij behoedt op deze wijze,

Op mij heeft gelet ondanks al mijn zonden.

slaakt een diepe zucht

Wat 'n wonderlijk gevoel van troost en rust

Door God zo speciaal te worden bevonden.

Maar de woestijn! Water dat mijn dorst blust?

Ach, ik vind wel iets. Ik moet eerst kalmeren.

Geen reden voor paniek.

luid, edoch beminnelijk

Ik blijf in leven.

Hij laat niet 'n kleine, arme mus creperen.

Gewoon ootmoedig zijn, Hem de tijd geven.

Hij lost 't op, niet de oren laten hangen.

krimpt geschrokken ineen

Is dat een leeuw die sluipt in 't ruisend riet?

met klapperende tanden

Nee, 't was geen leeuw.

zich vermannend

Toch een leeuw, of zijn 't slangen?

Die beesten houden altijd zich op afstand.

Ze weten hun meerdere te erkennen;

Ze hebben 'n instinct, voelen, heel frappant,

Dat 't gevaarlijk is 'n olifant te jennen.

Maar hoe dan ook, eerst uitkijken naar bomen.

Ah, daar wuiven acacia's en palmen,
Ik ben veilig als ik omhoog kan komen,
Vooral als ik tot God bidt met wat psalmen...

klimt omhoog

Je moet de dag niet voor de avond prijzen;
Die spreuk zal zich wederom bewijzen.

maakt het zich gemakkelijk

Wat heerlijk, zo'n hoogverheven moreel;
Nobel denken is meer dan in geld stinken.

Vertrouw gewoon op Hem. Hij weet hoeveel
Ik van de kelk der smarten op kan drinken.

Hij is als vader in mij geïnteresseerd

werpt een blik naar de zee en fluistert dan zuchtend

Maar doelmatig... nee, dat heb ik nooit beweerd!

Derde scene

Nacht. Marokkaans kamp op de grens van de woestijn. Kampvuren en soldaten die uitrusten.

een slaaf komt op terwijl hij de haren uit zijn hoofd trekt

De hengst van de sultan is weg!

een tweede slaaf Zijn satijnen kaftan is gestolen!

opzichter komt op

Honderd stokslagen onder de zolen,

Als de dieven niet worden berecht!

De soldaten stijgen te paard en galopperen weg in alle richtingen.

Vierde scene

Ochtendgrauwen. De groeve met acacia's en palmen. Peer Gynt zit in een boom met een afgebroken tak in zijn handen en hij houdt een troep apen van het lijf.

peer gynt Bah! Wat een nare nacht, salamanders!

slaat om zich heen

Ben je er weer? Krijg ik nou nooit m'n slaap!

Nu gooit ie met fruit. Nee, 't is iets anders.

Een weerzinwekkend beest, zo'n haar'ge aap!

Ergens staat: 'Je moet waken en je weren.'

Maar ik kan het niet, ik ben geradbraakt.

wordt weer aangevallen, ongeduldig

Ik moet ze die rotgewoonte afleren!

Hoe krijg ik een zo'n rakker buitgemaakt?

Dan hang ik 'm op, vil hem zo goed als 'k kan,

Tuig me op met zijn ruigbehaarde klof

En ga door als part van hun rataplan.

Want wat zijn wij, mensen? Niet meer dan stof.

Men moet zich een nieuwe mode aanmeten.

Alweer zo'n zwerm! Ze krioelen als mieren.

Rot op! Kst! Ze lijken volstrekt bezeten.

Kon ik me maar met 'n valse staart versieren,

Waardoor ik meer lijk op zo'n trekkebek.

Rot op! Er wiebelt iets boven m'n kop!

kijkt op

Opa aap! En z'n klauwen vol met drek!

Hij duikt angstig ineem en houdt zich een tijdje stil. De aap maakt een beweging. Peer Gynt begint hem te lokken en te wenken alsof het een hond is.

Hé zeg, koest, ben jij het soms, ouwe knakker!

't Is 'n brave jongen, hè! Ben je bijziende?

Hij gooit niet! Het is en blijft 'n brave rakker.

Ik ben het! Piep-piep! We zijn goeie vrienden!

Ai! Hoor je 't niet, ik spreek je apentaal!

Aapje en ik, we zijn elkaars evenknie.

Aapje krijgt morgen suiker! Stop, lamstraal!

De hele lading over me! Merci!

Of was 't soms eten? Het heeft kraak noch smaak.
Maar smaak is vaak een kwestie van gewoonte.
Welke filosoof zei ooit in 'n toespraak:
'Spuug en vertrouw op de macht der gewoonte?'
Nu komt 't jonge grut!
vecht en slaat om zich heen
't Is toch ongehoord
Dat een mens, toch de meester der schepping,
Zich genoodzaakt ziet tot geweld en moord!
Die ouwe was vals, die kleuters zijn erger!

Vijfde scene

*Vroeg in de ochtend. Een streek vol stenen met uitzicht op de woestijn.
Aan de ene kant een ravijn en een grot. Een dief en een heler houden zich
verborgen in het ravijn met het paard en de kleding van de sultan. Het
paard, rijkelijk opgetuigd, staat vastgebonden aan een steen. Ruiters in
de verte.*

de dief De lemmeten der lansiers
Flikkeren en flakkeren...
Kijk, kijk!
de heler Mijn knikker glimmert al
Zinderend in het zand...
Au, Au!
de dief *vouwt zijn armen voor zijn borst*
Mijn pa was penoze,
Zijn zonen zullen roven...
de heler Mijn neven waren helers,
Hun petekind blijft helen.
de dief Je lot ontloop je niet,
Je blijft vanzelf jezelf.
de heler *luistert*
Gekraak in 't kreupelhout!
Op de vlucht, we zijn berucht!

de dief De grot is hol

En Allah hu akbar!

Ze vluchten en laten de kostbaarheden in de steek. De ruiters verdwijnen in de verte.

peer gynt *komt op terwijl hij een fluit van riet snijdt*

Hoe gelukkig is de morgenstond!

De mestkever rolt z'n strontbal in 't gruis,

De slak kruipt uit zijn harde slakkenhuis.

De morgen, ja, die heeft goud in de mond.

Het is toch in wezen een bijzond're macht,

Die de natuur ons schenkt in al haar pracht.

Je voelt je veilig, je voelt je moed rijpen,

Je durft, als 't moet, een stier bij de hoorns grijpen.

Stilte alom! 'n Berberse hof van Eden!

Vreemd, dat ik dit niet eerder heb gesnopen.

Waarom sluit men zich op in grote steden,

Waar alle plebejers je deur platlopen?

Kijk hoe de hagedis zijn tong uitsteekt,

Iets weghapt en niet nadenkt over zijn lot.

Wat 'n onschuld uit die dierenwereld spreekt;

Hoe goed 't zich houdt aan de opdracht van God.

Ze zijn zichzelf, zichzelf in lief en leed,

Zoals ze waren sinds de eerste profeet.

zet het lorgnet op zijn neus

Een kikvors. Verborgen tussen al 't steen.

Fossielen. Hij gluurt naar 't azuur gewelf

Als achter een raam, hij kijkt heel sereen

Naar de wereld en is genoeg voor zichzelf.

bedachtzaam

Genoeg? Voor zichzelf? Waarin stond dat zo?

Als jongen heb ik 't gelezen, in 'n traktaat.

In m'n missaal? De Spreuken van Salomo?

Helaas! Ik merk sinds kort met regelmaat

Dat mijn geheugen me in de steek laat.

gaat in de schaduw zitten

't Is koel. Ik rust, m'n benen voelen zwaar.

Hier groeien varens, hun wortels zijn eetbaar.

proeft een beetje ervan

Eerder vreten voor 'n viervoetig kreatuur...

Maar er staat geschreven: 'Dwing je natuur!'

Eveneens staat er: 'Hoogmoed komt ten val.'

En: 'Wie zichzelf vernedert wordt verheven.'

nerveus

'Verheven?' Geldt dat ook in mijn geval?

Al het andere is mij niet gegeven.

Het lot helpt mij van deze plek vandaan

En zorgt ervoor dat ik 'n nieuwe start krijg.

Dit hier is een test, ik zal hem doorstaan,

Als God zorgt dat ik m'n zwakte ontstijg.

*Hij schudt de gedachte van zich af, steekt een sigaar op, strekt zijn benen
en kijkt uit over*

de woestijn.

Wat 'n onmeet'lijke, grenzenloze leegte.

Daar struint een struisvogel in de verte.

Wat denk je dat God eigenlijk beweegt

Met al dit ziellose, al dit inerte,

Waar elke vorm van leven wordt ontwricht?

Een sintel van nul en generlei waarde,

Dit brokje van de wereld dat braak ligt,

Dit lijk dat sinds de schepping der aarde

Zijn Schepper nooit ook maar dank heeft gebracht?

Waarom bestaat het? De natuur is kwistig.

Is dat de zee in 't oosten, 'n groen smaragd?

't Glittert, glanst. Onmoog'lijk, m'n blik is mistig.

De zee ligt west, ze stijgt en daalt achter mij,

Afgedamt van de woestijn door hellend zand.

Een gedachte schiet hem te binnen.

Afgedamt? Dan kan ik...? 'n Smalle duinenrij...

Afgedamt? Een kanaal, een geul in 't strand...

Als een levensader zal 't water vloeien,

De vaart vult de woestijn, wat een idee!

Gauw zal dit graf dat dof ligt te gloeien

Veranderen in 'n frisse, bruisende zee.

Oases verrijzen als mosterd op kaas,
In 't oosten bloeit in de Sahara saffraan,
Als statige vogels zullen felucca's
Zuidwaarts scheren langs 't spoor van 'n karavaan.
'n Frisse bries zal de muffe lucht verdrijven,
Men bouwt huizen bij de hof van olijven,
In elk huis zullen olielampen walmen,
En gras zal groeien rond wuivende palmen.
Het zuiden achter de muur van Maghreb
Wordt in 'n rijke streek met cultuur herschept.
Er komt stoom voor fabrieken in Timboektoe,
Tsjaad wordt een kolonie in Franse stijl,
En Abessinië is niet meer taboe;
Toeristen gaan met de trein langs de Nijl.
In 'n rijke oase, midden in zee,
Doorstaat mijn volk uit Noorwegen de test,
Want Noors bloed kreeg een koninklijk oké
En een druppel Arabisch doet de rest.
Rondom de baai op een flauw, hellend strand
Bouw ik 'n hoofdstad, Peeropolis, in 't zand.
De wereld wankelt. De woestijn staat vacant:
Leve Gyntiana, mijn maagdelijk land!
springt overeind
Alleen een hoofdstad, 'n stad van overvloed.
'n Sleutel van goud voor de poort van de Golf!
'n Kruistocht tegen de dood! Die gulz'ge wolf
Moet de zak openen waar hij op broedt.
Overall verlangt men naar 'n vrije staat.
Als d'ezel in de ark zal ik mijn wens
Over de aard' balken en 't predikaat
Van vrede brengen naar de geknechte mens.
Ik moet verder! 'n Hoofdstad in oost of west!
Mijn rijk, eh, mijn halve rijk voor een paard!
Het paard hinnikt in het ravijn.
'n Paard! Juwelen... wapens! 'n Fluwelen vest!
komt dichterbij

Onmoog'lijk! Maar waar! Wat? Iemand vermaard
Zei ergens, dat de wil bergen verzet,
Maar is 't in staat tot 't brengen van een paard?!
Absurd! Maar hier staat 'n paard, bij Móhammed!
trekt de kleding over zijn eigen kleding aan en bekijkt zichzelf
Sahib Peer, Arabier van top tot teen!
Wat 'n mens allemaal meemaakt, wunderschön!
En marche, Glanshaar, op naar de piramiden!
stijgt in het zadel
Gouden pantoffels als beugels voor steun!
Aan 't rijtuig herken je de grote lieden!
Hij galoppeert de woestijn in.

Zesde scene

De tent van een arabische sjeik, als enige in een oase. Peer Gynt in zijn oriëntaalse kledij rustend op kussens. Hij drinkt koffie en rookt een lange pijp. Anitra en een schare meisjes dansen en zingen voor hem.

koor van meisjes De profeet is gekomen!
De profeet, de Heer, de Alwetende,
Aan ons, aan ons is hij verschenen,
Over de zandzee kwam hij gereden!
De profeet, de Heer, de Onfeilbare,
Aan ons, aan ons is hij verschenen,
Over de zandzee kwam hij gezeild!
Speel de fluit en roer de trom,
De profeet, de profeet is gekomen!
anitra Zijn schimmel is zo wit als melk,
Als de rivier in 't paradijs.
Buig jullie knie! Buig jullie hoofd!
Zijn ogen sterren, blinkend, blij.
Geen aards kind kan het verdragen
De glans van zijn sterrenstralen.

Door de woestijn is hij gekomen.
Goud en parels sieren zijn borst.
Overall waar hij reed was licht,
Achter hem bleef het donker;
Achter hem droogte en samoem.
Hij, de Heerlijke, is gekomen,
Door de woestijn is hij gekomen,
In 'n wereldse verschijning!
De Kaäba, de Kaäba staat leeg,
Hij heeft het zelf verkondigd!
koor van meisjes Speel de fluit en roer de trom,
De profeet, de profeet is gekomen!
De meisjes dansen op gedempte muziek.
peer gynt Ik heb ooit in druk gelezen,
't is waar:
'n Profeet wordt nooit geëerd in eigen land.'
Tegen dit leven maak ik geen bezwaar,
Beter dan bij reders als emigrant.
Die hele onderneming was niet pluis,
't Was iets onwezenlijks wat eruit sprak.
In hun kringen voelde ik mij nooit thuis,
Niet echt als iemand die hoort in 't vak.
Wat zocht ik daar, het was zo hypocriet,
Wroetend en graaiend in die vuilnisbak.
Nu ik er aan t'rugdenk begrijp ik 't niet,
't Gebeurde zo, ik deed 't zonder verstand.
Jezelf zijn louter op basis van geld,
Is alsof je je huis bouwt op los zand.
Men tilt z'n hoed op voor 'n juwelen speld;
Voor 'n horloge, een ring en prullaria
Verlaagt men zich en jaagt men dromen na.
Maar ring en speld maken niet echt de man.
'n Profeet, dat is 'n duid'lijke positie;
Dan ben je wat, je bent geen charlatan.
Heb je succes, dan krijg jij zélf 'n ovatie
En niet de dollar, kroon of het pond sterling.

Men is wat men is, 't behoeft geen opheld'ring.
Je bent niets aan geluk of toeval verschuldigd,
Onafhank'lijk van akte of patent.

Profeet! Ja, zo voel ik mij echt gehuldigd.
Ik werd helemaal onverwachts erkend;
Gewoon door dwars door de woestijn te draven
En die natuurkinderen te verblijden.

De profeet, daar kunnen ze zich aan laven.
Het was echt niet mijn doel ze te misleiden;
Er is verschil tussen leugen en orakel,
En ik kan me nog altijd terugtrekken.

Gebonden ben ik niet, er is geen obstakel.
De zaak is privé, 'n kwestie van indekken.
Ik kan gaan hoe ik kwam, m'n paard staat klaar.
Kortom, ik heb m'n zaakjes voor mekaar.

anitra komt naderbij vanuit de ingang van de tent

Profeet en Meester!

peer gynt Mijn slavin wenst?

anitra De zonen der zandzee wachten voor de tent.

Ze smeken uw gelaat te aanschouwen.

peer gynt Ho!

Zeg hen op een afstand te verzamelen,
Ze mogen daar hun smeekbedes stamelen.

Zeg, dat ik in de tent geen manvolk duld!
Mannen, kind, maken alleen maar tumult.
Verachtelijk drek, onbeschoft, verwaand.

Anitra, je weet niet hoe onbeschaamd
Ze hebben verkondigd, eh, gezondigd...

Nou, genoeg gezegd! Dans voor mij, kinderen!

Ik laat me niet door iets derg'lijks hinderen.

de meisjes dansend

De profeet is goed, de profeet is bedroefd
Dat de zonen van 't stof hebben gezondigd!

De profeet is mild, zijn mildheid geprezen,
Hij opent voor de zondaars het paradijs.

peer gynt *terwijl hij met zijn ogen Anitra tijdens het dansen volgt*

Haar benen gaan als trommelstokken snel.
Een verdomd lekker ding, die geile del.
Ze heeft wellicht wat uitbundige vormen,
Niet gelijkend op Noorse schoonheidsnormen.
Maar wat is schoonheid? Toch louter conventie?
'n Munteenheid, die wisselt bij concurrentie.
Juist dat uitbund'ge prikkelt de potentie,
Als je genoeg van 't normaal hebt aanschouwd.
Wie zich aan regels houdt mist alle pret;
Hij vindt 'n meid te mager of veel te vet,
Hetzij vervelend jong of vrees'lijk oud,
Voor hem is de middelmaat 'n flauwe hap.
Haar voeten... zijn wellicht niet heel'maal fris,
Haar armen ook niet, haar borsten zijn slap.
Maar dat is in wezen geen hindernis,
Ik noem 't eerder veel liever iets exotisch!
Anitra, kom 'ns!

anitra komt dichterbij

Uw slavin gehoorzaamt.

peer gynt De profeet is geroerd, je bent erotisch.

Geloof je me niet, hoor van mij 't bewijs:

Ik maak je 'n eeuw'ge maagd in 't paradijs.

anitra Onmoog'lijk, Meester!

peer gynt Je denkt dat ik zwam?

Ik ben een en al ernst, als Abraham!

anitra Maar ik heb geen ziel.

peer gynt Die kan je krijgen!

anitra Hoe dan, Heer?

peer gynt Laat dat maar aan mij over,

Als opvoeder ben ik niet onervaren.

Geen ziel? Tja, misschien ben je stapelgek.

Ik heb dat tot mijn spijt moeten ervaren.

Maar allez, voor 'n ziel is er altijd plek.

Kom hier! Laat me maar je hersenpan meten.

Er is plaats, er is plaats, ik heb 't geweten,

Maar erg groot zal die ziel van jou nooit zijn.

Laat staan dat hij veel diepgang zal bereiken.
Ach wat! Er komt immers weinig bij kijken,
Je krijgt er een van dertien in 't dozijn.
anitra De profeet is goed, maar...
peer gynt Je aarzelt? Spreek!
anitra Maar ik wil liever...
peer gynt Hop, zit niet te dralen!
anitra Een ziel kan me echt niet zoveel schelen...
Geef me liever...
peer gynt Wat?
anitra *wijst op zijn tulband*
Die mooie opalen!
peer gynt *verrukt, terwijl hij haar het juweel aanreikt*
Anitra, ware dochter van Eva!
Je bent een magneet, ik ben maar een man.
'n Beroemd schrijver zei over zijn ega:
'Das ewig Weibliche zieht uns hinan!'

Zevende scene

*Een maanverlichte nacht. Een palmgroeve
voor Anitra's tent. Peer Gynt zit onder een boom met een Arabische luit
in zijn handen. Zijn baard en haren zijn geknipt; hij ziet er aanzienlijk
jonger uit.*

peer gynt *speelt en zingt*
Ik sloot de poort van 't paradijs,
En nam de sleutel met me mee.
De noorderbries bracht mij naar zee,
De schone vrouwen gaf ik prijs;
Ze weenden triest, ik ging op reis.

Zuidwaarts voer ik voorbij het strand,
Waar palmen waaien, kalm, maar fier.

In top wapperde mijn banier,
De touwen zwiepten in het want.
Ik stak mijn fraaie schip in brand.

Ik klom op 't schip van de woestijn,
Een boot met vier poten. Vort, pats!
Hij schuimde onder mijn karwats.
Ik ben een vogel, o zo klein,
Ik tjilp en kwinkel mijn refrein.

Anitra, vrucht van dadelpalm,
Je smaakt naar honing, mierezoet;
Ik doe me steeds aan jou tegoed.
Jij bent zo zacht als Noorse zalm,
Anitra, bij jou blijf ik steeds kalm.

hangt de luit over zijn schouder en komt dichterbij
Stilte... Heeft mijn schone geluisterd?
Heeft ze mijn fraaie lied gehoord?
Zit ze in de tent in 't halfduister,
Haar sluier af, door niets gestoord?
Sst! Dat klonk precies als een kurk
Die plotsklaps van een wijnfles sprong!
Was het 'n liefdeszucht? Nee, ze zong...
Ach nee, 't was duidelijk gesnurk.
Een zoet refrein. Anitra dut.
Nachtegaal, hou op met gorgelen!
Je zet me met mijn lied voor shut;
Waag het nog langer te orgelen!
Maar er staat geschreven: 'Zing door!'
Nachtegalen zijn immers zangers,
En ik behoor ook tot het koor!
We zijn dus beide hartenvangers
Die met muziek het tere strikken.
In 'n zwoele nacht komt zang vanzelf,
Muziek laat onze harten tikken;

Als we zingen zijn wij onszelf,
Peer Gynt en 'n kleine nachtegaal.
En te weten dat 't meisje slaapt,
Maakt liefde en geluk sacraal!
Het is alsof je met je lippen
Wijn smaakt, maar niet eraan mag nippen...
Maar daar is ze, wis en waarachtig,
Hoe dan ook, ze is engelachtig.

anitra *vanuit de tent*

U riep mij in het duister, Heer?

peer gynt Inderdaad, maar 't was heel banaal.

Ik werd wakker door het kabaal

Van katten met 'n muis aan de haal.

anitra Meester, ze waren niet aan 't muizen,

Ze waren iets veel ergers aan 't doen.

peer gynt Wat dan?

anitra O, spaar me!

peer gynt Geef antwoord!

anitra O, ik bloos...

peer gynt *komt dichterbij*

Was het dan misschien

't Zelfde gevoel dat mij vervulde

Toen jij opalen kreeg als hulde?

anitra *met afschuw*

Jou vergelijken, 'n hemelse schat,

Met een smerige, krolse kat!

peer gynt Kind, het verschil is heel discreet

– vooral bij iets als 'n liefdesbeet –

Tussen een kater en 'n profeet.

anitra De grappen gulpen van uw lippen

Als honing, Heer.

peer gynt M'n kleine vriendin,

Jij ziet net als and'ren wel vaker

Grote mannen in groot formaat;

Ik ben in wezen 'n grappenmaker,

Vooral als ik met vrienden praat.

Door mijn ambt zit ik eraan vast
Dit ernstig masker op te zetten;
De daag'lijkse plichten beletten
Mij; en alle rekenschap en last
Geven mijn gezicht 'n zware frons.
Dit is al'maal slechts buitenkant,
Louter nonsens! In 'n onderons
Ben ik Peer, een vrolijke klant!
Dus, weg met die saaie profeet,
Hier heb je Peer, heel'maal compleet!
*gaat onder een boom zitten en trekt haar
naar zich toe*

Kom, we gaan wat liggen in 't duister
Onder de waaier van die boom.
Jij glimlacht terwijl ik iets fluister;
Daarna ruilen we, en heel loom
Fluist'ren jouw frisse, jonge lippen
Liefdeswoordjes terwijl ik droom.

anitra gaat aan zijn voeten liggen

Jouw woorden zijn als zang zo zoet,
Hoewel ik weinig ervan snap.
Vertel me, meester, kan jouw dochter
Een ziel krijgen door te luisteren?

peer gynt Een ziel, verlichte geest en kennis

Krijg je later, bij goed gedrag.
Als in 't oosten op rood vernis
In goud gedrukt staat: het is dag!
Dan wordt jou dit alles bijgebracht.
Je zult bij mij op school veel leren.
Maar in de stilte van de nacht
Zou ik stom zijn te proberen
Met wat schamele entiteiten
Voor jou de pedagoog te spelen.
De ziel is bovendien in feite
Niet de hoofdzaak van het gehele;
Het hart hoort tot de kroonjuwelen.

anitra Praat, mijn Meester! Als u vertelt

Zie ik stralen als van opalen!

peer gynt Onmaat'ge sluwheid kookt tot vergift;

Een lafaard ontpopt zich tot wreedaard;

Waarheid, ten top gedreven, ontaardt

In wijsheid, gegrift in spiegelschrift.

Ik zou liegen als 'n nest reptielen,

Als ik ontken dat de wereld wordt

Bevolkt door overvoede zielen

Die het altijd aan inzicht schort.

Ik heb ook ooit zo'n vent gekend,

Een blanke parel in zwart gruis,

Zelfs hij verspilde zijn talent,

Verwarde rede met geruis.

Kijk, de woestijn rond de oase?

Als ik enkel met m'n turban zwaai,

Dwing ik de oceaan in extase

't Lege te vullen tot binnenbaai.

Maar ik zou 'n rare snuiter zijn

Als ik met 't land in zee verdwijn.

Weet je wat het betekent: leven?

anitra Leer 't me!

peer gynt Op droge voeten zweven

Omlaag in de maalstroom van de tijd,

Onveranderlijk, altijd bereid.

Alleen in de bloei van mijn leven

Herken ik de man die ik ben.

'n Oude arend verliest zijn veren,

'n Ouwe knol krijgt overal zweren,

'n Oud wijf verliest al haar tanden,

'n Ouwe vent krijgt verweerde handen,

Bij iedereen verdort de ziel.

Jeugd! Eeuw'ge jeugd! Ik wil de baas zijn,

Als 'n sultan, krachtig en viriel.

Niet over mijn Gyntiaans domein,

Onder palmen op Perzisch tapijt,

Maar in de grasgroene, frisse
Gedachten van een jonge meid.
Snap je, mijn kleine, wulpse troel,
Waarom ik jou hof'lijk heb verleid,
Waarom ik jouw hart koos als doel
En daar vestigde, zonder respijt,
Het kalifaat van mijn bestaan?
Ik wil heer zijn van jouw verlangens;
Jouw liefde zal mij nooit ontgaan.
Jij zult alleen maar mij ontvangen.
Ik bewaak jou als een strateeg,
Als zilver, goud en edelstenen.
Scheiden wij, dan is 't leven leeg.
Let wel, jouw leven, je zult wenen.
Elke vezel van jouw bestaan,
Zonder wil, zuchten, snik of traan,
Zal gevuld zijn met mij alleen.
Jouw schoonheid zal ik rondbazuinen.
Alles wat mooi is en sereen,
Zal als de Babyloonse tuinen
Jouw sultan naar zijn harem leiden.
Prijs je daarom maar heel gelukkig
Dat je brein is gedepriveerd.
Met een ziel ben je oppervlakkig,
Slechts op jezelf geconcentreerd.
Zeg, nu we toch zo bezig zijn,
Als ik jou ermee kan verblijden
Krijg je aan je halsje 'n robijn.
Dit is het beste voor ons beiden:
Ik zal jouw ziel zijn, bij volmacht,
Voor 't oov'rige heerst status quo.
Anitra snurkt.
Ze slaapt! Al wat ik heb bedacht
Is aan haar voorbij gegaan? Zo, zo...
Nee, dit bevestigt puur mijn macht
Dat ze wegglijdt in schone dromen

Als ik mijn liefdestaal laat stromen.
komt overeind en legt sieraden in haar schoot
Hier zijn juwelen! Hier nog meer!
Slaap, Anitra! Droom nu van Peer...
Slaap! In je slaap heb jij de kroon
Op 't hoofd van je keizer geplant!
'n Zege op grond van zijn persoon
Heeft Peer Gynt behaald, eclatant!

Achtste scene

Een karavaanroute. De oase ligt achter in de verte. Peer Gynt, op zijn witte schimmel, galoppeert door de woestijn. Hij heeft Anitra voor zich op de zadelknop.

anitra Laat me gaan of ik bijt!
peer gynt Jij kleine feeks!
anitra Wat wil je?
peer gynt Valk-en-duifje met je spelen!
Jou hier ontvoeren! Kusjes van je stelen!
anitra Schaam je! Een oude profeet!
peer gynt Ach, wat!
Hij is niet oud, je profeet, je bruidegom!
Is dit soms een teken van ouderdom?
anitra Ik wil naar huis!
peer gynt Nu gedraag je je koket!
Naar huis? Naar je stiefvader? Ach, wat net!
De vogeltjes zijn uit de kooi gevlogen,
Voor hem zijn wij niet meer dan een stel boeven.
Bovendien is het niet weloverwogen
Veel te lang op dezelfde plek te toeven.
Je wint vrienden, maar je verliest gezicht,
Vooral als profeet of iets uit die hoek.

Vluchtig verschijn je, je verdwijnt met 't licht.
Het was ruim tijd voor 'n eind aan het bezoek.
Zonen van de vlakke zijn eendagsvliegen;
Zowel gebeden als wierook vervliegen.

anitra Maar je bent toch 'n profeet?

peer gynt Je keizer ben ik!

wil haar kussen

Nee, kijk 'ns aan, wat een Medusablik!

anitra Geef me maar die ring die zit aan je vinger.

peer gynt Neem, Anitra, die hele kralenslinger!

anitra Je woorden zijn gezang! Hoe lief ze klinken!

peer gynt Zalig zo in jouw liefde te verdrinken!

Ik stijg af! Ik men de hengst als slaaf!

geeft haar de rijzweep en stijgt af

Zo, mijn roosje, kijk, hoe braaf ik apport,

Hoe ik me door 't zand aan jouw zijde laaf

Tot 'n zonnesteek me treft en 't menens wordt.

Ik ben jong, Anitra, hou dat voor ogen!

Je moet geen acht slaan op mijn escapades;

Grappen en grollen zijn mijn maskerades.

Bezat je niet zo'n vadsig denkvermogen

Dan zou je meteen zien, m'n kattentong,

Dat je minnaar streken uithaalt... hij is jong.

anitra Ja, je bent jong. Heb je meer van die ringen?

peer gynt Nietwaar? Hier, pak maar! Als 'n hert kan ik spingen!

Had ik wijnranken, ik zou me bekransen!

Gelukkig ben ik jong! Hé, ik wil dansen!

danst en zingt

Ik ben 'n kleine, blije haan!

Pik me, pik me, jonge hen!

Allez-hop! Kijk hoe ik ren!

Ik ben 'n kleine, blije haan!

anitra Je zweet, profeet. Ik ben bang dat je smelt;

Geef maar die tas die je arm zo ontvelt.

peer gynt Ja, draag jij de beurs, je bent zo attent!

'n Liefhebbend hart is zonder goud content.

danst en zingt weer

De jonge Peer, die wildebras,

Weet niet op welke voet hij moet staan!

Poeh, zegt Peer, poeh, laat maar gaan!

De jonge Peer, zo'n wildebras!

anitra De profeet is vrolijk, in hoog're sferen!

peer gynt Larie, die profeet! We ruilen van kleren!

Trek uit!

anitra Je kaftan past als 'n hobbezak,

Je ceintuur is te breed, je kousen te strak.

peer gynt Eh bien.

knielt

Kwel me dan met 'n striemende pijn!

Met 'n hart vol liefde is lijden zo fijn!

Luister, als we thuis zijn in mijn paleis...

anitra Jouw paradijs... Hoe ver is het nog rijden?

peer gynt Zo'n duizend mijlen...

anitra Allah, heb medelijden!

peer gynt Je krijgt de ziel die ik jou heb beloofd.

anitra Dank je, ik zal zonder ziel m'n lot dragen.

Maar je vroeg om wat pijn.

peer gynt *staat op*

Met m'n stomme hoofd...

Iets wat steekt, maar heel kort... zo'n twee, drie dagen.

anitra Anitra gehoorzaamt! Vaarwel, mijn Peer!

Ze geeft hem met de zweep een stevige knal over zijn vingers en jaagt in vliegende galop terug door de woestijn.

peer gynt *blijft lang staan, als door de bliksem getroffen*

Verdomme, krijg nou toch het heen-en-weer!

Negende scene

Dezelfde plek. Een uur later. Peer Gynt, bedaard en bedachtzaam, trekt zijn Turkse kleren uit, stuk voor stuk. Als laatste haalt hij zijn kleine reismuts uit de zak van zijn jas, zet hem op en hij staat wederom in Europese kledij.

peer gynt *terwijl hij de turban ver van zich af gooit*

Daar ligt de Arabier en ik sta hier!

Dat heidense gedoe doet mij geen goed.

Nog 'n geluk dat 't slechts in de kleren zat,

En niet, zoals men zegt, diep in je bloed.

Wat wilde ik dan met al dat gesoebat?

't Is toch het beste als Christen te leven,

Me dus ontdoen van dat pauwenkostuum,

En de chist'lijke moraal na te streven.

Jezelf zijn, dat is voldoende, postuum

Een toespraak krijgen en 'n krans op je graf.

doet een paar stappen

Dat nest! Dat was op het nippertje af

Of ze had me van mijn zinnen beroofd.

Ik mag een boon zijn wanneer ik ooit snap

Wat het nou was dat mij zo heeft verdoofd.

Maar goed dat 't voorbij is; als ik de grap

Had doorgedramd had ik voor aap gestaan.

't Was een miskleun. Maar de pil is verguld,

Want 't uitgangspunt was fout, van meet af aan.

Ikzelf als persoon trof geen enk'le schuld;

't Lag meer aan dat profetische gedoe,

Een leven als 'n gemakzuchtig asceet,

Culminerend in 'n smaak'loos ratjetoe!

Een kwalijke baan, zo'n ambt als profeet!

Zo'n beroep dwingt je te wand'len in mist.

Je ligt er meteen uit op het moment

Je 't waagt je voor te doen als humorist.

Tja, de gelegenheid was evident

Om die onnooz'le gans het hof te maken.

Desalniettemin...

barst in lachen uit

Ik moet hiervoor waken!

Je tijd verdoen met dart'len en swingen!

De snaren bespelen, kwelen en springen,

Het tij keren met zwabb'ren, voor gek staan,
En eindigen als 'n kaalgeplukte haan!
Wat een waanzin, ik heb alles verloren.
Geplukt, ja! Ik ben geplukt en geschoren!
Ach, ik red 't wel, zij 't met wat ongemak;
Ik heb land in Texas, flappen op zak.
't Bedelaarsgilde kan me niet bekoren,
En bescheiden rijk zijn is geen blamage.
Ben niet gebonden aan paard of koerier,
Heb geen toestanden met koets of bagage,
Kortom, ik ben mijn eigen passagier.
Welke weg kies ik nu? Alles staat open.
In keuzes verschilt een wijze van 'n domkop.
Mijn bizniz, 'n hoofdstuk dat is afgesloten.
Mijn escapades een koddige mop.
En in kreeftegang gaan heb ik geen trek.
'Voor- of achteruit, het blijft even smal,
Eruit of erin, ik zit in de val!',
Zei iemand ooit in 'n briljant twistgesprek.
Dus... op zoek naar iets nieuws! 'n Edele queeste!
Verplichte kost voor de verlichte geesten!
M'n biografie zonder iets te verbergen,
'n Boek met advies, zou dat veel van me vergen?
Of, wacht! Ik heb zat tijd tot mijn beschikking.
Wat, als ik als een reizende geleerde
De excessen van vroeger bestudeerde?
Natuurlijk, ja! Dat geeft pas verkwikking!
Als jongen las ik vaak oude kronieken
En heb 't steeds bijgehouden in rubrieken.
Ik zal het spoor volgen van de klassieken!
Zweven als 'n veer in de stroom van 't verleden
Maak het al'maal weer levend, als iets echts!
Helden zien vechten voor waarheid en rede,
Vanuit 'n safe standpunt, als toeschouwer slechts.
Wijsgeren zien vallen, mart'laars die bloeden,
Grootmachten zien opgaan in 'n achterhoede,

Tijdperken die bloeien uit kiemend zaad;
Kortom, de geschied'nis als ruggegraat.
Ik moet 'n naslagwerk zien te bemachtigen,
En chronologisch alles bezichtigen.
Weliswaar is mijn scholing nogal schriel
En 't rad der geschied'nis draait vrij subtiel.
Ach, hoe maffer je ergens vanuit gaat
Des te origineel wordt 't resultaat.

kalm en bewogen

Van begin tot eind met van alles breken,
De band die je bindt met vrienden en thuis;
Je rijkdom tenietdoen met pennestreken,
Het geluk van de liefde zien als 'n kruis;
Alles weggooien voor 't waarheidsmysterium.

pinkt een traan weg

Dat is 'n echt wetenschap'lijk criterium.
Ik wil zingen, ben dronken van geluk,
Nu ik het raadsel van mijn lot ontrafel.
Nu slechts volhouden, ik hou voet bij stuk.
'k Weet heus wel dat ik mezelf belatafel,
Heb 'n hoge dunk van mezelf: Peer Gynt,
'n vent,
De Keizer der Mensheid, zij het miskend.
De som van 't verleden zal ik bepleiten,
't Pad der levenden? Ik kan er op schijten.
't Heden is 't niet waard je zolen te slijten.
De man van nu heeft geen merg in z'n donder,
haalt zijn schouders op
En de vrouw, tja, het is en blijft 'n raar wonder!
Hij gaat.

Tiende scene

Een zomerse dag. Hoog in het noorden. Een hut in het woud. Een openstaande deur met een zware dwarsbalk. Een rendiergewei boven de

deur. Een kudde geiten bij de buitenmuur. Een vrouw van middelbare leeftijd, blond en knap, zit buiten te spinnen in de zon.

solveig *werpt een blik de weg omlaag en zingt*

Wellicht zal winter en lente voorbijgaan,

De zomer ook, en elke volle maan,

Maar eens zal je komen, dat weet ik beslist,

En ik zal wachten, ik heb je zo gemist.

lokt de geiten, spint en zingt weer

God sterkt je, waar in de wereld je ook gaat!

God troost je, als je nu voor Zijn troon staat!

Hier zal ik wachten, al duurt 't honderd jaar,

En wacht je hierboven, dan zie ik je daar.

Elfde scene

In Egypte. Ochtendschemering. De kolos van Memnon staat in het zand. Peer Gynt komt aangelopen en kijkt een tijdje om zich heen.

peer gynt Een mooie start, voor mijn zwerftocht geschikt.

'n Egyptenaar voor de verandering,

Maar Egyptisch op grond van 't Gyntsche Ik.

Naar Assyrië gaat straks mijn wandeling...

Als ik begin hoe God de aarde schiep

Zou ik in de geschiedenis verdwalen.

Ik vermijd maar de bijbelse verhalen,

Da's iets waar ik me later in verdiep;

Want die Gordiaanse knoop duurzaam kloven

Gaat mijn plan en mijn krachten flink te boven.

gaat op een steen zitten

Nu wil ik rusten, ik heb voldoende tijd

Eer de kolos zijn dageraadslid zingt.

De piramide beklim ik na 't ontbijt;

Ik bekijk 'm van binnen als de tijd niet dringt.

Dan rond de Rode Zee, da's 'n marathon,

Misschien vind ik Potifars graf op 't parcours.
Dan word ik Aziaat. Ik zoek in Babylon
De hangende tuinen, de beruchte hoer:
Toch de vroegste sporen van onze cultuur.
Van daaruit hink-stap-sprong op Troje's muur.
Van Troje is 'n directe oversteek
Naar het glorierijke, oude Athene.
Daar inspecteer ik ter plekke de stenen
Van de pas waar Leonidas bezweek.
Ik maak me vertrouwd met wat filosofen,
Zoek de cel op waar Socrates de dood vond...
Nee, daar woedt oorlog, dat wordt 'n katastrofe!
Tja, klassiek Griekenland komt niet van
de grond.

kijkt op zijn horloge

Zo lang als 't duurt – dat moet je toch toegeven –
Eer die zon opgaat... En mijn tijd is kostbaar.
Dus, vanuit Troje... daar was ik gebleven.

staat op en luistert

Wat is dat voor geruis, zo wonderbaar?

zonsopgang

de kolos van memnon *zingt*

Uit Memnons as steeg op 't nieuwe, 't jonge;
het waren vogels die wreed zongen.
Zeus schiep ze, die grote almacht,
driemaal achtereen klonk hun klacht.
Ze gingen uiteen bij de vierde ronde
in woeste legers die elkaar verwonden;
vervolgens stortten ze allen neer
in Memnons as, als laatste eer.

peer gynt Ik geloofde echt dat de kolos 'n lied zong.

Het was muziek uit 'n vervlogen tijdperk.
Ik hoorde hoe een stem door het steen drong.
Ik schrijf 't op, dat houdt geleerden aan 't werk.

noteert in zijn zakboekje

Het beeld zong. Ik hoorde duid'lijk muziek,

Maar de tekst van het lied was nogal vaag.
't Was natuurlijk 'n kwestie van akoestiek.
Verder niets bijzonders gezien vandaag.
Hij vervolgt zijn weg.

Twaalfde scene

In de buurt van het dorp Gizeh. De grote sfinx, gehouwen uit rots. Verder weg de torenspitsen en minaretten van Cairo. Peer Gynt komt op; hij bekijkt aandachtig de sfinx, nu eens door zijn lorgnet, dan weer door de holte van zijn hand.

peer gynt Waar ter wereld heb ik iets dergelijks
Eerder gezien, zoiets vreselijk lelijks?
Want gezien heb ik het, in 't noorden of
Zuiden. Was 't een mens? Daarvoor was 't
te grof.
Dat Memnongeval, dacht ik langzamerhand,
Leek veel op dat van Dovre, die ouwe knar,
De manier waarop die daar zat, stijf en star,
Met zijn romp op een pilaarstomp geplant.
Maar dit wonderlijk dier, zo abnormaal,
Dat tweeslacht'ge, leeuw en vrouw tegelijk,
Komt dat misschien ook uit een volksverhaal
Of van 'n herinnering aan iets werkelijks?
Uit een sprookje? Hè, nu begint 't te komen!
't Obstakel, ik gaf hem 'n trap tegen z'n kont,
Dat wil zeggen... ik had koorts... was aan 't dromen...
gaat dichterbij
Dezelfde soort ogen, dezelfde mond,
Maar niet zo apatisch, sluwder kijk je.
Maar in hoofdzaak dezelfde soort tronie.
Ja, het Obstakel, op een leeuw lijk je,
Van achter, nu ik je in 't daglicht zie.
Praat je nog in raadsels? Even proberen.

Geef je antwoord, of ga je mij negeren?

roept naar de sfinx

Zeg, Obstakel, wie ben jij?

een stem *achter de sfinx*

Sphinx, wer bist du?

peer gynt Een echo die antwoordt in 't Duits! Merkwaardig...

de stem Wer bist du?

peer gynt Hij spreekt de taal heel vaardig!

'n Nieuwe ontdekking, geheel in mijn lijn.

noteert in zijn boekje

Echo in 't Duits. Dialect van Berlijn.

Begriffenfeldt komt achter de sfinx vandaan.

begriffenfeldt Een mens!

peer gynt 'n Duitser die grapt, o, ironie.

schrijft opnieuw wat op

Kwam later tot een ander compromis.

begriffenfeldt *met allerhande drukke gebaren*

Neem me niet kwalijk. Eine lebensfrage.

Wat voert u hierheen, juist op deze dag?

peer gynt Een bezoek. Ik begroet een oude jeugdvriend.

begriffenfeldt Wat? De sfinx?

peer gynt *knikt*

Ik ken haar van lang geleden.

begriffenfeldt Prachtig! Juist na wat vannacht is gebeurd!

M'n hoofd bonkt! Het staat op het punt

van barsten!

U kent haar! Geef antwoord! Kunt u vertellen

Wat ze is?

peer gynt Dat is gauw te beantwoorden.

Ze is zichzelf.

begriffenfeldt *maakt een sprong in de lucht*

Aha, het levensraadsel

Opgelost in een mum! U weet het zeker

Dat zij zichzelf is?

peer gynt Ze zei 't zelf, ten minste.

begriffenfeldt Zichzelf! 't Rad van de omwenteling spint!

neemt zijn hoed af

U heet, mijnheer?

peer gynt Ik ben gedoopt als Peer Gynt.

begriffenfeldt *met stille bewondering*

Peer Gynt! Allegorisch! 't Was te verwachten...

Peer Gynt! Dat wil zeggen: het onbekende,

Hij, die moest komen. Dat was mij voorspeld...

peer gynt Nee, echt! U bent hier om wie te ontmoeten...?

begriffenfeldt Peer Gynt! Diepzinnig! Raadselachtig! Scherp!

Elk woord een peilloze les, als het ware!

Wat bent u?

peer gynt *bescheiden*

Mezelf, gaat u daarmee akkoord?

Voor het oov'rige, hier is mijn paspoort.

begriffenfeldt Alweer dat raadselachtige, in wezen!

pakt hem bij de pols

Naar Caïro! Een keizer die raadsels ontrafelt!

peer gynt Keizer?

begriffenfeldt Kom!

peer gynt Ben ik werkelijk bekend?

begriffenfeldt *terwijl hij hem met zich meetrekt*

De keizer der tolken. Op basis van 'zelf'!

Dertiende scene

In Caïro. Een grote binnenhof met hoge muren en gebouwen rondom.

Getraliede ramen, ijzeren kooien. Drie bewakers in de hof. Een vierde komt aangelopen.

de nieuwkomer Schapman, vertel 'ns, waar is de directeur?

een bewaker Vanochtend voor dag en dauw weggereden.

de eerste Volgens mij is hem iets overkomen,

Want vannacht...

de tweede Stil, daar is ie bij de poort!

Begriffenfeldt leidt Peer Gynt naar binnen, sluit de poort en steekt de sleutel in zijn zak.

peer gynt *in zichzelf*

Inderdaad, een uiterst begaafde man;
Haast al' wat ie zegt, snap ik geen bal van.

kijkt om zich heen

Dus dit hier is de Club der Geleerden?

begriffenfeldt U vindt ze hier allemaal, de hele tros;

De Kring van de Zeventig Geleerden,
Onlangs vermeerderd met honderd en drie.

roept naar de bewakers

Reinaard en Belhamel, Schaaapman en Vos,

In de kooi met jullie en wel rap!

de bewakers Wij?

begriffenfeldt Ja, wie dacht je anders! Ingerukt, mars!

Als de wereld tolt, dan tollen wij mee.

duwt ze in een kooi

Hij kwam vanmorgen, de machtige Peer,

De rest kun je raden, ik zeg niks meer.

Hij sluit de kooi af en gooit de sleutel in een put.

peer gynt Maar, beste Herr Doktor, Herr Direktor...?

begriffenfeldt Het een noch het ander. Eh, ik was vroeger...

Kunt u zwijgen? Ik moet eerst m'n hart luchten...

peer gynt *steeds nerveuzer*

Wat is er?

begriffenfeldt Beloof me dat u niet schrikt.

peer gynt Ik zal 't proberen...

begriffenfeldt *trekt hem in een hoek en fluistert*

't Absoluut Verstand

Is hedennacht klokslag elf gestorven.

peer gynt God beware me!

begriffenfeldt Tja, uiterst verdrietig.

En in mijn positie dubbel zo naar,

Want dit instituut stond onlangs bekend

Als een gekkengesticht.

peer gynt 'n Gekken-gesticht!

begriffenfeldt Nu niet meer, begrijpt u!

peer gynt *bleek en zachtjes*

Nu heb ik 't door!

Die vent is gek en niemand die het weet!

probeert ertussenuit te knijpen

begriffenfeldt *komt hem achterna*

Ik hoop oprecht dat u me hebt begrepen?

Ik zei dat 't Verstand dood was... niet exact.

Hij ging buiten zichzelf. En uit zijn huid,

Net als de vos van Baron van Münchhausen.

peer gynt Ik moet even weg...

begriffenfeldt *houdt hem vast*

Eigenlijk een paling,

Niet als een vos. Een naald dwars door zijn oog...

Hij kronkelde tegen de muur...

peer gynt Wie redt me?!

begriffenfeldt 'n Snee rond z'n nek, en hop, weg was z'n vel!

peer gynt Mesjokke! Totaal z'n verstand verloren!

begriffenfeldt Nu is 't duidelijk, 't valt niet te ontkennen:

Dit buiten-zichzelf-gaan heeft dus gevolgen:

Een revolutie ter land en op zee.

De mensen die men vroeger voor gek hield

Werden namelijk om elf uur normaal,

Conform de nieuwe fase van 't Verstand.

En als je de zaak correct overweegt,

Is het duid'lijk dat op 't voornoemde uur

De verstandigen begonnen te ijlen.

peer gynt U zei elf uur... ik bedacht net... 'n afspraak...

begriffenfeldt Hoe laat zei u? Daar schiet me iets te binnen!

maakt een kooi open en roept

Vort! Wat te verwachten was is gekomen!

Het Verstand is dood. Lang leve Peer Gynt!

peer gynt Nee, beste man...

De krankzinnigen komen achter elkaar de binnenhof in.

begriffenfeldt Goede morgen! Geef acht!

Begroet het morgenrood van de bevrijding!

Jullie keizer is gekomen!
peer gynt Keizer?
begriffenfeldt Jawel!
peer gynt Maar de eer is te groot, echt overdadig...
begriffenfeldt Laat valse bescheidenheid achterwege
In een uur als dit.
peer gynt Maar gun me wat tijd!
Ik deug hiervoor niet, ik ben overdonderd!
begriffenfeldt 'n Man die het raadsel van de sfinx doorgrondt?
'n Man die zichzelf is?
peer gynt Ja, daar zit 'm de kneep.
't Is waar dat ik in alles mezelf ben,
Maar hier, zo heb ik begrepen, moet iemand
Om zichzelf te zijn buiten zichzelf zijn.
begriffenfeldt Erbuiten? Nee, dan maakt u echt 'n vergissing!
Hier is men zichzelf compleet in 't kwadraat;
Zichzelf en niet het geringste daarbuiten.
Men gaat, als zichzelf, met volle kracht vooruit.
Ieder sluit zich op in 'n ton vol zichzelf,
Dompelt zich in zelf-gisting heel'maal onder,
Sluit de ton hermetisch af met de zelf-kurk
En dicht de duigen in de bron van zichzelf.
Niemand huilt tranen voor het leed van 'n ander,
Niemand heeft aandacht voor andermans ideeën.
Wij zijn onszelf in gedachte, woord en daad,
Onszelf tot het uiteinde der springplank.
Dus, als wij hier een keizer moeten kronen,
Dan bent u echt de aangewezen man.
peer gynt De duivel mag me halen...!
begriffenfeldt Niet zo bedeesd;
Haast alles op aarde is nieuw in 't begin.
'Zichzelf...' Kom, ik zal u een voorbeeld tonen;
Ik kies wil'keurig de eerste de beste...
tegen een duistere gestalte
Ah, Huhu, 'n goeiedag! Loop je, m'n jongen,
Nog steeds rond als het toonbeeld van ellende?

huhu Hoe komt 't dat men zomaar het loodje legt

Zonder dat iemand snapt wat je zegt?

tegen Peer Gynt

Je bent 'n vreemde; wil je het horen?

peer gynt *buigt*

Gaarne!

huhu Luister met open oren.

In 't Verre Oosten, als 'n krans van zand

Ligt het fraaie Malebaarse strand.

De Portugezen en de Hollanders

Brachten cultuur naar de inlanders.

Er zijn nog altijd grote scharen

Van inheemse Malebaren.

Dat volk heeft met z'n taal geknoeid

En de oude taal uitgeroeid.

Want in lang vervlogen tijden

Was het de aap die daar gedijde.

Hij was de heerser diep in 't bos;

Hij zwierf in vrijheid, van god los,

Zoals de natuur 'm had geschapen,

Meestentijds zat hij maar te gapen,

Ongehinderd kon ie schreeuwen,

Want hij heerste daar al eeuwen.

Maar hij viel onder een vreemd juk

En de oerwoudtaal kwam onder druk.

Viermaal honderd jaar in 't duister

Beroofden de aap van zijn luister;

Want je weet, zo'n lichtbeknibbeling

Hindert 'n volk in z'n ontwikkeling.

Het oerwoudlied is nu verstomd,

Niemand die daar nog krijst of gromt.

Als we 'n gedachte formuleren

Moeten we een taaal hanteren.

'n Keurslijf voor in- en buitenlanders,

Voor Portugezen en voor Hollanders,

Halfbloeden en ook Malebaren,

Elkeen lijdt eronder, al jaren!
Ik probeer nu ervoor te vechten,
Voor onze oerwoudtaal, de echte;
Leven te brengen in 't rotte lijk,
't Recht op krijsen in de praktijk.
Ik krijste zelf, toonde het belang
Van dit gebruik in volksgezag.
Nauw'lijks wordt mijn werk gewaardeerd,
Snap je nu soms hoe 't mij frustreert?
Bedankt, omdat je wou luisteren,
Weet je raad, je kunt 't fluisteren.

peer gynt *zachtjes*

Er staat geschreven: 'Je kunt beter
Meehuilen met de wolven in 't bos.'

hardop

Beste vriend, ik herinner me
Dat in de bosjes van Marokko
Grote troepen apen leven
Zonder een tolk en zonder zanger;
Hun taal klonk beslist Malebaars!
Het zou een voortref'lijk gebaar zijn
Als u, zoals and're staatslieden,
Emigreert in dienst van uw land.

huhu Dank dat je me wou aanhoren,
Door je raad voel ik me herboren!

met een groots gebaar

't Oosten heeft zijn zanger verstoten!

't Westen heeft nog apen met kloten!

Hij loopt weg.

begriffenfeldt En, was hij zichzelf? Naar mijn mening van wel.

Hij is vol van zichzelf, van zichzelf alleen.

Hij is zichzelf in alles wat uit 'm komt,

Zichzelf op grond van buiten zichzelf zijn.

Kom mee! Ik zal u iemand anders tonen,

Die vannacht net zo tot z'n verstand kwam.

tegen een fellah die een mummie op zijn rug draagt

Koning Apis, hoe gaat 't, machtige heerser?
de fellah *woest, tegen Peer Gynt*
Ben ik koning Apis?
peer gynt *verbergt zich achter de dokter*
Ik moet erkennen
Dat mij de situatie niet helder is,
Maar uit uw toon meen ik af te leiden...
de fellah Nu lieg jij ook.
begriffenfeldt Gelieve te melden,
Hoogheid, hoe de zaken er nu voor staan.
de fellah *richt zich tot Peer Gynt*
Zie je degeen achter op m'n rug?
Ooit was hij koning Apis, schatrijk.
Nu draagt ie de titel van mummie,
En is derhalve niet meer dan 'n lijk.
Hij bouwde alle piramiden
Houwde uit steen de grote sfinx
En vocht, zoals de dokter zegt,
Met de Turken, rechts en ook links.
Daarom eerde 't hele Egypte
Hem als levende god, 'n pionier.
Zijn beelt'nis is in tempels gezet
In de gestalte van een stier.
Maar ik ben die koning Apis,
Voor mij is dat zo zonneklaar,
En als je dat niet wil begrijpen,
Dan word je het spoedig gewaar.
Koning Apis was naam'lijk op jacht
En steeg even af van z'n paard,
Hij trok zich tijdelijk terug
Op 'n deel van mijn voorvaders gaard.
't Veld dat koning Apis bemestte
Heeft mij gevoed met z'n koren;
En wil je nog and're bewijzen:
Ik bezit ontzichtbare horens.
Is het geen ongehoorde schande

Dat dit niet leidt tot volksoproer!
Van geboorte ben ik koning Apis,
Maar men ziet mij als 'n simp'le boer.
Kun jij zeggen wat ik moet doen,
Dat ik niet wordt buitengesloten.
Waar het om draait is dat ik blijf
't Lijk van koning Apis de Grote.

peer gynt Bouw piramiden, grote koning,

En houw uit steen 'n mooie sfinx,
En vecht, waar de dokter op aandringt,
Met de Turken, rechts en ook links.

de fellah Ja, dat is pas krachtige taal!

Een arme boer! 'n Nietige luis!

Ik, die amper mijn eigen hut

Kan vrijwaren van rat en muis!

Vlug man, bedenk nog iets beters,

Iets wat me groter maakt dan 'n mug,

En liever iets wat precies lijkt

Op koning Apis hier op mijn rug!

peer gynt Wat als Uwe Hoogheid zich ophangt,

Dat u zich in de aarde verpoot,

Natuurlijk begrensd in uw graf,

Waar u zich stilhoudt, heel'maal dood?

de fellah Dat doe ik! Mijn leven voor 'n strop!

Hop, aan de galg met haar en huid!

In 't begin is er amper verschil,

Maar na 'n tijd zie ik er net zo uit!

De fellah loopt weg en maakt aanstalten om zich op te hangen.

begriffenfeldt Dat is pas een persoonlijkheid, Herr Peer,

Een man met methodes...

peer gynt Ja, ja, ik zie 't...

Maar hij hangt zich werkelijk op, mijn God!

Ik duizel... ben m'n gedachten niet meester!

begriffenfeldt 'n Overgangsfase, die duurt vaak niet lang.

peer gynt 'n Overgang? Naar wat? 't Spijt me, ik moet gaan...

begriffenfeldt *houdt hem tegen*

Bent u gek?

peer gynt Nog niet... Gek? God bewaar me!

Commotie. Minister Hussein dringt zich door de menigte.

hussein Men zei mij dat 'n keizer is aangekomen.

tegen Peer Gynt

Bent u 't?

peer gynt *wanhopig*

Tja, dat schijnt 'n uitgemaakte zaak!

hussein Goed. Hier, rapporten van de hoge omen!

peer gynt *trekt aan zijn haren*

Mooi! Waarom ook niet, hoe gekker hoe beter!

hussein Doet u mij de eer aan mij in te dopen?

buigt diep

Ik ben 'n schrijfveer.

peer gynt *buigt nog dieper*

Ik ben, zo mag ik hopen,

'n Flodderig stuk keizerlijk perkament.

hussein Mijn verhaal, heer: ik ben ontzettend miskend.

Men ziet me als zandkoker, maar ik ben 'n veer.

peer gynt Mijn verhaal, om 't kort te houden, heer Veer:

Ik ben 'n blad papier, nog steeds onbeschreven.

hussein Waar ik voor deug heeft niemand verstand;

Iedereen gebruikt me voor 't strooien van zand!

peer gynt Ik lag ooit als boek in de schoot van 'n vrouw;

Verstandig of stom, ik bleef haar niet trouw!

hussein Denkt u zich eens in hoe frusterend 't is

Als veer nooit 'n mes te voelen, 'n groot gemis!

peer gynt *maakt een sprong in de lucht*

Denkt u zich eens in een rendier te zijn

Dat naar benee springt maar nooit de grond raakt!

hussein Een mes! Ik ben bot! Snij me, maak een rits!

De wereld gaat onder als niemand me spitst!

peer gynt Triest voor de aard', zoals alles zelfgemaakt

Wat door de Schepper zo goed werd bevonden.

begriffenfeldt Hier is 'n mes!

hussein *pakt het*

Ah, hoe ik de inkt zal likken!
Wat 'n lust jezelf te prikken!
snijdt zijn hals door

begriffenfeldt *wijkt terzijde*

Graag, niet spatten!

peer gynt *steeds angstiger*

Hou hem vast!

hussein Hou me vast! Een goed idee!

Hou de veer vast! Papier en vlug ermee!

valt om

Ik ben versleten! P.S. Niet vergeten:

‘Hij leefde en stierf – geleid door proleten!’

peer gynt *duizelig*

Wat kan ik...? Wie ben ik...? Mijn God, hou me vast!

Ik ben alles wat je wil: 'n Turk, 'n zondaar...

Een heuveltrol... Maar help me... Mijn kop barst...!

schreeuwt

Ik ben in de haast je naam plots vergeten!

Help me, oppasser van al die profeten!

zinkt bewusteloos neer

begriffenfeldt *maakt, met een krans van stro in zijn handen, een sprong
en gaat schrijlings op hem zitten*

Ha! Kijk hoe hij in de modder triomfeert!

Buiten zichzelf...! Nu wordt de keizer geëerd!

drukt de krans op zijn hoofd en roept

Hij leve hoog! Leve de Keizer van Zelf!

schaapman *in de kooi*

Lang leve grote Peer himself!

vijfde bedrijf

Eerste scene

Aan boord van een schip in de Noordzee, buitengaats voor de Noorse kust. Zonsondergang. Stormachtig weer. Peer Gynt, een krachtige oude man met asgrijze haren en baard, staat op het achterdek. Hij is deels gekleed in zeemanskledij, met een jekker en hoge laarzen. Zijn kleding is nogal versleten en sjofel. Zelf ziet hij er verweerd uit en zijn gezichtsuitdrukking is harder. De kapitein staat naast de stuurman aan het stuurrad. De bemanning is op het voordek.

peer gynt *leunt met zijn armen op de reling en kijkt richting land*

De Hallingsberg ligt in zijn winterdracht,

Hij pronkt in de zon in z'n avondpracht.

De Gletsjer erachter, zijn broer, oud en wijs,

Met op z'n rug 'n groene mantel van ijs.

De Folgefirn eeuwig door sneeuw omkraagd,

Met haar linnen kleed, als een reine maagd.

Oude reuzen, mij beduuv'len jullie niet,

Blijf staan waar jullie staan, blokken graniet!

de kapitein *roept naar het voordek*

Twee man aan het roer... en hijs de lantaarn!

peer gynt 't Gaat flink waaien.

de kapitein We krijgen 'n storm vannacht.

peer gynt Kun je van hier de Rondeheuvels zien?

de kapitein Bent u gek, die liggen achter de Firn.

peer gynt De Blåhø dan?

de kapitein Nee, maar boven in 't want

Ziet u duidelijk de piek van de Galdhø.

peer gynt En waar ligt de Hårteig?

de kapitein *wijst*

Daar in die buurt.

peer gynt Ah, juist, ja.

de kapitein U kent de streek hier, blijkbaar.

peer gynt Ik voer hier langs, nog jong en onbevangen,

Zoals het spreekwoord zegt: 'Droesem blijft hangen.'

spuugt en staart naar de kust

Daar, in die blauwe dalen en valleien,

Waar de nauwe kloven ruig doorheen snijen

En ook langs de open fjord daar beneden

Daar wonen de mensen, zij 't afgesneden.

kijkt de kapitein aan

Hier in dit land bouwt men ver uit elkaar.

de kapitein Veel ruimte tussen de huizen, dat is waar.

peer gynt Meren we bij dageraad aan?

de kapitein Ongeveer,

Als het weer deze nacht niet verslechterd.

peer gynt Het betreft in het westen.

de kapitein Dat klopt, ja.

peer gynt O, herinner me als we afrekenen,

Dat ik de bemanning een fooi wil geven.

de kapitein Ah, dank u.

peer gynt Het zal echter niet veel zijn.

Ik heb goed geboerd, maar alles verloren.

't Lot en ik lijken niet samen te horen.

U weet wat ik in de safe heb aan boord,

Dat is 't, de rest heeft de duivel gescoord.

de kapitein Dat is meer dan genoeg voor wat attenties

Bij de mensen thuis.

peer gynt Ik ben alleenstaand.

Er is niemand die wacht op de rijke kraai.

Och, 't bespaart ook toestanden op de kaai.

de kapitein De storm komt opzetten.

peer gynt Dus, zoals ik zei,

Als het bij een van uw mannen echt knelt,

Dan zal ik niet gierig zijn met m'n geld.

de kapitein Heel vriendelijk. De meesten zijn slecht af,

Allen hebben vrouw en kinderen thuis.

Met hun loon alleen redden ze het niet,

Maar als ze thuishkomen met extra geld

Wordt 't een thuiskomst die ze niet licht vergeten.

peer gynt Wat zegt u? Ze hebben vrouw en kinderen?

Zijn ze getrouwd?

de kapitein Getrouwd? Ja, de hele bups.

Maar degeen die het 't zwaarst heeft is de kok;

Ze creperen van de honger bij 'm thuis.

peer gynt Getrouwd? Dus iemand die thuis op hem wacht?

Iemand die blij is dat ie weer thuiskomt?

de kapitein Tuurlijk, zo gaat 't bij armelui.

peer gynt En 's avonds,

Wat dan?

de kapitein Nou, och, ik denk zo dat zijn vrouw

Iets lekkers voor 'm klaar heeft...

peer gynt Een kaars op tafel?

de kapitein Misschien twee. En ook een neut bij het eten.

peer gynt En dan zitten ze gezellig? 'n Haardvuur?

Kind'ren om zich heen? Kletsen tot 'n laat uur,

Geen een die de ander uit laat vertellen,

Omdat ze zo blij zijn?

de kapitein Zo kun je 't stellen.

Daarom zou het mooi zijn, zoals u belooft,

Als u wat bijdraagt.

peer gynt *slaat op de reling*

Om de dooie dood niet!

Denkt u dat ik gek ben? Denkt u dat ik dok

Zomaar lukraak voor een ander z'n fok?

Ik heb gezweet om m'n geld te verdienen,

Geen mens die om Peer Gynt zit te grienen.

de kapitein Ja, ja, zoals u wilt. Uw geld is van u.

peer gynt Precies! Van mij en van mij alleen, ja?!

Ik betaal zodra 't anker is gevallen!

Mijn hut en passage vanuit Panama.

Dan brandewijn voor de ploeg. Voor allen.

Geef 'k meer dan kan je mij voor m'n kop knallen!

de kapitein Ik geef 'n reçu, klappen deel ik niet uit.

't Spijt me, ik moet door de storm met de schuit.

Hij gaat naar het voordek. Het is donker geworden en in de kajuit is het licht aangestoken. De zeegang wordt zwaarder. Het mist en er hangen zware wolken.

peer gynt Ze hebben een jengelende reut kleuters thuis,

Die op hun terugkeer wachten, vrolijk en blij;

Hun goede wensen zingen na in de kombuis.

Maar is er een enkele ziel die denkt aan mij?

Een kaars op tafel zet? O, die kaars zal druipen!

Ik verzin iets... Ik voer ze al'maal ladderzat.

Geen een van die hufters zal nuchter aan wal kruipen,

Eenmaal thuis gaan ze laveloos op oorlogspad;

Ze zullen vloeken, met hun vuist op tafel slaan

En hun geliefden de stuipen op het lijf jagen.

De vrouwen vluchten huilend, krijsend daarvandaan,

Hun kind'ren aan de arm. Hun geluk stukgeslagen.

Het schip maakt krachtige slingerbewegingen. Peer Gynt struikelt en heeft moeite overeind te blijven.

Goeie god, die golven laten het schip flink rollen;

De slagzee werkt alsof ze ervoor wordt betaald.

Hier in het noorden laat de zee niet met zich sullen;

Een harde dwarswind voor de boeg, die woest uithaalt.

luistert

Wat is dat voor geschreeuw?

de wacht Een wrak aan lij!

de kapitein *midscheeps, commandeert*

Het roer naar stuurboord, snel! Vlak voor de wind!

de stuurman Zit er volk op het wrak?

de wacht Drie, zover ik zie!

peer gynt Laat een sloep zakken!

de kapitein Die loopt meteen vol.

gaat naar het voordek

peer gynt Wie denkt aan zoiets?

tot een paar bemanningsleden

Vooruit, red die mensen!

Wat kan 't verdommen dat jullie nat worden!

de bootsman Het is onmogelijk bij zo een zee.

peer gynt Ze schreeuwen weer. Kijk dan, de wind valt af.

Waag jij 't erop, kok? Ik zal je belonen.
de kok Al gaf je me tien pond sterling, nee, dank je.
peer gynt Stelletje honden! Lafbekken! Vergeten
Jullie dat ze thuis vrouw en kinders hebben
Die zitten te wachten?
de bootsman Geduld is gezond.
de kapitein Weg van die breker!
de bootsman 't Wrak is naar de kelder.
peer gynt Die stilte, opeens...?
de bootsman Als ze getrouwd waren,
Krijgt de wereld drie kersverse weduwen.
Het noodweer zwelt aan. Peer Gynt gaat naar het achterdek.
peer gynt De mensen van nu blijken 't geloof te verachten;
Het christendom wordt op aard' niet langer beleden.
Goede daden zijn spaarzaam, nog minder gebeden;
Men heeft geen respect meer voor de hogere machten;
In 'n storm als vannacht handelt Hij in koelen bloede.
Die bruten moeten zich hoeden, durven erkennen
Hoe gevaarlijk het is een olifant te jennen;
Desondanks trotseren ze openlijk Zijn woede!
Mij treft geen enk'le blaam. Als het komt op het punt
Bewijs ik dat ik klaarstond met klinkklare munt.
Maar wat schiet ik ermee op? Echter, onder ons:
Een rustig geweten slaapt op 'n kussen van dons.
Ach wat, op droge grond mag het wellicht zo heten,
Maar het deugt voor geen duit op zee hier aan boord,
Waar een fatsoenlijk mens wordt omringd door proleten.
Om jezelf te zijn behoort je op 'n schip tot 'n raar soort;
Je moet meegaan met de meute van brug tot ruim.
Als 't uur der wrake naakt voor bootsman en kok
Word ik beslist meegesleept in zee met het schuim.
Je persoonlijk welzijn wordt gesmoord in amok;
Je bent niet meer dan een worst in de slagerij.
Mijn fout is: ik handelde veel te flegmatiek
En ondank was mijn loon voor de hele lazerij.
Als ik jonger was veranderde ik van tactiek

En zou ik proberen 'n tijdlang de baas te spelen.
Maar er is tijd zat! Het wordt een luid gekrakeel
Dat Peer Gynt is gekomen, met goud en juwelen!
De boerderij krijg ik t'rug, door zwendel of recht.
Ik verbouw hem tot 't eruit ziet als een kasteel
En eenieder wordt de toegang ertoe ontzegd.
Voor de poort zullen ze staan met de pet in de hand,
Smekend, bedelend. Al schreeuwen ze moord en brand,
Van mij krijgen ze geen rooje cent, ik woon op stand!
Als ik onder de zweepslag van het lot moest kermen
Dan ga ik me niet over die sloebers ontfermen!
een vreemde passagier *staat in het donker aan Peer Gynts zijde en hij*
begroet hem vriendelijk
Goedenavond!

peer gynt Goedenavond. Wat? Wie bent u?
de passagier Uw medepassagier, om u te dienen.
peer gynt O, ja? Ik dacht dat ik de enige was.
de passagier 'n Verkeerde indruk die nu rechtgezet is.
peer gynt Toch is het vreemd dat ik u niet eerder heb
Gezien...
de passagier Ik kom niet aan dek overdag.
peer gynt Bent u soms ziek? U bent zo wit als 'n doek.
de passagier Dank u. Ik voel me zo gezond als 'n snoek.
peer gynt Een flinke storm.
de passagier Ja, gelukkig wel.
peer gynt Gelukkig?
de passagier De zee gaat zo hoog als 'n huis.
Ah, het water loopt me al in de mond!
Hoeveel wrakken vergaan met man en muis,
Lijken die aanspoelen op 't strand van de sond!
peer gynt God beware me!
de passagier Heeft u ooit iemand zien
Verdrinken, opgehangen, gewurgd worden?
peer gynt U bent gek!
de passagier De lijken lachen, echter
Verbeten. Meestal hebben ze hun tong

Stukgebeten.

peer gynt Donder op!

de passagier Eén vraag maar...

Als wij nu, bijvoorbeeld, aan de grond lopen,

In 't zwarte zinken...

peer gynt U denkt dat 't gevaar heerst?

de passagier Ik weet niet goed hoe daarop 't antwoord klinkt.

Maar stel, ik word gered en u verdrinkt...

peer gynt Ach, nonsens...

de passagier Maar 't is mogelijk, nietwaar?

En als je met één voet in je graf staat,

Word je week, je deelt geld uit, desperaat...

peer gynt *grijpt in zijn zak*

O, 't gaat om geld!

de passagier Nee, maar ik wil heel graag

Uw kadaver hebben... het liefst vandaag.

peer gynt U gaat te ver!

de passagier Alleen uw lijk, begrijpt u!

Het is terwille van de wetenschap...

peer gynt Weg!

de passagier Bedenk, wat van u terecht zal komen!

Ik snij u open en breng u aan 't licht.

Ik zoek naam'lijk het centrum van uw dromen

En ik onderzoek kritisch elk gewricht...

peer gynt Blijf uit m'n buurt!

de passagier Maar... 'n volgelopen lijk!

peer gynt Godslasteraar! U juint het noodweer op!

Het regent en stormt! De gekte ten top!

De zeegang is vrees'lijk, alles wijst erop

Dat we niet veel langer hebben te leven

En wat u nu zegt is niet te vergeven.

de passagier U bent niet van zins verder te onderhandelen,

Ik kan echter andere wegen bewandelen.

knikt vriendelijk

We zien elkaar als u verdrinkt, als een lemming.

Misschien bent u dan in een betere stemming.

gaat de kajuit in
peer gynt Onuitstaanbare lui, die wetenschappers,
Die vrijdenkerij...
tegen de bootsman die voorbijloopt
Zeg, m'n beste vriend,
Die passagier? Wat is dat voor mafketel?
de bootsman Voor zover ik weet bent u de enige.
peer gynt Niemand anders? Het wordt erger en erger.
tegen de scheepsjongen die uit de kajuit komt
Wie ging de kajuit in?
de scheepsjongen De sloopshond, meneer.
loopt verder
de wacht *roept*
Rots recht vooruit!
peer gynt Mijn koffer! Mijn geldkist!
Alle bagage aan dek!
de bootsman We hebben wel
Wat beters te doen!
peer gynt Een grapje, kap'tein!
U kunt 'rop rekenen, ik help de kok...
de kapitein Het grootzeil is los!
de stuurman En daar gaat de fok!
de bootsman *schreeuwt naar het voordek*
Grondbrekers voor de boeg!
de kapitein Ze gaat breken!
Het schip loopt op de rotsen. Lawaai en verwarring.

Tweede scene

Vlak bij land tussen de rotsen en de branding. Het schip gaat ten onder. In de mist is vaag de jol te zien met twee man aan boord. Een breker laat de jol vollopen en hij kantelt. Een schreeuw is te horen en dan is het een tijdje helemaal stil. Kort daarna komt de kiel boven water. Peer Gynt duikt in de buurt van de kiel op.

peer gynt Help! 'n Reddingsboot! Help! Ik verdrink!

God redt me! Zo staat het geschreven!

klampt zich vast aan de kiel

de kok *duikt op aan de andere kant*

Ach, lieve God! Heb meelij met

M'n kleintjes! Laat me aan land komen!

houdt zich vast aan de kiel

peer gynt Los!

de kok Los!

peer gynt Je krijgt een dreun!

de kok Jij ook!

peer gynt Ik trap je, ik sla je tot moes!

Laat los! De kiel houdt er geen twee!

de kok Dat weet ik. Weg!

peer gynt Ga zelf weg!

de kok Niks daarvan!

Ze vechten. De kok slaat zijn ene hand beurs. Hij klamt zich met de andere vast.

peer gynt Weg met die poot!

de kok Spaar me, m'n beste!

Denk aan de kleinen bij mij thuis!

peer gynt Ik hang meer aan 't leven dan jij,

Want ik ben kinderloos, tot nu toe.

de kok Laat los! Jij hebt geleefd, ik ben jong!

peer gynt Rot op! Verzuip! Je ben te zwaar.

de kok Wees genadig! In hemelsnaam!

Niemand zal je missen, 'n traan laten...

schreeuwt en laat los

Ik verdrink!

peer gynt *grijpt hem vast*

Ik heb je nekhaar!

Bid het onzevader en vlug!

de kok Ik weet 't niet meer... alles is zwart...

peer gynt De hoofdzaken, snel!

de kok Geef ons heden...

peer gynt Sla dat over, kok!

Alleen wat je nu hard nodig hebt.
de kok Geef ons heden...
peer gynt Wat... 'tzelfde weer?!
Ik merk dat je nog steeds een kok bent.

zijn greep verslapt
de kok *zinkt weg*
Ons dagelijks brood...
gaat onder

peer gynt Amen, knul!
Je bleef jezelf tot je verzoop.
trekt zichzelf op de kiel
Zolang er leven is, is er hoop.

de vreemde passagier *grijpt de boot vast*
Goeiedag!

peer gynt Hè?
de passagier Ik hoorde schreeuwen...
Toch grappig dat ik u weer zie.
Heb ik 't niet voorspeld, mon ami?

peer gynt Los! Er is amper plaats voor één!
de passagier Ik zwem alleen met 't linkerbeen.
Ik drijf, met mijn vingers alleen
Klamp ik me vast als 'n wurm aan 'n speen.
À propos, wat betreft uw karkas...

peer gynt Zwijg!
de passagier Maar 't komt u niet meer van pas...
peer gynt Kop dicht!
de passagier Zoals het u beliest.
zwijgen

peer gynt En?
de passagier Ik zwijg.
peer gynt Ja, ja, duivelstruken.
Wat nu?

de passagier Ik wacht.
peer gynt Ik word knettergek!
Wie bent u?
de passagier Een vriend.

peer gynt Wat nog meer?

de passagier Wat denkt u? Kent u iemand anders

Die op mij lijkt?

peer gynt De duivel soms?

de passagier *zachtjes*

Is 't zijn stijl de weg bij te schijnen

Op 't donk're levenspad vol mijnen?

peer gynt Dus als de zaak is opgeklaard,

Dan blijkt dat u mij 't leven spaart?

de passagier Vriend, werd u ooit afgelopen jaar

Echt het gevoel van angst gewaar?

peer gynt Angst voel je als je gevaar bespeurt,

Maar al wat u zegt klinkt gekleurd.

de passagier Welaan, heeft u ooit in uw leven

'n Zege gesmaakt na angst en beven?

peer gynt *kijkt hem aan*

Kwam u hier om mij de weg te wijzen?

U had zich eerder aan kunnen prijzen!

Wat voor zin heeft 't dat ik kan kiezen

Als verder niets valt te verliezen?

de passagier Gelooft u waarlijk in een zege

Warmpjes bij de haard verkregen?

peer gynt Wie weet. Maar denkt u dat u mij raakt

Als u zo opgeblazen kwaakt?

de passagier Bij mij ginds wordt de grap van 'n gast

Net zo gewaardeerd als zijn bombast.

peer gynt Wat juist is voor de tollenaar

Is een vloek voor de misdienaar.

de passagier De massa wier as rust in urnen

Loopt overdag niet op cothurnen.

peer gynt Donder op, monster! Intrigant!

Ik wil niet dood. Ik wil aan land!

de passagier Kalm, je blijft aan de oppervlakte,

Men sterft niet middenin de vijfde akte.

Hij glijdt weg.

peer gynt Zo, dat pleit is eind'lijk beslist,

Het was 'n zielige moralist!

Derde scene

Een kerkhof in een parochie hoog in de bergen. Een begrafenis. Een priester en parochianen. Het laatste vers van een psalm wordt gezongen. Peer Gynt loopt op de weg voorbij.

peer gynt *bij de poort*

Een landgenoot wiens licht is uitgedoofd.

Gelukkig dat ik 't niet ben, God zij geloofd!

de priester *houdt een grafrede*

Nu God de ziel van de man zal aanvaarden

En hier zijn lijf ligt, aan 'n ziekte bezweken,

Laat ons, beste vrienden, 'n paar woorden spreken

Over de reis van de dode op aarde.

Hij was niet rijk, bezat niet veel verstand,

Zijn stem was zwak, was meestal stil als 'n muis,

Zijn mening was taam'lijk irrelevant,

En hij was amper baas in eigen huis.

Als ie in de kerk kwam stond ie te flemen

Om net als and'ren plaats te mogen nemen.

U weet dat hij afkomstig was uit het dal;

Hij verhuisde hierheen, hij was nog halfwas.

En u weet hoe hij altijd en overal

Zijn rechterhand diep verborg in z'n jas.

Die rechterhand in z'n zak was misschien

Iets wat in ons geheugen staat gegrift;

En dat bedeesde zwijgen bovendien,

Gespeend van elke vorm van levensdrift.

Hoewel hij 't verkoos 'n stille weg te begaan,
Ofschoon wij hem zagen als 'n vreemde klant,
Wat hij wou verbergen is niemand ontgaan,
Want hij had slechts vier vingers aan die hand.

Ik herinner me nog, jaren geleden,
Tijdens de oorlog, ik heb veel gebeden,
Het leger was jongens aan 't rekruteren,
Iedereen wou in de toekomst investeren.

Ik was er ook. Aan tafel in vol ornaat
De majoor tussen vazal en sergeanten.
Knaap na knaap werd gekeurd, van alle kanten,
In dienst genomen als groen soldaat.
't Was stampvol binnen, buiten bij de vlaggen
Hoorde je jongelui grappen en lachen.

Men riep een naam, 'n knul die naar voren drong,
Zijn gezicht bleek als sneeuw op 'n gletsjertong.
Men riep hem dichterbij, z'n benen slap,
Zijn rechterhand verbonden met een lap.
Hij hapte naar lucht, slikte, zijn tong bevroor,
En zei niets, ondanks orders van de majoor.
Uiteind'lijk, met het schaamrood op zijn kaken,
Wurgend naar woorden, maar komt niet terzake,
Mompelt dan iets over 'n zeis die hem ontglijdt
En zijn vinger tot op het vel erafsnijdt.

Er viel een stilte die was om te stikken,
Men keek naar elkaar, de mond dichtgeknepen,
De knul werd gestenigd met stomme blikken.
Hij voelde de hagelbui, keek benepen.
Toen stond de majoor op, met veel poeha,
Hij spoog, wees naar buiten en brulde: 'Ga!'

En hij ging. Men liet 'n smalle doorgang open,

Hij liep spitsroeden, moest klappen ontduiken.
Hij bereikte de deur, zette 't op 'n lopen;
Hij rende weg over heuvels, door struiken,
Schramde zich, struikelde over de rotsen
Tot hij eind'lijk thuis kwam, toen moest ie kotsen.

'n Halfjaar later is hij hier aanbeland
Met z'n moeder, verloofde en 'n klein kind.
Hoog in de heuvels pachtte hij 'n stuk land,
Waar 't bij Lomb grenst aan de vlakte met grind.
Hij trouwde toen hij het geld ervoor had,
Hij bouwde een huis, 't was een hard bestaan,
Maar 't ging goed, zijn akkers bewezen dat
Met hun goudblonde gloed van wuivend graan.
In de kerk liet ie z'n rechterhand niet zien,
Maar negen vingers presteerden gestaag
Meer dan wat and'ren bereiken met tien.
Maar alles werd door 'n stortvloed weggevaagd.

Hun leven werd gespaard. Arm, zijn huis 'n ruïne,
Begon hij wederom het land te ruimen.
En toen het herfst werd zag je weer rookpluimen
Van een nieuw huis, beter beschut ditmaal.
Beschut? Voor 'n stortvloed, ja... niet een lawine.
Twee jaar later lag 't onder sneeuw, totaal.

Ook deze ramp kon zijn wil niet verbruien.
Hij spitte, ruimde, karde weg het gruis;
De winter erop, voor de sneeuwbuien,
Stond daar voor de derde keer 'n simpel huis.

Drie zonen had hij, 't waren flinke knapen.
Naar school moesten ze, te voet tien mijl.
Ze moesten klimmen waar ravijnen gapen,
Klaut'ren over bergpassen, nauw en steil.
Wat deed hij dan? De oudste klom, alleen,

Zo goed hij kon, en was 't te steil op 'n plek
Dan sloeg hij voor steun een touw om zich heen;
De and'ren droeg pa op zijn arm en nek.

Zo zwoegde hij tot ze volwassen waren.
Hij hoopte op iets dat een loon mocht heten.
Drie heren die er wel bij waren gevaren
Waren hun vader, hun school, straal vergeten.
Hij was bijziend. Verder dan 'n kring om 'm heen
En wat dichtbij was, zag hij heel'maal niets.
Verheven woorden die voor menigeen
Als klokken klonken zeiden 'm echter niets.
Zuiv're denkbeelden als volk en vaderland
Waren in zijn ogen gewoon g'nant.

Hij was bescheiden, maakte geen kabaal.
De schaamte had hij altijd opgekropt;
Hij droeg het brandmerk van dat tribunaal
En hield zijn vingers in zijn zak verstopt.
Een overtreder van de wetten van 't land?
Jawel! Maar iets blinkt uit boven de wet,
Net zoals de Glitterpiek met zijn witte rand
Wolken heeft die hem kronen in silhouet.
Hij was geen patriot. Voor kerk en staat
Was hij 'n kale boom. Onder 't hemels gewelf,
In zijn kleine kring, bij de middelmaat,
Was hij echter groot, hier was hij zichzelf.
Zijn natuurlijk lied klonk zonder rumoer,
Zijn leven was 'n luit met gedempte snaren.
Dus, vrede zij met u, stille tamboer,
Die vocht en viel door gewetensbezwaren.

Wij zullen niet zijn hart of ziel doorgronden;
Dat is niet ons' taak, maar 't hoog're gebod.
Maar vol vertrouwen kan ik hier verkonden:
Hij staat nu niet meer onthand voor zijn God.

De lijkstoet verspreidt zich. Peer Gynt blijft alleen achter.
peer gynt Kijk, dat noem ik pas 't ware christendom!

Niets wat de geest onaangenaam belast
En het thema van de preek was kortom:
Steeds jezelf zijn, dat staat onwrikbaar vast;
't Was stichtend wat de priester ervan bakte.
kijkt omlaag in het graf

Was hij het soms die zijn knokkel afhakte
Toen ik hout kapte binnen zichtafstand?
Wie weet? Als ik dit kerkhof niet inliep
Aan de rand van 't graf van deez' geestverwant
Dan zou ik denken dat ik 't was die sliep
En de lof hoorde zingen in een droom.
Het is waarlijk fraai chistelijk en vroom
Om terug te kijken in het verleden,
Welwillend naar hen die zijn overleden.
Ik weet zeker dat ik me 'r niet aan stoor
Beoordeeld te worden door die pastoor.
Och, ik heb waarschijnlijk best nog wat tijd
Eer de grafdelver mij in m'n kist smijt.
Zoals de Schrift zegt: 'Lest is toch het best.'
Evenals: 'Maak je niet druk om de rest,
Iedere dag heeft zo zijn eigen rooster.'
Ach ja, de Kerk is toch een ware trooster.
Tot nu toe heb ik het amper bevroed,
Maar nu voel ik eind'lijk hoe goed het doet
Beaamd te horen door de Allerhoogste
Met: 'Wat men zaait, zal men ook oogsten.'
Men moet zichzelf zijn, voor zich en de zijnen;
Doe je best, in 't grote zoals in 't kleine.
Als 't geluk stukt dan heb je nog de eer
Te hebben geleefd naargelang je leer.
Nu naar huis! Het pad mag steil zijn en smal,
't Geluk mag eindigen in 'n jammerdal,
Maar d'oude Peer Gynt gaat zijn eigen gang.
Hij blijft wat hij is: arm, vol levensdrang.

Hij gaat.

Vierde scene

Een helling met een uitgedroogde bedding van een beek. Een ingestorte molen staat naast de beek, de grond is omgeploegd en de omgeving ziet er woest en verlaten uit. Hogerop de helling ligt een grote boerderij. Boven bij de boerderij wordt een veiling gehouden; veel volk is verzameld. Er wordt gedronken en het is rumoerig. Peer Gynt zit naast de molen op een berg puin.

peer gynt Voor- of achteruit, het blijft even smal,

Eruit of erin, ik zit in de val!

De tijd knaagt en de rivier plaagt.

‘Buitenom’, zei ’t Obstakel. ’t Is godgeklaagd.

aslak in de rouw Nu is er alleen nog maar rommel over.

ziet Peer Gynt

Ook nog vreemd volk hier? God zij met u, vriend!

peer gynt Eensgelijks! Het gaat hier vrolijk aan toe.

Een doopfeest of wordt er ’n bruiloft gevierd?

aslak Ik zou het eerder een reünie noemen;

De bruid ligt binnen in bed met de wormen.

peer gynt En de wormen vechten om troep en vodden.

aslak Dit is ’t eind van het lied. Over en uit.

peer gynt Alle liedjes hebben hetzelfde slot,

Ooit zong ik ze, ik was nog maar ’n stuk snot.

een twintigjarige jongen *met een gietlepel*

Kijk eens wat voor een schat ik heb gekocht!

Peer Gynt goot hiermee z’n zilveren knopen.

een ander En ik dan? Een duit voor een geldbuidel!

een derde Is dat alles? Een stuiver voor een ransel!

peer gynt Peer Gynt? Wie was dat?

aslak ’t Enigste wat ik weet

Dat ie de zwager van de dooie was...

En van Aslak de smid.

mad moens Je vergeet mij!

Ben je maf of zat?

aslak Je vergeet de deur

Van de schuur in Hægstad!

mad moens Klopt, maar je was nooit

Kieskeurig.

aslak Als ze de dood maar niet ontglipt...

mad moens Kom, zwaag! We drinken op onze verwantschap!

aslak Loop naar de pomp met je 'zwaag'. Zatteremansklap!

mad moens Onzin! Het bloed is nog niet zo verdund,

Je voelt je altijd verwant met Peer Gynt.

gaat met hem af

peer gynt *zachtjes*

Ik tref oude bekenden.

een jongen *roept naar Aslak*

De bazin

Haalt je vanuit haar graf, Aslak, als jij

Gaat zuipen!

peer gynt *staat op*

De landbouwdeskundige

Heeft het glad verkeerd als ie beweert:

Hoe dieper je graaft des te beter de lucht.

een jongen *met een berenvel*

Hier, de kat van Dovre! Z'n vel, heel berucht.

Peer was 't die met Kerst de trollen verjoeg.

een andere jongen *met een rendierschedel*

Hier, 't rendier dat Peer Gynt droeg op z'n rug

Over de rotsrand en klippen van Gjendin.

een derde *met een hamer, roept naar Aslak*

Hé, Aslak, ken je de voorhamer nog

Waarmee je ooit de walnoot kapot sloeg?

een vierde *met lege handen*

Mad Moens, hier, de onzichtbare mantel!

Peer en Ingrid vlogen ermee door de lucht.

peer gynt Jenever, jongens! Gauw, of ik ben wijlen...

Ik moet al mijn oude troep laten veilen!

een jongen Wat heb je te bieden?

peer gynt 'n Paar kastelen.

Die liggen in Ronde, met fraaie kantelen.
de jongen Ik bied je een knoop!
peer gynt Geef me 'n jonge klare,
Bied je minder dan ben je 'n halve gare.
een tweede Hij is komisch, die ouwe!
Een groep verdringt zich om hem heen.
peer gynt Mijn paard, Draver...
Wie biedt?
eentje uit de groep Waar staat ie?
peer gynt Hij graast in het westen!
Bij zonsondergang, jongens! Die hengst kan vliegen,
Zo snel als... zo snel als Peer Gynt kan liegen.
stemmen Wat heb je nog meer?
peer gynt Goud en ook 'n karwats!
Gekocht met verlies, ik verpats 't voor 'n krats.
een jongen Ter veiling!
peer gynt Een vrouw met 'n boek in haar schoot!
Die kan je krijgen voor 'n vishaak en 'n stuk lood.
de jongen Loop heen met je boeken!
peer gynt Mijn keizerrijk!
Ik gooi het hier neer, vecht erom in 't slijk!
de jongen Hoort er 'n kroon bij?
peer gynt 'n Kroon van het fijnste stro.
Degeen die hem opzet krijgt hem cadeau.
Er is meer! Een windei, dat stinkt als 'n scheet!
'n Grijsze haar van 'n gek! De baard van 'n profeet!
Dit alles voor hem die mij de wegwijzer
Laat zien met 't opschrift: 'De weg van de keizer'.
districtsbestuurder *die bij de groep is gekomen*
Ik denk, man, dat als je zo verder praat,
Je weg naar de bak leidt, voor hoogverraad.
peer gynt *met de hoed in zijn hand*
Waarschijnlijk. Maar zeg 'ns, wie was Peer Gynt?
districtsbestuurder Je neemt me in 't ootje...
peer gynt Ik meen het echt!
districtsbestuurder Wat weet ik, hij was 'n vrees'lijke fantast...

peer gynt Een fantast?

districtsbestuurder Hij liet iedereen geloven

Dat hij elke heldendaad zelf had verricht.

Excuseer, ik moet me kwijten van 'n plicht.

loopt weg

peer gynt En waar is hij nu, die bijzond're man?

een oudere man Hij ging overzee naar vreemde landen.

Het is 'm slecht vergaan, dat was te voorzien;

Lang geleden heeft ie zich opgehangen.

peer gynt Opgehangen? Zo, zo, als ik 't niet dacht,

Peer Gynt bleef zichzelf tot 't eind van de wacht.

buigt

Tot ziens, dank voor deze prettige dag.

loopt een paar passen, maar blijft dan weer staan

Zeg, vrolijke jongens en mooie meiden,

Zal ik jullie met 'n sterk verhaal verblijden?

meerderen Ja, ken je er een?

peer gynt Tuurlijk, mak'lijk zat.

Hij komt dichterbij. Een vreemde uitdrukking komt over zijn gezicht.

In San Francisco kon je je entertainen.

De hele stad stikte van de charlatans.

De een speelde viool met z'n tenen,

'n Ander deed op z'n knieën 'n Spaanse dans.

Er was 'n derde die verzen declameerde,

Terwijl ze een gat door z'n schedel forceerden.

Ook de duivel kwam naar deze freakshow

Om als de rest mee te doen op dat niveau.

Zijn truuk was dat hij zich ertoe liet porren

Om als een echt varken luidkeels te knorren.

Z'n stijl viel in de smaak, hij werd niet herkend;

Men wachtte gespannen in 'n volle tent.

Hij trad op met een kap en 'n wijde cape:

'Mann muss sich drapieren', daar zat 'm de kneep.

Maar onder de cape, hetgeen niemand wist,

Had hij 'n echt zwijn verstoppt, de antichrist.

Toen begon de duivel met z'n opvoering;

Hij kneep 't zwijn dat knorde in vervoering.
Hij stelde 't voor als 'n soort van compendium
Over 't varkensbestaan, 'n bestiarium,
Tot de doodsgil onder het slagersmes,
Waarop de kunstenaar boog, 't was een succes.
De vaklui beoordeelden zijn optreden;
De een prees het, een ander vond 't omstreden.
Sommigen vonden de keelklank gechargeerd,
Anderen de doodsschreeuw te ingestudeerd.
Maar allen waren het eens: qua geknor
Was het geluid van de zeug uiterst dor.
Zo stond de duivel in zijn blote gat;
Hij had zijn publiek compleet overschat.
Hij buigt en loopt weg. Een onzeker stilzwijgen daalt neer over de massa.

Vijfde scene

Pinksteravond. Diep in het bos. Een stukje verder op een open plek staat een hut met een rendiergewei boven de deur. Peer Gynt kruipt in het struikgewas en verzamelt wilde uien.

peer gynt Ziezo, dat was dat. Nu volgt een nieuwe surprise.
Je moet alles proberen en het beste kiezen.
Zo heb ik het gedaan... Ik begon bij Caesar,
Heel'maal tot aan grasvreter Nebukadnezar.
Dus ik moest toch door de grote bijbelverhalen.
De grijsaard is bij z'n moeder bakzeil gaan halen.
Zo staat het geschreven: 'Vals zijn alle profeten...'
Het belangrijkste in 't leven is toch het vreten.
Moet ik uien eten? Dat is niet zo gezond.
Ik moet slim zijn, wat vallen leggen op de grond.
De beek heeft water, ik kom niet om van de dorst;
Onder de dieren ben ik toch de oppervorst.
Als ik eenmaal sterf – het zal er heus wel van komen –

Dan kruip ik onder een van die gevelde bomen,
Als 'n beer trek ik blaad'ren over me, op de tast,
En kras in keurige kapitalen in de bast:
'Hier rust Peer Gynt, een nette, fatsoenlijke vent.
Keizer over alle dieren, omnipotent.'

Keizer?

lacht in zichzelf

Nog steeds dat stomme waarzeggersgemui?
Je bent geen keizer! Je bent niet meer dan een ui.
Ik ga je heel'maal afpellen, m'n beste Peer,
En jammeren of smeken helpt nu echt niet meer.
pakt een ui en pelt er laagje voor laagje af
Rats, daar gaat de buitenste, gerafelde laag;
Dat is de schipbreukeling met 'n gewetensvraag.
Dit is de passagier, zo slap en dun als 'n lint,
Nog steeds met de herkenbare smaak van Peer Gynt.
Eronder hebben we het goudgravers-ego,
Het sap is verdwenen, anders gaf ik 't cadeau.
Die grove laag hier, zo hard als ouwe taaitaai,
Is de pelsjager aan de wijde Hudsonbaai.
De volgende laag lijkt op een kroon... Nee, bedankt!
Die gooien we weg, die is voorgoed afgedankt.
Dan hebben we de archeoloog, kort maar krachtig.
En hier is dan onze profeet, vers en veerkrachtig;
Hij stinkt naar leugens, zoals het gezegde gaat,
Zo erg dat een eerlijk man erdoor tranen laat.
Deze schil die vrouwelijk rond je vinger krult
Is de man die van 'n vrolijk leven heeft gesmuld.
De volgende lijkt ziek. Zwart, iets ontzettend goors.
Zwart kan duiden op negers zowel als pastoors.
pelt meerdere lagen in één keer af
't Houdt niet op, de een na de ander, laag na laag!
Komen we überhaupt nog aan de kern vandaag?
plukt de hele ui open
Nee, 't lukt niet verdomme. Tot aan de kern steeds fijner.
Een en al lagen, gestadig kleiner en kleiner.

De natuur houdt van grappen.

gooit de rest weg

Peer, je bent getikt!

Als je teveel nadenkt, raak je erin verstrikt.

Ik kan in elk geval lachen om dat gevaar,

Want ik ben de spin in mijn eigen web, zowaar!

krabt op zijn hoofd

Het is een rare toestand, dat snap ik terdege.

Het leven is als een vette haas in de bosjes,

Je wilt langoor pakken, weg wipt meneer, heel losjes

En dan grijp je in de doornen of in het lege.

Hij is in de buurt van de hut gekomen, zijn blik valt erop en hij schrikt.

Die hut? Daar op een heuvel! Hm...!

wrijft in zijn ogen

Zou het misschien...?

't Is alsof ik dat bouwwerk eerder heb gezien.

Dat rendiergewei aan de gevel in een nis;

Een meermin, vanaf haar navel een en al vis.

Allemaal leugens! Geen meermin. Spijkers... balken...

Grendels die kaboutergedachten verschalken...!

solveig zingt in de hut

En nu is alles voor Pinksteren klaar.

Mijn lief, we zijn zo ver weg van elkaar.

Kom je eind'lijk dit jaar?

Is je last dan zo zwaar?

Neem maar je tijd, bedaar.

Ik wacht, zonder misbaar.

Ik beloofde 't, zowaar.

peer gynt komt stilletjes overeind en is lijkbleek

Iemand die vergeet, iemand die vergeeft,

Iemand die verkwist en iemand die geeft...

O, lot! De weg terug gaat door het slijk!

O, verdriet! Hier was mijn keizerrijk!

Hij rent terug over het bospad.

Zesde scene

Nacht. Een sparrenbos. Er heeft een bosbrand gewoed. Verkoolde boomstammen die zich mijlenver uitstrekken. Witte nevel hier en daar over de bosgrond. Peer Gynt rent over de heide.

peer gynt Opgewaaid stof, nevel en as,

Genoeg om iets te bouwen, als straf!

Stank en verrotting, als 'n karkas.

Alles als een witgekalkt graf.

Sprookjes, dromen, kennis... frigide

Vormen de voet van de piramide,

Daarop verrijst 't ultieme gebouw;

Leugens als steigermateriaal.

'Vlucht voor de waarheid, schuw berouw',

Prijkt op het hoogste punt als moraal.

't Laatste oordeel gebeiteld in graniet:

Petrus Gyntus Cæsar fecit!

luistert

Hoor ik kind'ren huilen, halfluid?

Gehuil dat deels klinkt als gezang...

Voor mijn voeten rolt tuimelkruid!

schopt ernaar

Weg! Jullie versperren mijn gang!

het tuimelkruid *op de grond*

Wij zijn gedachten

Die jij moest laten leven.

Voetjes die jachten

Had jij ons moeten geven.

peer gynt *gaat buitenom*

Eentje heb ik 't leven geschonken,

'n Gebocheld ding, z'n haren stonken.

het tuimelkruid We hadden vrij moeten zwemmen

Als klaterende stemmen.

Maar hier moeten we rollen

Als tuimelende pollen.

peer gynt *struikelt*

Tuimelkruid! Weg, vervloekte wichten!

Moet je je vader beentje lichten?

vlucht weg

dorre bladeren *vliegen voor de wind uit*

Wij zijn een wachtwoord,

Voor jou waren we slechts lucht.

Kijk, hoe gemakzucht

Ons ellendig heeft gesmoord.

Wormen hebben ons gegeten

Door elke vezel en naad.

We hebben nooit geweten

Hoe ons fruit ontstaat.

peer gynt Jullie geboorte was een test,

Blijf stil liggen en dien als mest.

gesuis in de lucht Liedereren zijn wij,

Je had ons moeten zingen.

Duizendmaal op 'n rij

Wilde jij ons bedwingen.

Diep in je hart gegrift

Lagen wij maar te wachten.

Tot zingen niet bij machte

Nu is je stem puur vergift!

peer gynt Jullie zijn gif, stom gerijmel!

Had ik tijd voor derg'lijk gezwijmel?

probeert een kortere weg

dauwdruppels *druppelen van de takken*

Wij zijn de tranen

Die om vergeving schooien.

Ijspegels, groot als titanen,

Konden wij ontdooien.

Nu rot de ijsschicht

In je harige bast.

De wond is nu dicht,

Onze macht aangetast.

peer gynt Ik jankte bij die trol, 'n secreet,

Toch kreeg ik een staart aan m'n reet.
gebroken halmen Wij zijn daden
Die jij moest voltooien.
Twijfels die ons belaadden
Knakten ons tijdens 't hooien.
Maar op de jongste dag
Komen we in grote getale
En doen we ons beklag;
We zullen 't op jou verhalen!
peer gynt 'n Loos dreigement. Ik moet teloorgaan
Voor iets wat ik niet heb gedaan?!
loopt gehaast weg
de stem van åse *van ver weg*
Wat ben jij 'n slecht koetsier!
Je hebt de koets gekanteld
Op een pad vol met gier!
Bemodderd is m'n mantel,
Je reed als 'n dolle gek!
Nou Peer, waar ligt het slot?
Satan heeft je bedot
Met de zweep in zijn bek.
peer gynt Ik kan 'm beter maar aftaaien.
Met Satans zonden op m'n nek
Word ik in de hel gebraaien.
Aan eigen zonden geen gebrek.
rent weg

Zevende scene

Een ander deel van de heide.

peer gynt *zingt*
Een doodgraver! Waar zijn jullie nu, honden?
Een lied uit balkende doodgraversmonden!
Bind een rouwlint om de rand van je hoed,
Ik heb veel doden die ik begraven moet.

De knopengieter met een gereedschapskist en een grote gietlepel komt vanaf een zijweg.

knopengieter Avond, oude man!

peer gynt Eensgelijks, m'n beste!

knopengieter Je lijkt haast te hebben. Waar ga je heen?

peer gynt Naar 'n wake.

knopengieter Ach? Ik zie niet zo goed meer...

Excuus, maar heet jij niet toevallig Peer?

peer gynt Peer Gynt, dat klopt.

knopengieter Dat noem ik nog 'ns geluk!

Peer Gynt, jou moest ik halen, ik heb 't druk.

peer gynt O, ja? Waarom?

knopengieter *laat zijn gietlepel zien*

Kijk, deze is van tin,

Een knopengierslepel. Jij moet erin.

peer gynt Wat moet ik daarin?

knopengieter Je wordt omgesmolten.

peer gynt Gesmolten?

knopengieter Kijk, een schone, lege holte.

Je graf is gegraven, je kist besteld.

De wormen feesten, je wordt afgepeld.

En ik heb orders die geen uitstel dulden;

De baas wil je ziel voor uitstaande schulden.

peer gynt Vreemd... Zonder waarschuwing of amnestie?

knopengieter Bij geboortes, sterven is 't traditie;

Men legt in het geheim de feestdag vast

Zonder bericht vooraf voor d'eregast.

peer gynt Juist, ja. Het draait een beetje in m'n hoofd.

Dus jij bent...?

knopengieter Knopengieter, zoals ik zei.

peer gynt Ik snap het. Een troetelkind krijgt vele namen.

Welaan, Peer, dus dit is het eindstation.

Hoewel, vriend, dit is geen goede reclame.

Kom ik niet in aanmerking voor 'n

pardon?

Misschien is je 't een en ander ontgaan;

Ik heb in de wereld veel goeds gedaan.
Je kunt me een kluns noemen, dat is waar,
Maar ik ben beslist geen bijzonder zondaar.
knopengieter Ach, man, duid'lijk 'n geval van klok en klepel.
Je bent heus niet als zondaar ingeklaard;
Juist daarom word je de pijnbank bespaard
En kom je, net als de rest, in de lepel.
peer gynt Noem 't wat je wilt... lepel of folterbank;
Jenever of jajem, 't blijft allebei drank.
Donder op, Satan!
knopengieter Dat is domheid troef!
Denk je dat ik hink op 'n gekloven hoef?
peer gynt Op bokkenhoeven of op vossenpoten,
Donder op en zoek andere malloten!
knopengieter M'n beste, je maakt een grote vergissing.
Wij twee hebben haast. Om tijd te besparen
Leg ik je uit hoe 't kwam tot die beslissing.
Jij bent, zo hoorde ik je net verklaren
Niet bepaald een zondaar van groot formaat
Nauw'lijks gemiddeld zelfs...
peer gynt Aha, fanaat,
Je begint 't door te krijgen.
knopengieter Ho, wacht even...
Jou deugzaam noemen is echt overdreven.
peer gynt Zo boud heb ik het beslist niet gesteld.
knopengieter Iets ertussenin, alles opgeteld.
Een echte zondaar van het grootse slag
Tref je niet onderweg vandaag de dag.
Er komt meer bij kijken dan went'len in drek
Zonde vereist kracht als karaktertrek.
peer gynt Zeer juist, zoiets vereist een harde werker,
Je moet 'n bruto zijn, zoals vroeger 'n berserker.
knopengieter Jij had echter bij zonde geen schuldgevoel.
peer gynt Slechts oppervlakkig, als een moddervlek.
knopengieter Kijk, we worden het eens. De zwavelpoel
Is niet voor jou, jij dabberde in drek.

peer gynt Dus ik kan gaan waar ik wil, nu jij 't zo stelt?

knopengieter Nee, mijn vriend, daaruit volgt dat ik je smelt.

peer gynt Wat voor ongein hebben jullie bedacht

Toen ik mijn tijd in 't buitenland verbracht?

knopengieter 't Gebruik is zo oud als Eva en de slang.

Behoud van materiaal is van groot belang.

Je kent het handwerk, je weet dat heel vaak

Een gietsel blijkt, ronduit, niet in de haak.

Soms zitten er in de knopen geen ogen.

Wat deed je dan?

peer gynt Die troep gooide ik weg.

knopengieter Juist ja. Jon Gynt stond bekend als bevlogen;

Hij strooide met geld als 'n kip aan de leg.

Maar mijn baas, snap je, is 'n spaarzame krent;

Juist daarom is hij zo'n stinkrijke vent.

Hij gooit heel'maal niets op de vuilnishoop

Wat nog kan worden gebruikt als sediment.

Jij was ontworpen als 'n blinkende knoop

Op het vest van de wereld, maar 't oog ontbrak.

Daarom moet je eerst in de afvalbak

Om dan over te gaan in de grote hoop.

peer gynt Je bedoelt toch niet om mij af te slakken

En met Pål en Lars op één hoop te kwakken?

knopengieter Inderdaad, dat heb je juist vastgesteld.

We hebben dat al met zovelen gedaan.

Bij de Munt doen ze hetzelfde met geld,

Door oude øren tot nieuw' munt te slaan.

peer gynt Maar dan is je baas 'n uitgesproken krent!

Beste vriend, jaag een oud man niet op stang!

Een knoop zonder oog, 'n gladgesleten cent,

Da's toch niets voor 'n baas met zo'n hoge rang?

knopengieter Ach, alleen 't feit dat je een ziel bezit

Geeft jou waarde als metaal voor de smid.

peer gynt Ik zal me verzetten met hand en tand!

Alles behalve dat ik op 'n hoop beland!

knopengieter Wat anders dan? Kom op, wees toch verstandig.

Voor de hemel was je veel te losbandig...
peer gynt Ik ben gauw tevreden. Ik mik niet zo hoog.
Maar mezelf opgeven? Da's idioot!
Oordeel mij maar met een vlammend betoog;
Stuur me een tijdje naar de bokkenpoot,
Honderd jaar of zo, in het ergste geval,
Dat kan 'n man verdragen, da's 'n mooi getal,
Want de pijn alleen raakt slechts je moraal
Uiteind'lijk is 't niet zo piramidaal;
Het is een overgang, dat kan geen kwaad.
Toen ze 'm vilden zei de vos in zijn lijden:
'Het uur van verlossing komt, vroeg of laat.'
Trek je terug en hoop op beet're tijden.
Maar dat and're – dat ik als stof verga
In 'n totaal onbeduidende massa,
Die gietlepelbizniz, 't eind van mijn ik,
Is 'n affront voor mijn ziel, 'tgeen ik vertik!
knopengieter Maar, mijn beste Peer, voor zo'n bagatel
Spring je toch niet zo erg uit je vel!
Tot nu toe ben je nooit jezelf geweest;
Wat maakt het uit dat je sterft in die geest?
peer gynt Ben ik nooit...? Je maakt zeker 'n grapje, ho ho!
Dus Peer Gynt is een ander geweest, zo zo?!
Nee, knopengieter, da's 'n misrekening.
Kon je in 't diepst van mijn binnenste kijken
Dan vind je Peer, Peer alleen, niet gering,
En geen spoor van iets anders, dat zal blijken.
knopengieter Dat is onmoog'lijk. Hier is mijn mandaat.
Kijk, hier staat het: 'Peer Gynt, de renegaat,
Heeft gefaald in zijn levensbestemming.
In de gietlepel met 'm als mislukkeling.'
peer gynt Nonsens! Dat slaat op een ander persoon.
Staat daar echt Peer? En niet Rasmus of Jon?
knopengieter Die twee smolt ik om, al eeuwen gelee.
Verspil dus mijn tijd niet, kom met me mee.
peer gynt Om de dooie dood niet! Nee, mooie praat,

Als blijkt dat 't morgen om een ander gaat.
Je moet grondig te werk gaan, beste man,
Denk aan de blaam die het gevolg zijn kan...
knopengieter Ik heb 't hier schriftelijk...
peer gynt Gun me wat tijd!
knopengieter Wat heeft dat voor zin?
peer gynt Ik bewijs als feit
Dat ik mezelf ben geweest, heel m'n leven,
Want dat is het toch wat is voorgeschreven?
knopengieter Bewijzen? Hoe?
peer gynt Met getuigen... attesten...
knopengieter Ik vrees dat mijn baas aankomt met protesten.
peer gynt Nonsens! Denk maar zo: dat is niet jouw zorg.
Mijn vriend, laat me mezelf lenen op borg.
Ik kom snel terug. Je leeft slechts eenmaal.
Je klampt je aan jezelf vast, 't is heel anaal,
Naakt, als een zuigeling... Hebben we 'n deal?
knopengieter Voor deze keer dan, maar 't is niet mijn stiel.
Op de volgende kruising krijg ik je ziel.
Peer Gynt rent weg.

Achtste scene

Verder weg op de heide.

peer gynt *in volle vaart*
Tijd is geld, zoals pregnant in 't Grote Boek staat.
Wist ik nu maar waar de volgende kruising gaat;
Misschien is ie ver weg, misschien is 't wel dichtbij.
De aarde brandt onder mij als 'n gloeiende brei.
'n Getuige! 'n Getuige... Waar vind ik zo iemand?
Zoiets is onmoog'lijk hier in dit niemandsland.
De wereld is 'n janboel, het is zonder systeem.
Als 'n man zijn recht moet bewijzen heeft ie 'n probleem.

Een oude, kromme man met een stok in zijn hand en een zak op zijn rug sjokt voor hem uit.

de ouwe knar *blijft staan*

Beste humaan, 'n stuiver voor 'n huisman zonder dak.

peer gynt Het spijt me, man, ik heb echt geen kleingeld op zak.

de ouwe knar Prins Peer! Dat ik uitgeteld jou weer kiek!

peer gynt Wie ben je?

de ouwe knar Heb je 'n ouwe man in je vergeetboek gedrosseld?

peer gynt Je bent toch niet...?

de ouwe knar Jawel, de Ouwe Knar van Dovre!

peer gynt De Ouwe Knar van Dovre? Ben je het echt? Spreek!

de ouwe knar Ach, ik ben kolossaal op de knieën gebracht.

peer gynt Geruïneerd?

de ouwe knar Geplunderd, elke cent en krent.

Hier bedel ik aan de staf, hongerig als 'n wolf.

peer gynt Hoera! 'n Getuige als jij groeit niet aan de bomen!

de ouwe knar Mijnheer prins is gegrijzeld sinds ons laatste maal.

peer gynt Beste schoonvader, de jaren knagen en vreten.

Nou ja, al die oude affaires, alsjeblief,

Ik heb geen behoefte aan een familievete.

Ik was met mijn wilde haar nogal impulsief.

de ouwe knar Tja, ach ja, je bent jong en je wilt ook een kat.

Maar 't was vernünftig de bruid de bonbons te geven;

Daarmee heb je je veel waterschade bespaard,

Want sindsdien is ze compleet de scheef op gegaan.

peer gynt Zo, zo?!

de ouwe knar Ze is aan de lagere wal geraakt.

Stel je voor, ze honkt en bonkt nu samen met Trond.

peer gynt Welke Trond?

de ouwe knar Die trol van de Burchtberg.

peer gynt Hij? Aha!

Hij was degeen die ik de melkmeisjes afsnoepte.

de ouwe knar Mijn kleinzoon is groot geworden en lekker vet,

Heeft links en rechts koters gefokt, retteketet!

peer gynt Tja, beste man, maar bespaar me een requiem;

Ik ben door heel iets anders behoorlijk gestresst.

Ik zit namelijk tamelijk vast in de klem.
Ik moet een getuige hebben of een attest,
Snap je, schoonvader, zoiets zou ik echt waarderen.
Wat stuivers voor drank kan ik heus wel spenderen.
de ouwe knar Mooi. Kan ik uwe hogelijkheid van dienst zijn?
Geeft zijne excellentie dan 'n referentie?
peer gynt Met plezier. Maar 't ontbreekt me 'n beetje aan contanten,
Ik moet deeg'lijk bezuinigen aan alle kanten.
Maar terzake. Toen ik jou voor het eerst ontmoette,
Meldde ik mezelf in Dovre op vrijersvoeten...
de ouwe knar Ach, hogelijkheid!
peer gynt Dat hoogheid heeft afgedaan.
Je wilde met alle macht in dat rovershol
Mijn uitzicht bederven met een kerf in m'n ogen
En mij veranderen van Peer Gynt in een trol.
Nou, wat deed ik toen? Ik voelde me bedrogen,
Zweerde dat ik op mijn eigen benen zou staan.
Ik verzaakte de liefde, de macht en de eer,
Puur en alleen om mezelf te zijn en niets meer.
Welaan, ik wil dat je dat feit zweert onder ede.
de ouwe knar O, geen sprake van!
peer gynt Nonsens, wat heb je voor reden?
de ouwe knar Wil je me dwingen tot het plegen van mijn eed?
Je weet toch nog wel dat je de trolboks aantrok,
Onze geteelbalde drank dronk?
peer gynt Je dwong me ertoe...
Maar ik weigerde beslist de ultieme test,
Het slot van 't opus bepaalt 't applaus voor 't orkest.
de ouwe knar Maar het slot, Peer, was juist 't tegenovergekeerde.
peer gynt Wat leuter je toch?
de ouwe knar Toen je van Dovre vandoorging
Schreef je ons motto op je wapenschildbravo.
peer gynt Welk motto?
de ouwe knar De machtige, gruizelige luis...
peer gynt Leus?
de ouwe knar ... dat ons maanklaar volk schijt van alle humanen,

't Verheven parool: 'Trol, wees genoeg voor jezelf!'

peer gynt *wijkt een stap achteruit*

Genoeg!

de ouwe knar Waar jij ook in de wereld hebt gewandeld,

Jij hebt steeds naar het motto van de luis gehandeld.

peer gynt Ik? Peer Gynt?

de ouwe knar *huilt*

Wat krijgen we nou, stank als bedankje?

Als trol heb je geleefd, maar je hebt 't verheim'lijkt.

De luis die ik je leerde stelde jou tot staat

De ladder te klaut'ren als welgesteld humaan

En nu kom je hier en kiekt mij met de nek aan

En ook de luis waaraan je alles hebt te danken.

peer gynt Genoeg! Ik... een heuveltrol! Ik... een egoïst?

Kolder... het is duidelijk dat jij je vergist!

de ouwe knar *haalt een bundel oude kranten tevoorschijn*

Durf je beweren dat wij geen nieuwspapier hebben?

Hier! Ik laat 't je zien in trolzwart op humaanwit

Hoe de Blokberg Post je heeft geloofd, prijsgegeven,

En hetzelfde teveneens in 't Heklafjeld Niews,

Alles sinds de winter dat jij over de zee ging.

Je mag 't lezen, met alle plezier, ouwe peer!

Hier staat 't geschriftuurd met als kop 'De hoof van Peer'.

En hier: 'De trollengeest in ons nationalisme'.

De journalistikel wijst duid'lijk op de waarheid

Dat de hoornen of zwans van onderlangs belang zijn,

Zolang en zo breed als de geest onder de huid zit.

'Ons genoeg', zo sluit hij af, 'geeft iemand het stempel

Van troldom', en hij quoteert jou als exempel.

peer gynt 'n Heuveltrol? Ik?

de ouwe knar Ja, dat is zo duid'lijk als nog wat.

peer gynt Ik kon blijven waar ik was, van geen schuld bewust?

Blijven wonen in Ronde in vrede en rust?

Had mij blaren en schoenzolen kunnen besparen?

Peer Gynt een trol? Dat is grote klets! Dat is kolder!

Hier is 'n kroon voor tabak en huur ergens een zolder!

de ouwe knar Nee, beste prins Peer!

peer gynt Ga weg! Je bent niet normaal!

Misschien wel seniel. Zoek je heil in 'n hospitaal!

de ouwe knar Ach, dat is exactement waar ik naar op zoek ben.

Maar, zoals ik je zei, die koters van m'n kleinzoon

Hebben hier in den lande alles voor het zeggen;

Ze zweren dat ik enkel in boeken besta,

Men zegt: 'Het ergst zijn je verwanten en je tante.'

Ik, arme kakker, voel aan m'n lijf dat het waar is.

Het is hard als je enkel in fabels bestaat.

peer gynt Beste man, er zijn er meer die 'tzelfde lot delen.

de ouwe knar Wij, trollen, hebben geen sociaal bijbestand,

Geen AOW, we krijgen ook nergens asiel

En met humanen zullen we nooit ass... embleren.

peer gynt Tja, dat komt ervan als je voor jezelf genoeg bent.

de ouwe knar Hogelijkheid, je hebt over de luis geen klagen.

Maar als je me op 'n and're manier kunt behagen...

peer gynt Beste man, je zit op een totaal verkeerd spoor,

Ik zit, zoals 't gezegde gaat, op zwart zaad, hoor.

de ouwe knar Dat is onmoog'lijk! Bedelt de prins aan de staf?

peer gynt Volkomen. Zijne hoogheid staat zwaar in het rood.

Dat is jullie schuld, stelletje vervloekte trollen!

Door slecht gezelschap beland je diep in de goot.

de ouwe knar Dus al mijn hoop is van zijn voetstuk gevollen.

Vaarwel! Ik kan me beter naar de stad vervrachten.

peer gynt Wat ga je daar dan doen?

de ouwe knar Ik ga naar het toneel.

Ze zoeken typisch nationale flagellanten.

peer gynt Figuranten? Nou, succes en doe ze de groeten.

Als ik mezelf heb bevrijd, wil ik ze ontmoeten.

Ik schrijf 'n farce, een consilium abeundi,

Met als titel: 'Sic transit gloria mundi.'

Hij loopt snel weg langs het pad. De Ouwe Knar van Dovre blijft naar hem roepen.

Negende scene

Op een kruising.

peer gynt Zo, Peer, je ligt mooi op de vuilnisbelt!

Dat trollengedoe heeft m'n lot geveld.

Roei met het jutgoed, de schuit is 'n wrak!

Alles behalve in de afvalbak.

knopengieter *op de kruising*

Kijk eens aan, Peer Gynt! Waar zijn de attesten?

peer gynt Is dit 'n kruising of zit je mij te pesten?

knopengieter Ik zie aan je gezicht, zo bleek als 'n doek,

Wat 't antwoord is, je bent een open boek.

peer gynt Ik ben het spoor bijster, ben 't geren moe...

knopengieter Ja, en dan, waar leidt het allemaal toe...

peer gynt Daar zeg je me wat... 's nachts, tussen de brem...

knopengieter Daar sjokt 'n ouwe man. We vragen het hem.

peer gynt Nee, laat hem lopen. Hij is dronken, vriend.

knopengieter Misschien kan hij...

peer gynt Ach, die is uitgediend...

knopengieter Goed, zullen we doorgaan?

peer gynt Ik heb nog 'n vraag:

Wat betekent dat 'jezelf zijn'? 't Blijft vaag.

knopengieter Een vreemde vraag en nog wel uit de mond

Van iemand die onlangs nog...

peer gynt Nu terstond,

Een rechtstreeks antwoord, graag zonder omwegen.

knopengieter 't Ultieme jezelf zijn is: zelfmoord plegen.

Maar zo'n groots idee is aan jou verspild.

Afijn, je zit om een antwoord verlegen:

'Dat uitdragen wat de baas heeft gewild.'

peer gynt Maar wat als je nooit eerder hebt geweten

Welke intenties ie zich heeft aangemeten?

knopengieter Dan moet je maar naar zijn intenties gissen.

peer gynt Vaak blijken vermoedens de kern te missen

En dan sta je mooi naast de pot te pissen.
knopengieter Juist, Peer, als dat inzicht niet blijkt te kloppen,
Komt de man met de kloofhoef op de proppen.
peer gynt Deze zaak blijkt uiterst gecompliceerd.
Kijk, dat 'mezelf zijn' was iets gechargeerd;
Dat deel bleek niet makkelijk te bewijzen
En ik zal 't naar de prullenbak verwijzen.
Maar net, toen ik mijn tijd liep te verdoen,
Voelde ik 't geweten knellen als 'n schoen.
Ik zei tot mezelf: Je bent eig'lijk 'n zondaar.
knopengieter Dat geweten van jou is onnavolgbaar...
peer gynt Integendeel, mijn zonden zijn enorm;
Niet alleen in grootte, maar ook in vorm.
Mijn leven was liederlijk, echt verkeerd.
knopengieter Goed, maar staat dat ergens geregistreerd?
peer gynt Ja, gun me wat tijd, ik zoek 'n kapelaan.
Ik biecht snel en krijg 'n attest van 't Vaticaan.
knopengieter Breng me dat en alles is opgeklaard
En dan blijft jou de gietlepel bespaard.
Maar ik heb wel mijn orders...
peer gynt Op oud papier
Dat dateert van mijn tijd als cavalier,
Toen mijn leven met schandaal was omkleed,
't Lot vertrouwde, me voordeed als profeet...
Dus, ten langen leste...?
knopengieter Maar...
peer gynt Hoor 's, m'n beste,
Je hebt beslist niet zoveel omhanden.
De lucht is zo gezond alhier te lande,
Het voegt jaren toe aan allemans leven.
Weet je wat in de almanak staat geschreven?
'Zelden in 't Dal dat de Dood je komt stangen.'
knopengieter Bij de volgende kruising, dan wordt 't hangen!
peer gynt Een priester, al moet ik 'm met 'n tang vangen!
Hij rent weg.

Tiende scene

Een heuvel met heidekruid. Een pad slingert zich op de helling omhoog.

peer gynt 'Dit kan wellicht nog heel nuttig uitpakken',

Zei de slimmerd over zijn ongemakken.

Wie had gedacht dat 'n litanie van zonden

Je huid kan redden de laatste seconde.

't Werd al met al een beetje kiele-kiele;

Ik zag ze al bidden met Allerzielen.

Maar ik kom uit die Gregoriaanse knoop,

Want: Zolang er leven is, is er hoop.

Een magere man in een hoogopgetrokken

toog en met een vogelvangnet over zijn schouder loopt gehaast over het pad.

Wie is dat? Een priester met 'n vogelnet!

Hoera, en wie is hier de geluksvogel?

Goedenavond, pastoor! Het pad is pet.

de magere Tja, 't redden van 'n ziel lijkt meer op gegoochel.

peer gynt Eentje soms die de hemel binnengaat?

de magere Ik hoop op eentje die hem juist verlaat.

peer gynt Mag ik 'n stuk met u oplopen, pastoor?

de magere Zelden dat ik me aan gezelschap stoor.

peer gynt Er ligt iets zwaar op m'n hart...

de magere Ga uw gang!

peer gynt Voor u ziet u 'n eerlijk man in 't gedrang.

Ik heb me steeds strikt aan de wet gehouden,

Heb nooit in 't gevang gezeten voor fraude,

Maar soms struikelt 'n man op zijn weg naar Rome...

de magere Ach ja, dat kan de beste overkomen.

peer gynt Kijk, er zijn akkefietjes...

de magere Akkefietjes?

peer gynt Van doodzonden ben ik me niet bewust.

de magere Ach, beste man, laat me liever met rust.

Ik ben niet die wie u denkt dat ik ben.

Kijkt u eens goed naar mijn vingers. Nou... en?

peer gynt 'n Opmerk'lijk ontwikkeld nagelsysteem.

de magere Nog meer? U kijkt naar mijn wijze van lopen?

peer gynt *wijst*

O, is die hoef echt?

de magere Dat mag ik wel hopen.

peer gynt *tilt zijn hoed op*

U bent geen priester, voor mij geen probleem.

Dus ik heb de eer...? Hoe zal ik beginnen?

Staat de deur open, dan loop je naar binnen.

Tref je de koning, negeer z'n lakeien.

de magere Mooi zo! U gaat geen stokpaardjes berijen?

Uw hand! Hoe kan ik u een dienst bewijzen?

Vragen over geld moet ik doorverwijzen.

Ik mag hangen als ik munten kan geven.

Ik heb de bizniz bijna afgeschreven,

Want de markt is helemaal ingeklapt.

De toevoer van zielen is afgetapt,

Af en toe 'n klant...

peer gynt De mens heeft zich verbeterd?

de magere Integendeel. Ze heeft zich schandelijk vernederd;

Meestal komt men in de lepel terecht.

peer gynt Tja, die gietlepel, nu u het zo zegt,

't Was eig'lijk de aanleiding dat ik kwam.

de magere Praat vrijuit!

peer gynt U moet niet denken dat ik dram,

Maar ik zou heel graag...

de magere Kost en inwoning?

peer gynt U raadt mijn verzoek nog voor ik aandring.

De bizniz loopt slecht zoals u zegt,

Dus u keurt niet zo streng als 'n theoloog.

de magere Beste vriend...

peer gynt Ik leg de lat niet zo hoog.

Ik verwacht van u echt geen salaris;

'n Vriendelijke schikking als compromis.

de magere 'n Warme kamer?

peer gynt Niet te warm... Maar essentieel:

Verlof om te gaan als ik me verveel.

't Recht mijn oude leven weer te leiden,

Als de kans zich voordoet op beet're tijden.

de magere 't Spijt me, ik ben niet in staat u te boeken;

U zult niet geloven hoeveel verzoeken

Van derg'lijke aard ik krijg van mijn klanten

Wanneer ze heengaan als aardse passanten.

peer gynt Maar als ik kijk naar mijn vroeg're carrière,

Is mijn claim op toegang toch geen barrière?

de magere 't Waren toch akkefietjes?

peer gynt In zoek're zin...

O, da's waar, ik dreef ook handel in negers.

de magere Ik had lui die handelden in verplegers.

't Waren prutsers, ze kwamen er niet in.

peer gynt Ik verscheepte afgodsbeelden naar China!

de magere Daar lachen wij om... Dat is 't? Jeetje mina!

Er zijn lui die erg're dingen misdeden;

In preken, literatuur, in de kunst...

Toch bleven ze buiten.

peer gynt Kom, doe me 'n gunst...

Ik heb in 't zand als profeet opgetreden!

de magere In 't buitenland? Humbug! Zulk soort getepel

Verdwijnt zonder pardon in de gietlepel.

Dus... niets anders om uw zaak te omkleden?

Dan kan ik u niet huisvesten, beste ziel.

peer gynt O, ik leed schipbreuk, ik zat op de kiel;

Een die verdronk greep zich vast aan de boord.

Het ieder-voor-zich beslechtte de strijd;

Ik heb de kok dus min of meer vermoord.

de magere Ik zou content zijn als u 'n keukenmeid

'Min of meer' had verwezen naar het kerkhof.

Wat betekent dat 'min of meer' geklets?

Ik vraag u, mijnheer, wie zou dure brandstof

Verspillen aan zulk halfhartig gezwets

In tijden als deze? Wordt nou niet kwaad!
Het zijn slechts uw zonden die ik kleinere.
Excuus dat ik zo recht voor m'n raap praat.
Kom, beste vriend, leg het idee naast u neer.
'n Dood in de gietlepel is echt geen straf.
Wat wint u als ik u onderdak verschaf?
Denk na, u bent een verstandige man.
Ik geef toe, uw hersenpan leest als 'n roman,
Maar heel uw verleden in vogelvlucht
Is, of je het nou rechts- of linksom keert,
Niet meer dan een blijk van sensatiezucht.
't Lijkt me al met al nogal geforceerd;
Niets om voor te klappen of om te juichen,
Niets waar je smaak'lijk 'n puntje aan kunt zuigen,
Slechts 'n paar dingen die hooguit irriteren.
peer gynt 'Je kunt moeilijk weten', zei de sarcast,
'Waar de schoen knelt als je hem niet past.'
de magere Da's waar. Ik heb – dankzij die gast daarboven –
Slechts behoefte aan een enkele schoen.
Maar nu we 't hebben over 'n hoef, gekloven,
't Herinnert me dat ik zaken moet doen.
Ik moet iemand ophalen, goed in 't vet;
Dus ik heb geen tijd, ik ben druk bezet.
peer gynt Mag ik vragen wat voor zonden-
dieet
Die man zo heeft vetgemest?
de magere Zover ik weet
Is hij steeds zichzelf geweest, à tout prix.
En daar draait 't toch om, in theorie.
peer gynt Zichzelf? Zulk soort volk geeft u onderdak?
de magere 't Hangt ervan af... de deur staat wel op 'n kier.
Men kan zichzelf zijn op tweeërlei manier,
Zoals de binnen- en buitenkant van 'n pak.
Men heeft nog onlangs ontdekt in Parijs
Hoe je 'n portret maakt met wit, zwart en grijs.
Met behulp van 'n apparaat op 'n statief

Maak je 'n beeld in zogenaamd negatief.
Het laatste draait licht en schaduwen om
En lijkt voor het onge oefend oog krom.
De gelijk'nis sluimert echter verscholen;
Je haalt 'm naar boven met wat capriolen.
Dus als de ziel in de loop van een leven
Zichzelf negatief heeft gefotografeerd
Dan wordt de plaat nog niet afgeschreven,
Maar mij worden die platen gefourneerd.
Ik ga aan 't werk om 't proces af te maken
En ontwikkel ze met chemische zaken.
Ik stoom, vergroot, druk door, spoel en fixeer
Met zwavel, zuren en meer ingrediënten
Tot 't beeld opkomt naar wens van de cliënten
En dan hebben we het positief weer.
Maar heeft men zich, als u, half weggewist
Dan wordt 't met zwavel niet meer opgefrist.
peer gynt Dus een man komt naar u als 'n raaf zo zwart
En vertrekt weer als 'n zwaan? Dat is apart!
Wat voor naam staat er onder 't negatief
Dat u wil verand'ren in 'n positief?
de magere 'n Zekere Peer Gynt.
peer gynt Peer Gynt? Kijk eens aan!
Is die Gynt zichzelf?
de magere Hij 's heel zelfvoldaan.
peer gynt Peer Gynt, dat is een betrouwbare naam.
de magere Kent u hem soms?
peer gynt Je weet wel, ouwe hap...
Men kent zoveel mensen.
de magere Mijn tijd is krap.
Waar zag u hem laatst?
peer gynt Onder bij de Kaap.
de magere De Goede Hoop?
peer gynt Ik geloof dat die knaap
Juist op het punt stond om weer uit te varen.
de magere Dan moet ik daarheen, dit moet ik gauw klaren.

Ik hoop alleen dat ik hem bijtijds vang!
Kaap de Goede Hoop, ik blijf daar nooit lang.
Je komt daar steeds leipe zielzorgers tegen.
Hij loopt weg in de richting van het zuiden.
peer gynt De stomme hond! Hij rent weg met de tong
Uit z'n bek. Die heb ik mooi beetgekregen!
Kijk 'm eens hopsen met z'n bokkensprong!
Hij maakte zich dik en was arrogant.
Ik vraag je: wat stelt 't voor, al dat geklooi?
Hij zal niet vet worden met amper 'n klant.
Hij valt zo van z'n voetstuk met die zoi.
Hm, maar ik zit ook niet goed in het zadel,
Want ik ben verstoten uit de zelf-adel.
Een vallende ster is te zien. Hij knikt ernaar.
Een groet van Peer Gynt, mijn vallende ster!
Licht op, vaag weg, verdwijn naar Jupiter.
Hij huivert, alsof hij door angst is bevangen en hij loopt dieper in de nevels. Een tijdje is het stil en dan schreeuwt hij
Is daar niemand, niemand in dat gewemel,
Niemand op aarde, niemand in de hemel?!
Hij loopt verder omlaag, gooit zijn hoed op de grond en trekt z'n haren uit. Langzamerhand wordt hij kalmer.
Zo uitgesproken arm kan 'n ziel dus gaan,
Terug naar 't niets in het grauw van de maan.
Ach, aarde je moet 't niet op mij verhalen
Dat ik 't gras vertrapte zonder enig nut.
O, mijn zon, jij hebt je prachtige stralen
Verspild aan 'n sjofele, leegstaande hut,
Niemand om te warmen, te laten aarden.
De eigenaar, zegt men, was nooit aanwezig.
Ach, heerlijke zon en heerlijke aarde,
Je lichtte mijn moeder bij, altijd bezig.
De geest is gierig, de natuur gedreven;
Je boet voor je geboort' zwaar met je leven!
Ik wil klimmen op de hoogste vulkaan!
Ik wil nog eenmaal de zon op zien gaan,
Me moe staren over het beloofde land;

Me onder sneeuwbanken laten bedelven
Erop kan men schrijven: 'Hier ligt niemand',
En daarna... daarna... gaat alles vanzelf...
kerkgangers *zingend op de bosweg*
Zalige ochtendstond
Toen de tongen van 't rijk Gods
De aard' troffen als vlammend staal.
Van Zijn burcht tot de grond
Daalt 't lied van Zijn kind'ren trots
In Gods eigen hemelse taal.
peer gynt *krimpt geschrokken ineen*
Kijk niet daarheen! Daar is nacht en verderf!
Ik ben bang dat ik dood ben voor ik sterf!
wil door de bosjes wegglippen, maar stuit op een kruising
knopengieter Dag, Peer! Waar is je zondenlitanie?
peer gynt Zie je dan niet dat ik schreeuw en draaf
Zo hard als ik kan?
knopengieter Niemand met sympathie?
peer gynt Niemand, ook niet 'n rondreizend fotograaf.
knopengieter Tja, je tijd is op.
peer gynt Ik zit in 'n impasse.
De uil bespeurt onraad, hoor je hem krassen?
knopengieter Dat zijn klokken.
peer gynt *wijst*
Wat schijnt daar in de lucht?
knopengieter Gewoon 'n licht in 'n hut.
peer gynt Wat is dat gezucht?
knopengieter Een vrouw die zingt.
peer gynt Ja... daar vind ik mijn kruis,
Mijn zondenregister.
knopengieter *grijpt hem vast*
Zoek 't dichter bij huis!
Ze zijn nu uit het kreupelhout gekomen en staan voor de hut.
Ochtendschemering.
peer gynt Wat nou, 'dichter bij huis'? Dat is mijn huis!
Al was je lepel zo groot als een graf

Dan nog veel te klein voor mij en mijn straf.
knopengieter Afijn, tot de derde kruising, Peer, maar dan...!

Hij draait zich om en gaat weg.

peer gynt *nadert het huis*

Voor- of achteruit, het blijft even smal,

Eruit of erin, ik zit in de val!

blijft staan

Nee! Een verwarde, oneindige klacht

Zegt dat ik naar binnen moet, nog vannacht!

doet een paar passen, en blijft weer staan

‘Buitenom’, zei ’t Obstakel.

hoort gezang in de hut

Nee, dit keer

Dwars erdoorheen, al ligt het pad vol teer!

Hij rent naar het huis. Op hetzelfde moment verschijnt Solveig in de deuropening; ze heeft kleren aan om naar de kerk te gaan, in de ene hand een psalmboek in een zakdoek en in de andere hand een stok. Ze blijft even staan, kaarsrecht en met een zachtmoedige blik.

Hier staat een zondaar, zijn ziel is gedooft!

solveig Hij is er! Hij is er! God zij geloofd!

tast naar hem

peer gynt Schreeuw ’t uit wat voor zonden ik heb begaan!

solveig Mijn lief, je hebt niemand kwaad aangedaan.

tast weer en vindt hem nu

knopengieter *achter het huis*

Je zonden, Peer?

peer gynt Zeg wat ik heb misdreven!

solveig *gaat naast hem zitten*

Je hebt een lied gemaakt van heel mijn leven.

Gezegend dat je eind’lijk bent gekomen.

Jouw komst maakt onze Pinksteren volkomen.

peer gynt Ik ben verloren!

solveig God zal je bewaren.

peer gynt Verloren! Tenzij je ’n raadsel oplost.

solveig Wat voor raadsel?

peer gynt Raadsel? Ach, zoveel jaren!

Waar was Peer Gynt sinds we ’t laatst elkaar zagen?

solveig Waar je was?

peer gynt Op zijn voorhoofd 't merk van 't lot,

Sinds God hem naar de aard' had ontslagen.

Weet je dat? Indien niet, dan helpt geen God,

En ga ik ten onder in de hel.

solveig *glimlacht*

Wel...

peer gynt Snel? Waar was ik, als mezelf, ijzersterk?

Waar was ik, met op m'n voorhoofd Gods merk?

solveig In mijn geloof, mijn hoop en mijn liefde.

peer gynt *wijkt achteruit*

Wat bazel je? Zwijg! Je goochelt met taal.

Je bent met die knul binnen zo familiaal!

solveig Ik ben zijn moeder, ja. Wie is zijn vader?

Het is Hij die vergeeft als 'n moeder bidt.

peer gynt *een lichtstraal schijnt op zijn gezicht. Hij schreeuwt:*

Mijn moeder! Mijn vrouw! Puurste aller vrouwen.

Verberg me, laat me in jouw ziel vastkluwen!

Hij klampt zich aan haar vast en verbergt zijn gezicht in haar schoot. Een lange stilte. De zon gaat op.

solveig *zingt zachtjes*

Slaap maar, mijn lieve, kleine jongen;

Ik zal je wiegen, over je waken.

Kind, je nestelde je in moeders schoot;

Wij twee speelden tot de nacht ons omsloot.

Kind, je hebt gerust op je moeders borst;

De hele dag lang. God, je had zo'n dorst.

Kind, je hebt gelegen dicht aan mijn hart;

De hele dag lang. Ik baarde je met smart.

Slaap maar, mijn lieve, kleine jongen;

Ik zal je wiegen, over je waken.

knopengieter *achter de hut*

Ik zie je op de laatste kruising, Peer.
Dan zullen we zien of... ik zeg niets meer.
solveig *zingt luider in het volle daglicht*
Ik zal je wiegen en over je waken.
Slaap en droom maar, mijn jongen!

Peer Gynt ging bij Het Zuidelijk Toneel in festivalpremière op 9 augustus 2012 in de Gruyterfabriek tijdens Festival Boulevard in Den Bosch

Regie Matthijs Rümke

Spel Ruben Brinkman, Nanette Edens, Sanne den Hartogh, Han Kerckhoffs, José Kuijpers, Lotte Noordanus, Marcel Osterop, Xander van Vledder

Dramaturgie Martine Manten

www.hzt.nl

Marcel Otten (1951) studeerde Nederlands, Engels, Filosofie, Oudijdslands en Theaterwetenschappen. Na geruime tijd in Duitsland bij diverse grote toneelgezelschappen gewerkt te hebben, was hij aan Toneelgroep Theater verbonden als dramaturg/vertaler. Daarna vertaalde en bewerkte hij in totaal zo'n 100 toneelstukken voor alle grote gezelschappen.

Hij verwierf bekendheid met het omvangrijke vertaalwerk van Heiner Müller en zijn eigenzinnige toneelbewerkingen. Hij was mede-auteur van de roemruchte film *06* en hij oogstte veel lof met *A Clockwork Orange* en *Oog om oog*. Bovendien vertaalde hij zo'n 25 werken uit het Oud- en Modern IJslands; voor de vertaling van de *Edda* van Snorri Sturluson kreeg hij de Filter Vertaalprijs 2012.

Vertalingen / bewerkingen / eigen werk

Zonaanbidding van Siegfried C.Matschke – 1982

Egmond van Johann Wolfgang Goethe – 1984

Grieks (Greek) – Steven Berkoff – 1985, 1991, 1995

Beschuit met muisjes – Herman Heijermans, hertaling – 1985

Smakelijk Kerstfeest (Harry's Christmas) – Steven Berkoff – 1986 t/m 1992

Het Huis van Atreus – een compilatie van *Iphigeneia*

in Aulis (Euripides), *Agamemnon* (Aischylos), *Elektra* (Sofokles), *Orestes* (Euripides) en *Iphigeneia in Tauris*

(Euripides) – 1987

Schurftkop (Grindkopf) – Tankred Dorst – 1988

Explosion of a memory / Overlijdensbericht – Heiner Müller – 1989

Het eiland van het grote bloedbad – Heiner Müller, toneel (bundel) – 1990

Ruiters naar zee (Riders to the sea) en *In de schaduw van het dal* (In the shadow of the Glen) – J. M. Synge – 1990

A Comedy of Terrors – Jacky Fletcher – 1990

Alleen wij, wij alleen (Ourselves alone) – Anne Devlin – 1990

Het kale land (The Waste Land) – T. S. Eliot – 1990

Iphigeneia in Tauris – Johann Wolfgang Goethe – 1991

Lunch – Steven Berkoff – 1992, 1997, 2004

Tractor – Heiner Müller – 1992

Gelukkig degene die vergeet (Glücklich ist, wer vergisst) – Bodo Kirchhoff – 1992
Nepal – Urs Widmer – 1992
Vastgoed B.V. – naar David Mamet *Glengarry Glen Ross* – 1992
Martha & George – Geachte ouders (Dear Parents) – Michael Matthews – 1992
Tom & Willie – Onbewoonbaar verklaard – naar Tennessee Williams *This Property is Condemned* – 1992
De verovering van de zuidpool – Manfred Karge – 1993
Decadence – Steven Berkoff – 1993
Steven Berkoff, toneel (bundel) – 1993
De mooie onbekende (Die Schöne Fremde) – Klaus Pohl – 1993, 2000
Proefproces (Trial Run) – Nigel Williams – 1993

Afwezig (Otherwise Engaged) – Simon Gray – 1994
Nirvana – Arthur Kopit – 1994
Stadscoyotes (True West) – Sam Shepard – 1994
Drenkelingen (Imagine Drowning) – Terry Johnson – 1994
Oleanna – David Mamet – 1994
De Dood de Duivel (Tod und Teufel) – Peter Turrini – 1995
Lysistrata – Aristofanes – 1995
Massage – Steven Berkoff – 1996
Oidipous Koning – Sofokles – 1996
Molly Sweeney – Brian Friel – 1996, 1998
A Clockwork Orange – naar Stanley Kubrick / Antony Burgess – 1997
Zwijn in de liefde (Fool for love) – Sam Shepard – 1997
Lulu of de doos van Pandora – Frank Wedekind – 1997
Last voyage – Heiner Müller (bundel) – 1997
Al mijn zonen (All my sons) – Arthur Miller – 1998, 2010
Leeuwendalers / Een Vondelcommentaar – naar Joost van den Vondel
Leeuwendalers – 1998
Franciska – naar Frank Wedekind *Franciska* – 1998
Macbeth – naar William Shakespeare / Heiner Müller – 1999
Hunker (Crave) – Sarah Kane – 1999, 2000
Donuts & Hot Dogs (The food chain) – Nicky Silver – 2000
De schlemiel (Kvetch) – Steven Berkoff – 2000, 2002
De meisjes (Les bonnes) – Jean Genet – 2000
Diskoobigge (Disco pigs) – Enda Walsh – 2000
Vertaling / Bewerking Marcel Otten (bundel) – 2000
Nachtvlinders (Nachtschwärmer) – Thomas Oberender – 2000

Esprit (Wit) – Margeret Edson – 2001
Come back (Mackerel Sky) – Hilary Fannin – 2002
Koken met Elvis (Cooking with Elvis) – Lee Hall – 2002, 2003
4.48 u. Psychose – Sarah Kane – 2002, 2005, 2011
Gagarin way – Gregory Burke – 2002
This lime tree bower – Conor Mcpherson – 2002
Requiem for a heavyweight – Ron Serling – 2002
Ver van huis (Far away) – Caryl Churchill – 2002
Eten met vrienden (Dinner with friends) – Donald Margulies – 2003
Dood van een handelsreiziger (Death of a salesman) – Arthur Miller – 2003, 2011
Strange Interlude – Eugene O’Neill – 2003, 2012
Hoofd in de wolken (Stones in his pocket) – Marie Jones – 2003
Eden – Eugene O’Brien – 2003
Poerim (eigen werk) – 2004
Braaaaaf! (Dog) – Steven Berkoff – 2004
Liaisons dangereuses – naar Choderlos De Laclos – 2007
De Batavia (eigen werk) – 2008
Oog om oog – naar Sister Helen Prejean *Dead Man Walking* – 2009
Piet Paaltjes – over François HaverSchmidt (eigen werk) – 2010
Het platte land (The Lonesome West) – Martin Mcdonagh – 2010
When Harry Met Sally – naar Nora Ephrons gelijknamige film – 2011
Ingebed (Bedbound) – Enda Walsh – 2011
Peer Gynt – Henrik Ibsen – 2012

Henrik Ibsen (1828–1906) was een Noors toneelschrijver en dichter. Hij schreef in zijn leven vijftientig toneelstukken en twee dichtbundels. *Peer Gynt* (1867) stamt uit zijn begin-periode en is nog in versvorm geschreven. Van zijn moderne latere stukken zijn, *Een poppenhuis* (1879) en *Spoken* (1889) zeer bekend. Zijn laatste werken zijn zeer symbolisch, zoals bijvoorbeeld *Hedda Gabler* (1890), en retrospectief, zoals bijvoorbeeld *Bouwmeester Solness* (1892)

Toneelwerk

Catilina (Catilina) – 1849

Het heldengraf (Kjæmpehøjen) – 1850

Norma of de liefde van een politicus (Norma eller en Politikers Kjærlighed) – 1851

Sint Jansnacht (Sancthansnatten) – 1852

Vrouw Inber op Østraat (Fru Inger til Østeraad) – 1854

Het feest op Solhaug (Gildet paa Solhoug) – 1855

Olaf Liljekrans (Olaf Liljekrans) – 1856

De Vikingen in Helgoland (Hærmændene paa Helgeland) – 1858

Komedie der liefde (Kjærlighedens Komedie) – 1862

Mededingers naar de kroon (Kongs-Emnerne) – 1864

Brand (Brand) – 1865

Peer Gynt (Peer Gynt) – 1867

Keizer en Gallileeër (Kejser og Galilæer) – 1873

Steunpilaren van de maatschappij (Samfundets Støtter) – 1877

Een poppenhuis (Et Dukkehjem) – 1879

Spoken (Gengangere) – 1881

Een vijand van het volk (En Folkefiende) – 1882

De wilde eend (Vildanden) – 1884

Rosmersholm (Rosmersholm) – 1886

De vrouw van de zee (Fruen fra Havet) – 1888

Hedda Gabler (Hedda Gabler) – 1890

Bouwmeester Solness (Bygmester Solness) – 1892

Kleine Eyolf (Lille Eyolf) – 1894

John Gabriel Borkman (John Gabriel Borkman) – 1896

Wanneer wij doden ontwaken (Naar vi døde vågner) – 1899

De Nieuwe Toneelbibliotheek geeft sinds 2009 toneelteksten en vertalingen uit van Vlaamse en Nederlandse hand. De bibliotheek groeit gestaag. De zakboekjes zijn te koop op de website, in boek--winkels, in theaters en uit een boekjesautomaat, maar goedkoper nog via een abonnement.

Een abonnement is te bestellen op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl